

MASARYKOVA UNIVERZITA
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
GEOGRAFICKÝ ÚSTAV

MOŽNOSTI ROZVOJE VENKOVSKÉHO REGIONU NA PŘÍKLADU SO ORP KRALOVICE

Diplomová práce

Čestmír Kouba

Bibliografický záznam

Autor:	Bc. Čestmír Kouba Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita Geografický ústav
Název práce:	Možnosti rozvoje venkovského regionu na příkladu SO ORP Kralovice
Studijní program:	N-GK Geografie a kartografie
Studijní obor:	Učitelství geografie a kartografie pro střední školy Učitelství historie pro střední školy
Vedoucí práce:	doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.
Akademický rok:	2016/2017
Počet stran:	81+22
Klíčová slova:	regionální rozvoj; vzdělávání; správní obvod obce s rozšířenou působností Kralovice; analýza; rozvoj venkova

Bibliographic Entry

Author	Bc. Čestmír Kouba Faculty of Science, Masaryk University Department of Geography
Title of Thesis:	The Possibilities of the Development of the Rural Region for example SO ORP Kralovice
Degree programme:	N-GK Geography and Cartography
Field of Study:	Upper Secondary School Teacher Training in Geography and Cartography Upper Secondary School Teacher Training in History
Supervisor:	doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.
Academic Year:	2016/2017
Number of Pages:	81+22
Keywords:	regional development; education; administrative district of the municipality with extended scope Kralovice; analysis; rural development

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje možnostem rozvoje venkovského regionu a otázce jeho zařazení do gymnaziálního vzdělávání. Jako modelový region byl vybrán správní obvod ORP Kralovice. Práce se skládá ze tří hlavních částí. Analytická část se věnuje fyzickogeografickému a socigeografickému prostředí regionu. V další části jsou na základě předchozí analýzy zkoumány možnosti rozvoje a realizované aktivity obcí. Na toto téma bylo provedeno anketní šetření mezi žáky gymnázia Plasy. Na základě informací tohoto šetření a předchozích částí práce byly vypracovány návrhy didaktických materiálů, které se věnují tématu „místního regionu“ a jeho rozvoji.

Abstract

This diploma thesis deals with the rural development potentials and its transformation into grammar school education. The administrative district of the municipality with extended scope Kralovice was chosen as a model region for this thesis. This diploma thesis consist of several main parts. Analytic part focuses on physical geography and socio-geographical enviroment of the region. Following part deals with possibilities of development based on previous analysis and realised development activities of municipalities. Questionnaire surway on this topic was conducted with students of the Plasy grammar school. Proposition of didactic materials was based on the survey and previous parts of this thesis. They are devoted to the topic of „local region“ and its development

Masarykova univerzita
Přírodovědecká fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Student: Čestmír Kouba
Studijní program: Geografie a kartografie
Studijní obor: Učitelství geografie a kartografie pro střední školy
Učitelství historie pro střední školy

Ředitel Geografického ústavu PFF MU Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu MU určuje diplomovou práci s tématem:

Možnosti rozvoje venkovského regionu na příkladu SO ORP Kralovice

The possibilities of the development of the rural region for example of region SO ORP Kralovice

Zásady pro vypracování:

V úvodní části práce autor zpracuje FG a SEG charakteristiky studovaného regionu. Hlavním cílem práce pak bude především analýza možností rozvoje venkovského regionu, zejména pod vlivem SZP EU, dále budou posouzeny dopady SZP na rozvoj a další vývoj studovaného regionu.

Součástí práce budou i didaktické transformace studovaného tématu, autor zpracuje zejména pracovní listy a prezentace k danému tématu pro výuku na SŠ. Dále bude provedeno anketní šetření jak mezi žáky, tak i učiteli, jaké mají znalosti a zkušenosti o vlivu SZP EU na jejich region.

Rozsah grafických prací: podle potřeby

Rozsah průvodní zprávy: cca 60 až 80 stran

Seznam odborné literatury:

Perlín, R. a kol. (2010): Venkovy a venkované. Praha: MMR, ISBN 978 80 87147

Program rozvoje venkova ČR na období 2007-2013. Praha: MZe, 2006.

PRV 2014-2020, Praha, Mze ČR, 2014.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. MŠMT

Synergie ve venkovském prostoru. GaREP, Brno 2011, ISBN 978-80-904308-8-4

Jazyk závěrečné práce: čeština

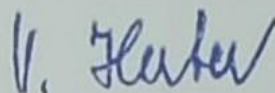
Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.

Podpis vedoucího práce:

.....

Datum zadání diplomové práce: listopad 2015

Datum odevzdání diplomové práce: do 4. května 2017

RNDr. Vladimír Herber, CSc.
pedagogický zástupce ředitele ústavu

Se zadáním diplomové práce souhlasím, jsem si vědom(a), že zadání práce je závazné.

Zadání práce převzal(a): dne

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. RNDr. Antonínu Věžníkovi CSc. za odborné vedení a čas strávený při čtení připomínkování této práce. Velký dík patří RNDr. Vladimíru Herberovi, CSc. za jeho ukázkově pedagogické vedení na mé cestě k pedagogice. Za vzornou spolupráci při pedagogické praxi a umožnění dotazníkového šetření bych rád poděkoval Mgr. Václavě Votíkové z plaského gymnázia. Velký dík patří také mé rodině, jejíž podpora mě provázela celým studiem, a Alfrédovi s Týnou, kteří mi vytvořili druhou rodinu v Brně.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením doc. RNDr. Antonína Věžníka, CSc. s využitím informačních zdrojů, které jsou v práci citovány.

Brno 4. května 2017

.....
Čestmír Kouba

Obsah

1 ÚVOD	9
2 VENKOV A VENKOVSKÝ PROSTOR	10
2.1 Přístupy k vymezení venkova	10
2.1.1 kvantitativní přístupy	10
2.1.2 kvalitativní přístupy	11
2.2 vývoj českého venkova	11
2.3 Vymezení venkova a SO ORP Kralovice	12
2.4 Regionální rozvoj venkova – rešerše literatury	13
3 FYZICKOGEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SO ORP KRALOVICE	16
3.1 Topografický přehled	16
3.2 Geologie.....	16
3.3 Klima	17
3.4 Geomorfologie.....	18
3.5 Vodstvo	19
3.6 Půdní pokryv	21
3.7 Biogeografická charakteristika	21
3.8 Využití půdy a ochrana přírody.....	22
4 SOCIOGEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SO ORP KRALOVICE	24
4.1 Sídelní struktura.....	24
4.2 Obyvatelstvo	26
4.2.1 populační vývoj	26
4.2.2 Věková struktura obyvatelstva	28
4.2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva	30
4.3 Trh práce a zaměstnanosti	32
4.4 Krátkodobý pohyb za prací a do škol.....	34
4.5 Doprava	35
4.5.1 Silniční a železniční síť.....	35
4.5.2 Dopravní obslužnost	36
5 EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA.....	38
5.1 Zemědělství	39
5.1.1 Podmínky pro zemědělství a cena půdy	40
5.1.2 Ekonomické subjekty v zemědělství	41
5.2 Průmysl	43
5.3 Služby, obslužnost a občanská vybavenost	45

5.3.1 služby a obslužnost	45
5.3.2 Občanská vybavenost	46
5.3.3 technická vybavenost	46
5.4 Cestovní ruch a rekreace	47
5.4.1 cestovní ruch.....	47
5.4.2 Druhé bydlení	48
5.5 Shrnutí	49
6 AKTÉŘI ROZVOJE REGIONU A JEJICH AKTIVITA V DOTAČNÍCH PROGRAMECH	50
6.1 Obce.....	50
6.2 Sdružení obcí	52
6.3 Podnikatelský sektor.....	53
6.4 Místní akční skupiny	53
7 MOŽNOSTI ROZVOJE	56
7.1 SWOT analýza	56
7.2 Návrh možností rozvoje.....	58
8 MÍSTNÍ A MIKROREGIONÁLNÍ ÚROVEŇ V GEOGRAFICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ	60
9 VZTAH K SÍDLU A EVROPSKÉ UNII U ŽÁKŮ GYMNÁZIA PLASY	63
10 NÁVRH MATERIÁLŮ PRO VÝUKU	69
11 ZÁVĚR	71
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ	72
13.1 Literatura	72
13.2 další zdroje.....	76
14 SEZNAM PŘÍLOH A ZKRATEK.....	80

1 ÚVOD

Správní obvod obce s rozšířenou působností Kralovice (SO ORP Kralovice) zabírá severní polovinu okresu Plzeň-sever. Oblast kolem řeky Střely se svými lesy a Santiniho barokní architekturou ožívá v letních měsících turisty s batohy, chalupáři, táborníky, či houbaři. Všichni tito lidé se dříve nebo později vrátí do města, či kolem města ležících suburbií, a z živého se stává ospalý region, který se pomalu dusí kouřem místních topenišť.

Takto nějak vypadá charakteristika založená na bezprostředních zkušenostech městského člověka s venkovským obvodem. Cílem této práce je vypracovat charakteristiku podloženou relevantními zdroji. To ovšem neznamená protiklad „neodbornému postulátu“ uvedenému v prvním odstavci: Naopak, kromě identity městského člověka „zvenčí“, bude důležité hledět na region také optikou obyvatele obvodu, který v tří a půl tisícových Kralovicích vidí město, kde: „Jsou všechny služby a kultura“ a jehož negativní stránkou je „Příliš velký provoz aut“. Jak napsal do dotazníku občan Kralovic ze 4. ročníku plaského gymnázia.

Dalším cílem je využít zpracovanou analýzu a zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje tohoto regionu: A to jak potenciální, tak v současné době realizované místními odpovědnými elitami. Z tohoto hlediska je posuzována aktivita obcí (a jejich sdružení) v získávání zdrojů z dotačních programů EU či Plzeňského kraje a jejich alokace. Důraz je kladen především na aktivitu místních akčních skupin (MAS), které čerpají finance převážně z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova.

Úspěšnost místního rozvoje závisí především na jeho aktérech, čemuž by měla být věnována pozornost ve školství: Starosty obcí ve venkovském regionu se totiž nestávají odborníci na regionální rozvoj, ale lidé, kteří mají důvěru společenství. A občané tohoto společenství by na druhou stranu měli mít povědomí o principech fungování obce, aby mohli posoudit činnost jimi zvolených představitelů.

Tato práce předkládá návrh materiálů na výuku problematiky místního a komunitního rozvoje vázaný na RVP G (Rámcový vzdělávací program pro gymnázia). Pro předporozumění bylo dotazníky zjišťováno povědomí žáků o vlivu členství v EU na jejich obec a jejich návrhy rozvoje. Mimo to byla zkoumána souvislost mezi aktivitou ve spolcích a vazbou na domovské sídlo. Vypracovaná fyzicko- a socio- geografická analýza byla využita pro materiály k výuce geografie místa, kde žáci žijí, a jeho okolí.

2 VENKOV A VENKOVSKÝ PROSTOR

Tato práce se zabývá rozvojem venkovského regionu. Proto je nutné zastavit se nejdříve u třech zásadních otázek: Jak definovat venkov? Je studovaný region venkov? Jak rozvíjet venkov? První dvě otázky budou rozebrány v této kapitole. Třetí otázce je věnována samostatná řešerše literatury. Kromě vymezení venkova bude také sledován jeho vývoj od druhé republiky (1938) do roku 2004, tento rok byl vybrán jako symbolický předěl mezi vlivem národní a evropské zemědělské politiky. Na úrovni bakalářské práce je toto téma zajímavě rozpracováno Texelem (2016).

2.1 Přístupy k vymezení venkova

Před vlastním zkoumáním přístupů k vymezení venkova, je důležité zaměřit se na tři pojmy: venkovská obec, venkovský prostor a samotný venkov. Pro venkovskou obec je podle Perlína (2013) charakteristická nespojitost při vymezování podle kritérií, které jsou tvořeny na základě absolutních ukazatelů: počtu obyvatel, správní funkce atd.

Johnston (1994)¹ poukazuje při vymezování venkova, respektive venkovského prostoru na nízkou hustotu zalidnění, nízkou intenzitu hospodářských činností a přetrvávajícímu významu primérních ekonomických aktivit. Tyto dvě charakteristiky spojují značně odlišná území venkovů (SVOBODOBÁ a VĚŽNÍK 2014).

Legislativně venkov vymezen není. Zákon o obcích rozlišuje obce na města, městysy, statutární města a ostatní. Z toho plynou i terminologické problémy žáků základních a středních škol, ti mají tendenci ztotožňovat pojem obec se vsí. Proti tomuto zjednodušení uvádí Perlín a kol. (2010) tyto argumenty: Za prvé, Metodika OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) vymezuje venkov podle nízké hustoty zalidnění. Hraniční hodnotou je 150 obyvatel/km²(ob./km²). Tato pro Česko příliš vysoká hodnota musela být snížena na 100 ob./km² (BINEK a kol. 2007). Za druhé, aby byla oblast považovaná za venkov, musí více než 4,38 % zaměstnaných pracovat v priméru.

Venkov je kromě určitým způsobem definovaného prostoru také sociální reprezentací – *reprezentujícím prostorem* (KLUFOVÁ 2015): Geografie měla vždy potřebu rozlišit urbánní a rurální prostor. Tato dichotomie se dá spojit s fyzicky uzavřeným světem předmoderních měst a otevřeným venkovem. Dichotomické pojetí rurálního versus urbánního prostoru se s průmyslovou revolucí a suburbanizací rozvolnilo, což se odrazilo i na vymezení venkova. K tomu slouží následující přístupy, které se dají rozdělit do dvou základních skupin. Kvantitativní a kvalitativní.

2.1.1 kvantitativní přístupy

Již zmíněná klasifikace OECD vymezuje venkov na základě hustoty zalidnění. Český statistický úřad (ČSÚ) tuto metodiku rozpracoval pro národní úroveň a jako venkovské označuje ty obce, které mají méně než 2000 obyvatel, nebo obce s méně než 3000 obyvatel a hustotou zalidnění pod 100 ob./km² (PERLÍN 2009). Počty obyvatel a ORP podle rurality/urbanity prostoru jsou znázorněny **tabulkou 1**.

¹ Na vývoji hesla *rural geography* v Dictionary of Human Geography se dá demonstrovat kulturní obrat humánní geografie. V třetí edici vydané v roce 1994 jsou zmíněny kvantifikovatelné parametry vymezení uvedené v textu. Pátá edice (2009) věnuje pozornost venkovu jakožto kulturnímu konstruktu (na globálním severu) a exploataci venkova globálního jihu.

tabulka 1: Vymezení venkovského prostoru podle podílu venkovských obcí s hustotou zalidnění pod 100 ob/km²

region	počet ORP	počet obyvatel
městský	39	4 321 235
významně venkovský	128	5 103 459
převážně venkovský	39	862 495

zdroj: PERLÍN (2009)

2.1.2 kvalitativní přístupy

Kvalitativní přístupy k vymezení venkova zahrnují celou škálu identifikačních znaků, které se dají rozdělit do různých kategorií. Svobodová a Věžník (2014) uvádí následující:

- Urbanistické znaky – rozvolněná zástavba, vysoký podíl rodinných domů, vysoký podíl zeleně a dominance návsi v urbanistickém řešení sídla
- architektonické znaky – nízký podíl vícepatrových domů, absence bydlení v podnájmu, dvůr a zahrada slouží jiným funkcím a obytná část domu je doplněna částí hospodářskou
- sociální znaky- sociální kontrola, vzájemná znalost obyvatel sídla, konzervatismus a dodržování tradic
- ekonomické znaky – větší důležitost zemědělství a produkce potravin, vysoký podíl vyjížďky, mimoeconomické činnosti: kutilství a samozásobitelství

2.2 vývoj českého venkova

Podle Perlína (1999) se na současné podobě venkova nejvíce projeví události a procesy spojené s přesuny obyvatelstva (1938 a 1945-7), se změnami v zemědělství (kolektivizace, socializace) a v systému osídlení (středisková soustava osídlení). Tyto změny budou dále chronologicky seřazeny:

Vysídlení Čechů z území podstoupených Německé říši v roce 1938 mělo za následek diskontinuitu osídlení a stalo se precedentem pro vysídlení českých Němců.

Vysídlení českých Němců po II. světové válce poznamenalo jako pohraničí (ztráta kontinuity, odcizení krajiny, i po dosídlení 50% úbytek obyvatelstva), tak oblastí, odkud bylo pohraničí dosídlováno (úbytek počtu obyvatel). Jednalo se o největší pohyb lidí v českých dějinách: Při vysídlení a následném dosídlení změnilo svůj domov kolem 5 milionů lidí (KUČERA, CHROMÝ 2012)

Kolektivizace zemědělství, jejíž nejintenzivnější fáze probíhala mezi lety 1949-1953 změnila zavedené hierarchické vztahy na vesnici (místo nejbohatšího sedláka se stal vůdčí postavou předseda JZD – jednotného zemědělského družstva) a významným způsobem narušila síť venkovských sociálních vztahů.

Socializace vedla na jednu stranu ke zvýšení produktivity zemědělství (mechanizace na dříve poslučovaných zemědělských plochách), na druhou stranu se uvolnila pracovní síla pro průmyslové regiony (Ústecko, Moravskoslezská aglomerace), důsledkem čehož začal venkov demograficky stárnout.

Aplikace střediskové soustavy osídlení v období normalizace postihla nejvíce *nestředisková sídla ostatní* – tedy nejmenší vsi, ve kterých byl utlumován společenský život (rušení hospod) a nebylo do nich investováno. Na druhou stranu byly podporovány aktivity v *střediskách osídlení*

místního významu a začaly být slučovány obce (suburbanizace.cz/slovníček, cit. 17. 5. 2016). Z této doby pochází rozlehlé areály JZD, družstevní bytovky, které jsou často nechtěnou dominantou střediskových obcí.

Změny po roce 1990 se projevily na venkově pozitivně i negativně (podrobnějšímu zhodnocení transformačního období se věnují např. PROCHÁZKA, VĚŽNÍK 2014; VĚŽNÍK, SVOBODOVÁ, KRÁL 2014). Nejvýznamnější dopad na venkov a zemědělství měly následující tři procesy (PERLÍN 1999): transformace, privatizace a restituce.

Transformace, tedy změna právní organizace zemědělských společností. Uvnitř bývalých jednotných zemědělských družstev docházelo k vyrovnání se s vlastníky půdy, kteří do JZD vstupovali násilím.

Privatizace: Převedení bývalých státních statků (ty vnikly především tam, kde zbyla „volná“ půda po vysídlených Němcích) do rukou soukromníků. Také změna struktur u zpracovatelských závodů, kterým zemědělské subjekty dodávaly.

Restituce: Velká část pozemků byla navrácena jejich majitelům, nebo dědicům. Na jednu stranu došlo ke zvýšení podílu zastoupení soukromých zemědělců mezi subjekty v priméru. Na druhou stranu množství restituentů již nemělo k půdě vztah.

2.3 Vymezení venkova a SO ORP Kralovice

Při aplikaci metodiky OECD popsané výše je jasné patrné, že je možné označit SO ORP Kralovice jako venkovský prostor, konkrétněji – v městském prostoru žije 29,9 % obyvatel tohoto obvodu (vlastní výpočty podle ČSÚ 2017 aktuální pro rok 2015). Studované území není v Plzeňském kraji ojedinělé, mapa na **obrázku 1** znázorňuje vymezení venkovského a městského prostoru v kraji, ČSÚ v tomto případě použil metodiku založenou na populační velikosti obcí, i tak ale zůstává většina obvodu venkovská.

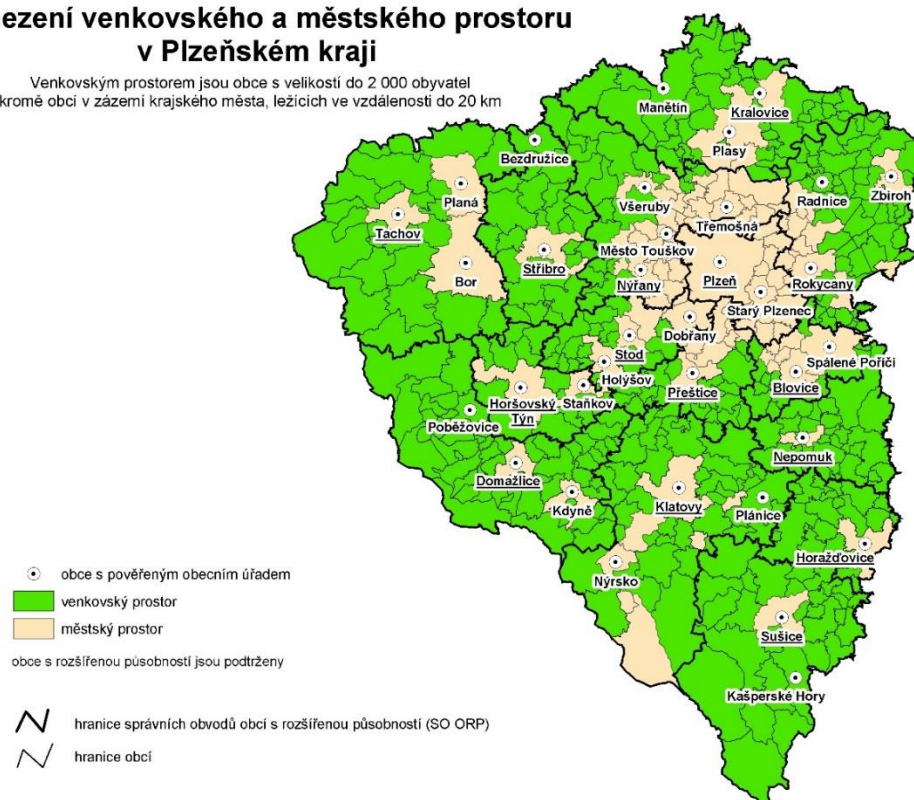
Z ekonomických znaků je patrný především velký význam zemědělství, a to jak z hlediska zaměstnanosti (11,6 %), tak i zapojení zemědělských subjektů do dění v místních akčních skupinách. Významnost zemědělství dokládá i ta skutečnost, že šest z patnácti největších zaměstnavatelů regionu jsou subjekty podnikající v priméru (detailněji viz ekonomická charakteristika).

Některé ze zmíněných sociálních znaků venkova se projevily při dotazníkovém šetření mezi žáky gymnázia Plasy. Na otázku *Jaké jsou podle vás největší výhody vašeho místa bydliště?* hodnotilo 17 z 51 dotázaných velmi pozitivně právě sociální prostředí těmito pojmy *vzájemnost, venkovská společnost, maloměstský život, rodina, bezpečí*. Proti tomu 11 dotazovaných hodnotilo negativně *sociální kontrolu, buranství a závist*. 13 žáků z Kaznějova a Kralovic, tedy jediných dvou obcí, které spadají podle metodiky OECD pod městský prostor, pozitivně hodnotili dostupnost služeb a veřejné dopravy. 32 žáků toto vnímalo jako slabinu jejich sídla (vice v kapitole Vztah k sídlu a Evropské unii u žáků Gymnázia Plasy).

obrázek 1: Venkovský a městský prostor podle ČSÚ

Vymezení venkovského a městského prostoru v Plzeňském kraji

Venkovským prostorem jsou obce s velikostí do 2 000 obyvatel
kromě obcí v zájmu krajského města, ležících ve vzdálenosti do 20 km

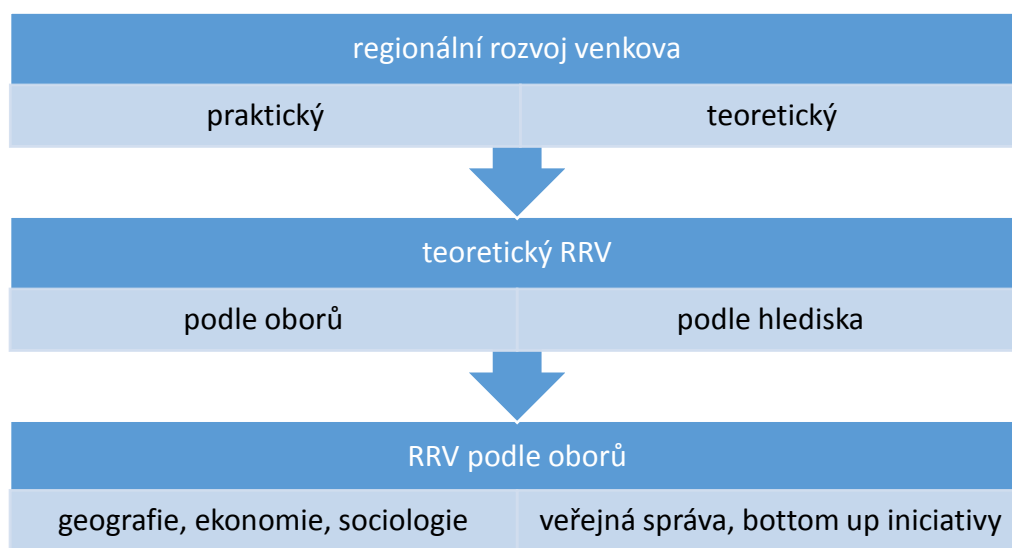
zdroj: ČSÚ (2009), *online* (cit. 17. 5. 2016)

SO ORP Kralovice i přes svojí relativní blízkost krajské Plzně (časově 10 minut autem z kraje Kaznějova na plzeňské Severní předměstí) je převážně venkovským regionem, který splňuje toto vymezení podle kritérií OECD i ČSÚ. Kromě toho vykazuje studované území i ekonomické znaky (SVOBODOVÁ a VĚŽNÍK 2014). Některé sociální znaky typické pro venkov jsou různě hodnoceny i žáky gymnázia Plasy.

2.4 Regionální rozvoj venkova – rešerše literatury

Regionální rozvoj venkova je komplexní problematika zkoumaná interdisciplinárně: kromě geografů se jí věnují i ekonomové a výrazným způsobem do odborné debaty přispěli také sociologové. Mimo tradiční rozdělení dle vědních oborů záleží také na přístupu k problematice: jedná-li se např. o základní, nebo aplikovaný výzkum, nebo jedná-li se o podklady pro veřejnou správu, či např. MAS. Možné dělení přístupů k problematice je rozvrženo v následujícím schématu (**obrázek 2**).

obrázek 2: Možné dělení přístupů k regionálnímu rozvoji venkova

zdroj: autor

Interdisciplinarita zkoumané problematiky je určitě obohacující, protože spojuje odlišné pohledy vědních disciplín, které se pak mohou inspirovat². Na druhou stranu dochází k roztříštěnosti výzkumu problematiky, který je způsobený odlišností vědeckého zaměření, metod a cílů. Vzhledem k tomu, že je předkládaná práce geografická, je v ní převážně sledován geografický proud výzkumu problematiky doplněný stěžejními poznatky ostatních disciplín.

Teoretický rámec problematiky regionálního rozvoje je do hloubky zpracován v práci Blažka a Uhlíře (2002), tato kniha slouží především k pochopení hlubších souvislostí, teorií a konceptů problematiky, nevěnuje se však rurální tematice. Ta je přehledně zpracovaná ve vysokoškolské učebnici (SVOBODOVÁ a VĚŽNÍK 2014). Podobně přehledně je problematika regionálního rozvoje zpracovaná v učebnici *Ekonomická a sociální geografie* (TOUŠEK, KUNC, VYSTOUPIL 2008).

Praktický pohled (propojený s teorií) na problematiku regionálního rozvoje podává kniha *Regionální rozvoj* (WOKOUN a kol. 2008), která se zabývá nejrůznějšími aspekty problematiky: politickými (vztah politika-regionální rozvoj, dopady politiky EU), nástroji regionálního rozvoje (např. strategickým plánováním), mimo to zkoumá aktuální trendy problematiky a její možná východiska v praxi.

Zajímavým počinem je kniha *Regionální politika a její nástroje* (KOVÁRNÍK, STEJSKAL 2009), která regionální rozvoj pojímá z ekonomického úhlu pohledu. Tato monografie, která na co nejmenším prostoru zhuštěně představuje teorii³ a přístupy v praxi⁴, je určena především přímo aktérům regionálního rozvoje a studentům veřejné správy. Určitým nedostatkem je občasná povšechnost, či neúplné vysvětlení, což vyplývá z širší tématu a útlosti knihy (216 s.).

² Typickým příkladem je práce sociologa Jiřího Musila (1988), ve které bylo prvně použité slovní spojení *vnitřní periferie* označující marginální oblasti zejména při hranicích krajů. S Jiřím Musilem následně začal spolupracovat sociální geograf Jan Müller. Nyní se studiu tzv. vnitřní periferie věnuje mnoho příslušníků prostřední generace sociálních geografů Albertovské školy (např. Marada, Chromý, Jančák, Havlíček...)

³ podobně jako Blažek a Uhlíř (2002)

⁴ podobně jako Wokoun a kol. (2008)

Prakticky se z geografů akademické sféry věnují možnostem rozvoje venkova především Radim Perlín z UK a tým kolem Antonína Věžníka z MU v Brně. Perlín je také jakožto politik i aktivním účastníkem regionálního rozvoje, tyto zkušenosti jej vedly k napsání návodné publikace *Strategický plán mikroregionu* (2002), kterou následně s Bičíkem rozpracoval do metodické příručky (PERLÍN a BIČÍK 2006).

Brněnské pracoviště, ve spolupráci s dalšími institucemi, se kromě zkoumání jednotlivých regionů (např. SVOBODOVÁ, KEJÍKOVÁ, VĚŽNÍK 2014; ROUS 2013; LELIGDONOVÁ 2012) věnuje také dopadům politických rozhodnutí na venkov. Důraz je kladen především na společnou zemědělskou politiku EU (VĚŽNÍK, SVOBODOVÁ, KRÁL 2014; PROCHÁZKA, VĚŽNÍK 2014; VĚŽNÍK, KONEČNÝ 2011.)

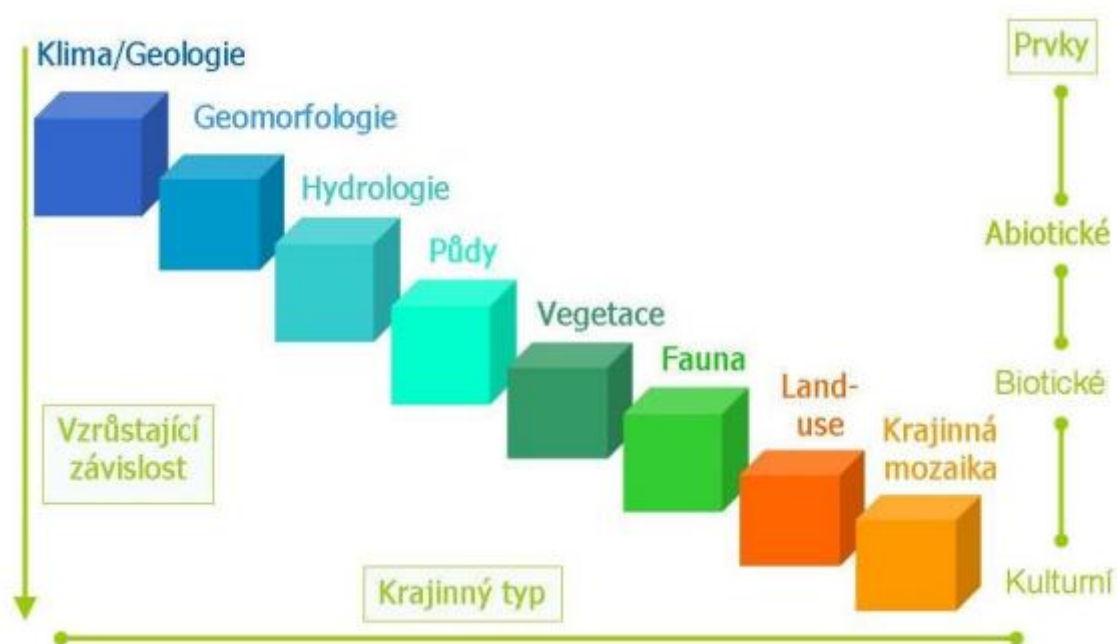
Srovnání s dalšími zeměmi Visegradské čtyřky hodnotí článek *Development policies on rural peripheral areas in Visegrad countries* (KOVÁCS a kol. 2015), ve kterém Vladan Hruška skepticky hodnotí vývoj rurálního rozvoje v Česku. Jako kritický bod vidí neexistenci jakékoliv platformy, která by se věnovala dopadům různých politik na rozvoj venkova. Podobně jako sociolog Pospěch (2014) vidí nezáměr o rozvoj venkova mezi lety 1989-2004 jako výsledek reakce na socialistické plánování, kdy cokoliv, co by omezovalo „přirozený vývoj trhu“ bylo vnímáno jako „pozůstatek socialismu“.

Velkým přínosem k diskuzi o rozvoji venkova byl výzkumný projekt Ministerstva zemědělství, který kolem roku 2010 zpracovával tým společnosti GaREP pod vedením Jana Binka. Jde o publikace, které se věnují metodice a mechanismům synergického rozvoje venkova (BINEK a kol. 2010, 2011). Dále hodnotí, zda česká realita na venkově odpovídá tomu, co je proklamováno v rozvojových dokumentech a pokládá zásadní otázku, jaké šance má venkov 21. století (SVOBODOVÁ a kol. 2011). Publikací, která měla velký přínos pro tuto práci, je kniha *Integrované nástroje rozvoje území: vývoj, současnost, nové impulzy* (BINEK a kol. 2015), která se věnuje novému programovému období Evropské unie (2014-2020) a jeho dopadům na rozvoj nejen venkovského prostředí.

3 FYZICKOGEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SO ORP KRALOVICE

Pro členění této kapitoly byl zkombinován přístup použitý v práci věnované SO ORP Pelhřimov (LELIGDONOVÁ 2012) s přístupy oboru krajinné ekologie, konkrétně hierarchické závislosti přírodních a kulturních faktorů tvořících krajinu (KOLEJKA, LIPSKÝ 1999 in ROMPORTL 2009). Po úvodním přehledovém topografickém popisu bude kapitola členěna podle následující hierarchie (viz **obrázek 3**).

obrázek 3: Hierarchická závislost krajinných složek utvářejících výsledný krajinný typ

zdroj: ROMPORTL 2009

3.1 Topografický přehled

Většina studovaného území leží na území Plaské pahorkatiny, pro kterou je typický rovinatý povrch sedimentů rozbrázděný zářezovými údolími Střely, Javornice a jejich přítoků. Tyto řeky ústí do hlubokého údolí Berounky, které tvoří východní hranici území. Před soutokem s Javornicí u Zvíkovce se také nachází nejnižší bod obvodu (257 m n. m.) Severní část území, geomorfologicky náležící do celku Rakovnická pahorkatina, je kopcovitější s výchozy žulových masivů u Žihle (Kanešův kopec 633 m n. m.) a neovulkanitů u Manětína (Kozelka 660 m n. m.). Severovýchodní část obvodu, odvodňovaná Úterským potokem do řeky Mže, je odlišná geomorfologicky a geologicky, zasahují sem metamorfity Tepelské vrchoviny. Nejvyšší bod SO ORP Kralovice se nachází právě zde, jde o bezejmennou kótu 727 m n. m. v polesí Soudný u Bezvěrova.

3.2 Geologie

Horninový podklad SO ORP Kralovice je součástí středočeské oblasti (Bohemika). Okrajově sem zasahuje sedimentační prostor Barrandien, a to na východě území nad Berounkou u Zvíkovce. Ekonomicky mají dodnes význam karbonské sedimenty, které na jihu u Kaznějova obsahují významné ložisko kaolinu. Tato vrstva je geneticky spojená s dalším ložiskem kaolinu u Podbořan,

Plzeňskou a Kladenskou uhelnou pánví⁵ (CHLUPÁČ 2011). Sedimentový podklad proráží na severu (S) čistecko-jesenický pluton, kde došlo k zajímavému proniknutí kambrio-ordovického tiského granitu čisteckým granodioritem (KLOMÍNSKÝ, DUDEK 1994). V okolí Manětína jsou sedimenty pronikány bazickými neovulkanity.

Severozápadní (SZ) část regionu je tvořená tepelským krystalinikem, pro které jsou typické ortoruly. Na přechodu barrandienských hornin do tepelského krystalinika vznikly metamorfózou břidlic tzv. fylitické břidlice. Klasickou lokalitou je Rabštejn nad Střelou (ŠTECL, VÁVRA, *online*, cit. 9. 1. 2017). Zdejší pokrývačské břidlice je možné údajně najít např. na střeše chrámu sv. Víta, Prašné bráně, či na Karlštejně.

3.3 Klima

Většina území SO ORP Kralovice náleží podle Quittovy klasifikace (za roky 1901-2000) do mírně teplé oblasti: Centrální a západní (Z) část obvodu do mírně teplé na srážky chudé podoblasti, východní (V) část (přibližně od spojnice Žihle-Mladotice-Kralovice) do mírně teplé. Okrajově zasahují do obvodu i oblast teplá (na jihovýchodě – JV – v blízkosti Berounky) a chladná v nejvyšších polohách Tepelské vrchoviny na SZ u Bezděrova (geoportal.gov.cz). V **tabulce 2** je podána stručná charakteristika klimatických podoblastí.

tabulka 2: Charakteristika klimatických oblastí regionu

oblast/podoblast	léto	zima
mírně teplá	20-40 letních dnů, t 13-15 °C, Øsrážek 200-400 mm, 100-140 dnů se srážkami > 1 mm.	50-60 ledových dnů, t -2 až -3 °C, Ø srážky 200-400 mm. Trvání sněhové pokrývky 50-80 dnů.
mírně teplá na srážky chudá	20-40 letních dnů, t 13-15 °C, Øsrážek <200 mm, 100 dnů se srážkami > 1 mm.	50-60 ledových dnů, t -2 až -3 °C, Ø srážky < 200 mm. Trvání sněhové pokrývky 50-60 dnů.
teplá	40-50 letních dnů, t 15-16 °C, Øsrážek 200-400 mm, 100-140 dnů se srážkami > 1 mm.	50-60 ledových dnů, t -2 až -3 °C, Ø srážky > 400 mm. Trvání sněhové pokrývky 50-60 dnů.
chladná	10-20 letních dnů, t 12-13 °C, Øsrážek <400 mm, 140 dnů se srážkami > 1 mm.	přes 70 ledových dnů, t < -4 °C, Ø srážky 200-400 mm, trvání sněhové pokrývky 80-120 dnů.

zdroj: Atlas krajiny České republiky (2009), upraveno

Velký význam pro místní klima má topografie terénu. Velmi častá je teplotní inverze v kotlinách (Manětínské, Plaské), hluboce zaříznutých údolích řek a jejich přítoků. Ta zde dosahuje průměrné intenzity (Atlas krajiny 2009).

Na Kralovicku byl také naměřen největší hodinový srážkový úhrn v Česku, stalo se tak při první bouři 25. května 1872 v Mladoticích, kdy napršelo 273 mm za hodinu (KOŘISTKA 1872 in JÁNSKÝ 2003). Tato srážková situace způsobila i vznik sesuvem hrazeného Mladotického jezera (JÁNSKÝ 2003).

⁵ Malé ložisko uhlí se nachází i v Manětínské pánvi, těžba se ukázala již ve 20. letech 20. století nerentabilní (SKLENÁŘ 2003). Větší ekonomický význam měly kyzické břidlice, ze kterých se vyrábělo oleum, česká kyselina sírová, a které se těžily na celém severním Plzeňsku v místech jejich odkrytí – tedy především v údolích řek a potoků.

3.4 Geomorfologie

Zkoumané území leží na třech geomorfologických celcích dvou oblastí. Přehled geomorfologické klasifikace podává **tabulka 3**. Podobně jako v případě geologie a klimatu vychází klasifikace z Atlasu krajiny České republiky. Pokud není uvedeno jinak, informace o geomorfologických podcelcích byly čerpány z monografie *Z nížin do hor* (BÍNA, DEMEK 2012).

tabulka 3: Geomorfologické členění SO ORP Kralovice

oblast	podoblast	provincie	soustava	podsoustava	celek	podcelek
Hercynská oblast	Hercynská pohoří	Česká vysočina	Poberounská soustava	Plzeňská pahorkatina	Rakovnická pahorkatina	Žihelská pahorkatina
					Plaská pahorkatina	Manětínská vrchovina
			Krušnohorská soustava	Karlovarská vrchovina	Tepelská vrchovina	Kralovická pahorkatina
						Kaznějovská pahorkatina
						Bezručská vrchovina

zdroj: Atlas krajiny České republiky (2009), upraveno autorem

Žihelská pahorkatina zaujímá severovýchodní (SV) část obvodu. Sedimenty jsou zde doplněny granitoidními horninami čistecko-jesenického masivu. Tropickým zvětráváním žuly vznikly typické žokovité balvany (PP lom u Báby – oba zhruba o výšce 6 m a šířce 10 m, viz **obrázek 4**). Významným prvkem je také průlomové údolí řeky Střely se zaklesnutými meandry.

obrázek 4: balvan Dědek u Žihle

zdroj: autor

Manětínská vrchovina (SZ část obvodu) je nejvyšší částí Rakovnické pahorkatiny (Lišák 677). Jižní (J) část podcelku zabírá mírně zvlněná klenba s již zmíněným nejvyšším bodem. V severní části proráží sedimentární podloží dvě výrazné neovulkanické stolové hory – Chlumská hora (nad Manětínem, ale již v Karlovarském kraji) a Kozelka (Doubravecký vrch).

Kralovická pahorkatina je rozdělená řekou Berounkou na dva okrsky, Kožlanská plošina na levém břehu tvoří východní část obvodu. Jde o zarovnaný povrch na reliktech holoroviny sklánějící se od SZ k JV. Dynamiku reliéfu tvoří údolí vodních toků, které směřují k Berounce. Jejím tokem provázejí stupně akumulčních teras.

Kaznějovská pahorkatina navazuje na Kralovickou pahorkatinu a na jih SO ORP Kralovice zasahuje svojí S částí. Široké rozvodní hřebety, jsou erozně rozčleněny údolím řeky Střely a jejích přítoků. V okolí Kaznějova je reliéf výrazně poznamenán povrchovou těžbou kaolinu.

Okolí Bezdvěrova v SZ okraji obvodu náleží do Krušnohorské soustavy, podcelek Bezdrůžická vrchovina. Na plochem povrchu krystalických hornin, které stoupají k SZ, leží i nejvyšší bod obvodu. Nad tuto ukloněnou plošinu stoupají krystalinické suky, např. Ovčí hora (691 m n. m.) u Dolního Jamného (obec Bezdvěrov).

Ačkoliv je reliéf rozčleněn do různých celků, povrch SO ORP Kralovice má většinou charakter roviny rozbrázděné údolními řek a potoků. Výraznými prvky jsou v krajinném měřítku také neovulkanické suky na Manětínsku a kaolinové doly v okolí Kaznějova, v menším měřítku pak žulové balvany v okolí Žihle. Od zbytku obvodu se odlišuje vrchovinným charakterem jeho SZ část, do které zasahuje Bezdrůžická vrchovina.

3.5 Vodstvo

Většinu obvodu odvodňuje řeka Berounka, která tvoří převážnou část východní hranice obvodu a u Liblína, několik km před odtokem z území, má průtok 30,1 m³/s (hydro.chmi.cz, cit. 11. 1. 2017). Jejím nejvýznamnějším přítokem je řeka Střela, která tvoří pomyslnou osu území od S k J, pod Plasy se stáčí k východu. Střela odvodňuje 72 % území ORP (vlastní výpočty podle DIBAVOD). Malou část území za Pastuchovicemi odvodňují Struhařský a Podvinecký potok do řeky Blšanky a dále do Ohře. Významnější vodní toky a jejich povodí jsou znázorněny na mapě (**obrázek 5**).

Etymologie názvu nejvýznamnější řeky obvodu, Střely, vychází z rychlého proudu na dolním toku⁶. Do SO ORP Kralovice přitéká kaňonem u Rabštejna nad Střelou a na svém toku se její údolí rozšiřuje jen v bezprostřední blízkosti Plas. U Liblína přitéká do Berounky (DVOŘÁK, HOLEČKOVÁ, 2007). Kilometráž zaústění přítoků do řeky byla převzata z publikace *Kilometráž Československé řeky* (KOHOUTEK a kol. 1978).

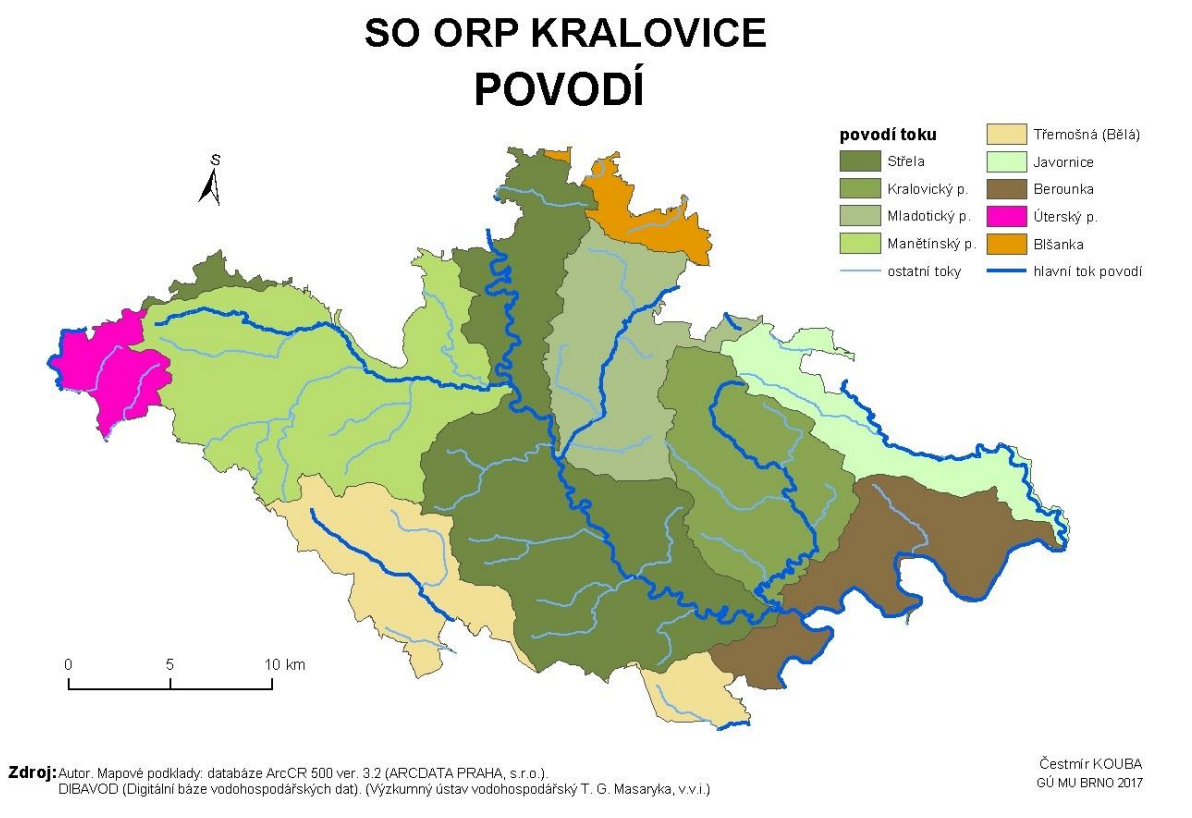
Významnými přítoky jsou Manětínský potok, který zaústí zprava (P) na říčním km (ř. km) 29,2⁷. Tento potok odvodňuje S a SZ část obvodu. Dalším významným přítokem je Kralovický potok, který zaústí zleva (L) na ř. km 1,2, ten se do Střely vlévá těsně před ústím do Berounky, a postupně se zařezává z plošiny u Kralovic až ke Střele.

Severovýchodní hranici studovaného území se Středočeským krajem (okres Rakovník) vymezuje říčka Javornice, která pramení nedaleko od svého vtoku do zkoumaného území u Čisté (okres Rakovník). Tato říčka má asymetrické povodí, většinu vody získává z levostranných přítoků, které odvodňují území okresu Rakovník.

⁶ O čemž vypovídá i její německý název Schnella.

⁷ tedy 29,2 km před zaústěním Střely do Berounky.

obrázek 5: Povodí ORP Kralovice

SZ část obvodu je odvodňována Úterským potokem dále na západ do Mže. Po rozvodí mezi Úterským potokem a Střelou (resp. Bělou) vede silnice I/20 Karlovy Vary-Plzeň.

Voda v jižní a jihozápadní (JZ) části studovaného území odtéká do Berounky prostřednictvím Třemošné (místně nazývané Třemošenka) a jejího přítoku Bělé. Úsek neckovitého údolí Třemošenky mezi Chotinou a Kaceřovem tvoří hranici Správního obvodu.

Mladotický potok, přítok Střely (L, ř. km 23,7), který s ní teče paralelně v S části obvodu, napájí sesuvem hrazené Mladotické jezero. Toto sesuvem hrazené jezero vzniklo v roce 1872, když se při extrémní srážkové situaci uvolnil svah, který byl odlehčený stavbou náspu železniční trati 160 Plzeň – Žatec (JÁNSKÝ 2003).

Nad Plasy se na řece Střele nachází malá přehrada. Odtok této řeky je však silněji regulován mimo region: Vodní dílo Žlutice u stejnojmenného města na horním toku Střely má však vliv nejen na vodní režim řeky, ale také zásobuje pitnou vodou velkou část regionu. Údolí řeky Střely je, kde to jeho šířka dovolí, využívána jako rekreační zázemí krajské Plzně, a to jak chalupáři, tak tábory, či rekreačními areály. Rekreační zařízení a chatové osady se nachází i kolem toku Javornice. V rekreační objekty se změnilo i mnoho mlýnů a hamrů, které dříve využívaly energii všech výše zmíněných vodních toků.

Podzemní vody jsou v karbonských sedimentech celoročně, ve zbytku obvodu sezónně. Celé území se vyznačuje nízkým specifickým odtokem, mezi 1 a 2 $\text{lm}^{-2}\text{s}^{-1}$, přičemž koeficient odtoku je velmi nízký, nepřesahuje hodnotu 0,2 (Atlas krajiny ČR 2009).

3.6 Půdní pokryv

Ze zonálních půd jsou na území v nižších polohách zastoupeny hnědozemě, které se táhnou podél Berounky v nesouvislém pruhu až k Rakovníku. Na ně navazují eutrofní hnědé půdy, modální kambizemě, které zabírají největší podíl půdního pokryvu obvodu. Pro krystalické horniny nejvyšších poloh studovaného území je typické půdní pokrytí dystrickými kambizeměmi (Tomášek 1995).

Vzhledem k pestrému geologickému podkladu je výše naznačená tato posloupnost obohacována o půdní typy vázané na vlastnosti substrátu. Dystrické kambizemě na čisteckých žulách, či na neúživných rulách Tepelské vrchoviny, jsou spíše produktem substrátu, ačkoliv se jedná o nejvyšší polohy obvodu.

Z hlediska vlivu chemismu na vývoj půd je zajímavá oblast karbonských sedimentů v centrální části obvodu (kterou je možné vymezit obcemi Kaznějov – Manětín – Nečiny – Úněšov), kde v závislosti na aciditě sedimentů na sebe mohou navazovat tak odlišné půdní typy jako je arenický podzol (na kyselých a propustných pískovcích prostoupených kaolinem) a modální hnědozem, která se mohla vyvinout např. na sprašové hlíně, či říční terase vytvořené nedaleko tekoucí Střelou. Celkově zde však převažují půdy kyselé (luvizem, dystrická kambizem, arenický podzol). Naopak v blízkosti neovulkanických čedičových výchozů, tedy na severu obvodu, se analogicky nachází kambizem bazická, či mesobazická (mapy.geology.cz, cit. 10. 1. 2017).

Půdní typy vázané na reliéf a vlhkost (rankery, koluvizemě, fluvizemě, gleje, pseudogleje) jsou v obvodu vzhledem k četnosti zahloubených údolí vázány spíše na ně, než na nevýrazné vrchy pahorkatin. Výjimku v tomto případě tvoří dynamické neovulkanické suky Manětínska (mapy.geology.cz, cit. 10. 1. 2017).

3.7 Biogeografická charakteristika

Podle Biogeografického členění ČR (CULEK a kol. 2005) prochází SO ORP Kralovice hranice mezi Rakovnicko-Žlutickým a Plzeňským biogeografickým regionem. Hranice byla různě měněna, nyní je určena hranicí rozšíření kyselých karbonských arkózových pískovců Plzeňského regionu na straně jedné, a neovulkanitů doplněných slabě metamorfovanými sedimenty Barrandienu (které jsou určeny jako typické pro Rakovnicko-Žlutický region) na straně druhé. Okrajově - v okolí Berounky - zasahuje do území i bioregion Křivoklátský.

Významný spojujícím prvkem těchto odlišných regionů je údolní fenomén řek Střely a Berounky. Celá oblast náleží dle fytogeografického členění do mezofytika suprakolinního (výjimečně supramontánního) stupně. Hranice fytogeografických oblastí jsou podobné biogeografickému členění⁸ (DIVÍŠEK, CULEK 2013 *online*, cit. 11. 1. 2017).

Z potenciálních vegetačních stupňů jsou zastoupeny luhy podél vodních toků, teplomilné doubravy na J a JZ (jihozápadně) exponovaných svazích říčních údolí či neovulkanitů, nebo na ostrůvcích bohatšího substrátu Plzeňského regionu. Pro chudší substrát jsou význačné acidofilní doubravy. V povodí Střely nad obcí Plasy a Jesenice jsou výrazně zastoupeny dubohabřiny. Pro vyšší polohy na žulách jsou potenciálně typické květnaté bučiny (CULEK a kol. 2005).

⁸ S výjimkou přiřazení fytogeografického podokresu Žlutická pahorkatina k Rakovnicko-Žlutickému biogeografickému regionu, v němž leží i fytogeografický okres Jesenicko-Rakovnická plošina.

Z azonální vegetace jsou velmi významné reliktní bory, které se nacházejí na skalních výchozech údolí řek a vulkanických srážech. Kromě toho borovice na extrémně kyselých karbonských sedimentech Plzeňského regionu přirozeně doplňuje acidofilní doubravy.

3.8 Využití půdy a ochrana přírody

Využití půdy je vizualizováno na mapě (**obrázek 6**). Na první pohled je patrná odlišnost východní části, kde převažuje orná půda. V této části SO jí doplňují jehličnaté monokultury. Lesy jsou převážně v říčních údolích, kam se nedostane zemědělská technika. V ostatních částech obvodu je rozšíření orné půdy limitováno půdou nevhodnou pro zemědělství, nebo omezeno vojenskou aktivitou (bývalé dopadiště u obce Zahrádky). V nejvyšších polohách obvodu došlo v 90. letech k nahrazení orné půdy pastvinami.

obrázek 6: Landuse SO ORP Kralovice

Zdroj: CORINE Land Cover 2012 databáze České republiky (CLC12_CZ). (European Environment Agency), upraveno databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.)

Okolí dolního toku řeky Javornice je chráněno v rámci CHKO Křivoklátsko, krajinný ráz regionu je mimo to chráněn několika přírodními parky. Jejich přehled spolu se zvláště chráněnými územími podává **tabulka 4**. Na hranicích s Karlovarským (KV) krajem byla v roce 2014 zřízená Manětínská oblast tmavé oblohy, dobrovolný svazek obcí, které se zavázaly omezit světelné znečištění a zachovat tak unikátně zachovalé noční prostředí v nevelké vzdálenosti od významných sídel (manetinskatma.cz, cit. 11. 1. 2017).

tabulka 4: ochrana přírody

kategorie	název	rozloha [ha]	k. ú. (katastrální území)	ochrana
NPP	Odlezelské jezero	68	Odlezly	Sesuvem hrazené jezero a sesuvové území
PR	Dubensko	4,8	Chříč	Smíšený svahový porost s vtroušeným tisem. Součást CHKO Křivoklátsko. EVL [†]
PR	Střela	314	Rabštejn, Hluboká, Kalec	Kaňonovité údolí řeky Střely s význačnou geomorfologickou stavbou a přirozenými teplomilnými porosty. EVL
PR	Kozelka	33	Česká Doubravice, Mezí, Újezd u Manětína	stolová hora s pseudokrasovými jevy ve vulkanitech
PR	Krašov	36	Bohy	Skalní a teplomilná vegetace
PP	Čertova hráz	2 (+9)	Lednice, Kozojedy	dokonale vytvořený okrouhlík z fylitových hornin
PP	Osojno	3,4	Dražej	Zbytek smíšeného teplomilného lesa
PP	U Báby - U Lomu	0,03	Nový dvůr	skupina žulových balvanů
PP	Malenický pramen	0,17	Dražej	terásky z Fe usazenin acidního pramene
přírodní park*		rozloha [ha]	ochrana	
Horní Střela		6813 (+ 3179 KV)	ochrana krajinného rázu horní části povodí řeky Střely. EVL	
Manětínská ⁹		8832	ochrana největšího souvislého lesního komplexu (okresu Plzeň-sever pozn. autora)	
Rohatiny		1140	ochrana části povodí Kopidelského potoka se zajímavými geologickými jevy. EVL - Štola Rohatiny I	
Horní Berounka+ Hřešihlavská ⁸		10100+980	ochrana kaňonovitého údolí řeky Berounky. EVL	

* Do území zasahuje malou částí i Přírodní park Jesenicko. [†]Evropsky významná lokalita

Zdroj: AOPK, OŽP MěÚ Kralovice, *online* (cit. 11. 1. 2017). Zpracováno autorem

⁹ Gramaticky zvláštní název přírodních parků Manětínská a Hřešihlavská je odrazem vývoje legislativy ochrany přírody. Oba parky byly zřízeny v době, kdy se tato forma ochrany přírody označovala jako *oblast klidu*: Konkrétně tedy Manětínská (Hřešihlavská) oblast klidu. Po změně legislativy nedošlo ke úpravě názvu přírodního parku.

4 SOCIOGEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA SO ORP KRALOVICE

4.1 Sídlní struktura

Dnešní sídlní struktura regionu je historicky spjatá s cisterciáckým klášterem v Plasích, který byl založen Vladislavem I. v roce 1144. V té době bylo severní Plzeňsko ještě velmi řídce osídleno a klášter se tak přímo podílel na vlastní kolonizaci a zároveň z ní těžil jakožto příjemce pozemkových darů. Před husitskými válkami patřily do plaské domény dvě městečka, 70 vesnic a asi 13 hospodářských dvorů (CHARVATOVÁ 2013). Z 12. a 13. století také pochází většina prvních historických zmínek o sídlech ve studovaném území.

Mnohé vsi a osady zanikly především kombinací dvou faktorů: nevýhodnosti lokality a válečných událostí – mnoho vsí zaniklo zejména během husitských válek. Po Třicetileté válce došlo de facto k ustálení sídlní struktury. Mnoho lokalit zaniklých vsí bylo plaským klášterem využito pro umístění poplužních dvorů.

Současnou sídlní strukturu v nedávné době velmi ovlivnilo vysídlení českých Němců: některé menší vsi nebyly poté dosídleny (především v SZ části obvodu). V období socialismu byla také vysídlena oblast dnešního přírodního parku Manětínská (oblast klidu) kvůli zřízení cvičné letecké střelnice (zanikleobce.cz, cit. 4. 3. 2017).

V současnosti se v SO ORP Kralovice nachází 44 obcí, z toho 5 (Kaznějov, Kožlany, Kralovice, Manětín, Plasy) má status města. Přehled velikostních kategorií podává **tabulka 5**. Pro severní a západní část obvodu jsou charakteristické velké obce vzniklé sloučením několika katastrálních území (viz mapa na **obrázku 7**). Toto sloučení je mimo jiné dalším důsledkem většího podílu etnicky německého obyvatelstva před rokem 1945. Podle Chromého (2004) se v dosídlených obcích obyvatelstvo identifikuje se svým sídlem méně, než v sídlech s kontinuitou obyvatelstva. To mohlo vést k menším odstředivým tendencím po roce 1990 (v porovnání s oblastmi s kontinuálním osídlením), kdy docházelo k rozdrobení shora pospojovaných obcí. Dalším faktorem je také velmi nízká populační velikost osad (také důsledek vysídlení etnicky německého obyvatelstva).

tabulka 5: Velikostní kategorie obcí v roce 2016

velikostní kategorie	počet obcí	podíl obcí (%)	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
0-199	22	50,0%	2072	9,4%
200-499	9	20,5%	2817	12,8%
500-999	7	15,9%	4047	18,3%
1000-1999	3	6,8%	3909	17,7%
2000 a více	3	6,8%	9221	41,8%
města	5	11,4%	11767	53,3%
městský prostor*	2	4,5%	6593	29,9%

*podle velikostní definice ČSÚ (viz výše)

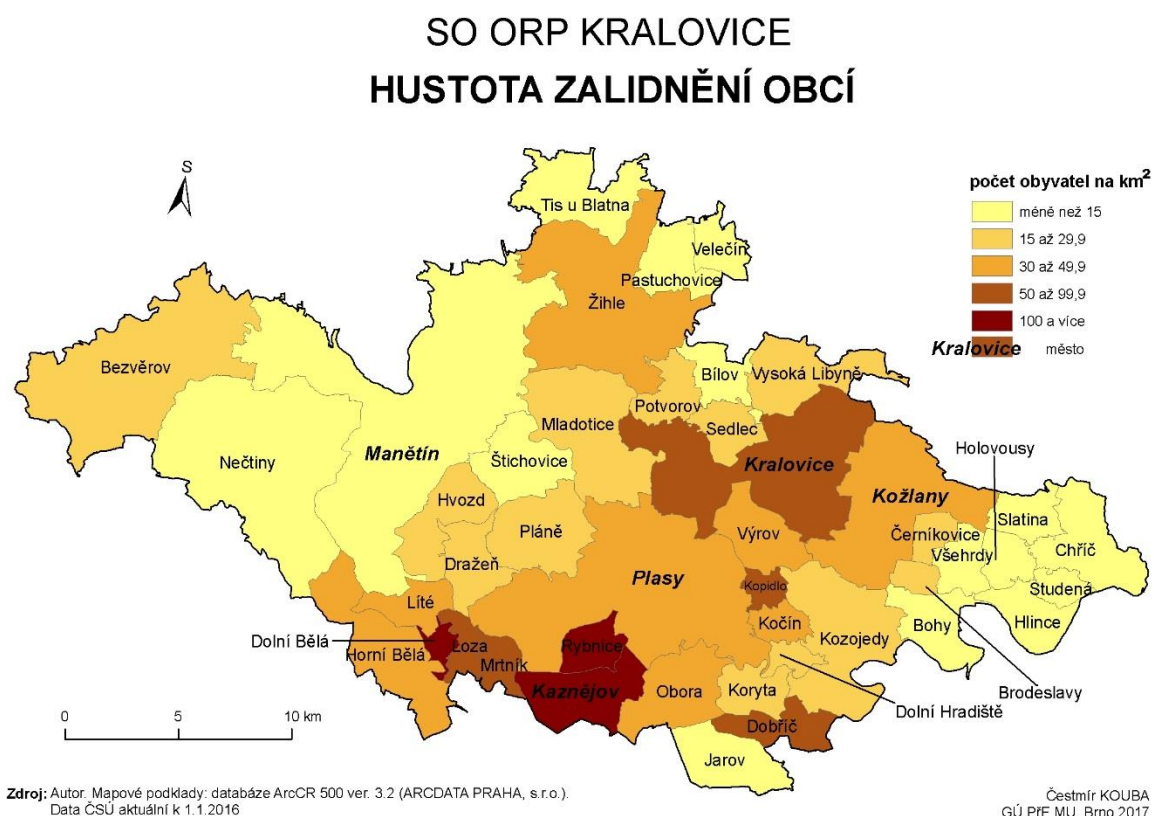
zdroj: ČSÚ 2017, *online* (cit. 10. 3. 2017). Zpracováno autorem

Po aplikaci kvantitativního vymezení podle počtu obyvatel (viz kapitola *vymezení pojmu venkov*), je patrný venkovský charakter obvodu: Město Plasy s 2628 obyvateli totiž nedosahuje kritické hustoty zalidnění sta obyvatel na km². V takto definovaném městském prostoru žije necelá třetina obyvatel, a to v městech Kaznějov a Kralovice. Polovina obcí spadá do kategorie s nejnižším počtem obyvatel a 70,5 % obcí má méně než 500 obyvatel. V obvodu se nenachází výrazně

dominantní obec, která by byla jeho přirozeným centrem: Oproti ostatním obcím jsou populačně výraznější pouze Plasy (2628 obyvatel), Kaznějov (3090) a Kralovice (3503). Zkoumaný obvod se podílí s 22 060 lidmi na obyvatelstvu Plzeňského kraje jen 3,8 %. Z tohoto hlediska jde o podprůměrný region.

Slabá populační velikost obcí ve studovaném regionu vynikne po vztahování počtu obyvatel na rozlohu obce (viz **obrázek 7**). Krajský průměr 75 obyvatel/km² přesahují jen 4 obce. Republikový průměr (133 ob/km²) překračují jen malé jednokatastrální obce Dolní Bělá a Kaznějov. Naopak obce, na jejichž území se nachází bývalá cvičná střelnice, dosahují kvůli velkému podílu vysídleného území hodnot pod 15 ob/km².

obrázek 7: Hustota zalidnění obcí

Intenzivněji je osídlená jižní část zkoumaného území, což může souviset s větší blízkostí krajské Plzně. Nejnižší hustotu zalidnění vykazují kromě obcí, na jejichž území se nachází bývalé vojenské cvičiště (Manětín a Nečtiny), také obce při severní hranici obvodu (Tis u Blatna a Pastuchovice nedosahují hodnoty 10 ob/km²). Velmi řídko osídlený je také východ obvodu, tamní obce jsou vzdálené od významnějších komunikací a vedou k nim jen okresní silnice, která překonávají mnoho údolí zahlubujících se přítoků Berounky.

Sídelní struktura SO ORP Kralovice je tvořená množstvím velmi malých vsí, které jsou často sloučeny v jednu administrativní obec. Větší sídla se nachází při ose regionu¹⁰, která by se dala vymezit městy Kaznějov – Plasy – Kralovice. Pro region je typická absence výrazného centra, významnější města jsou rozložena podél výše popsané osy.

Celková hustota zalidnění regionu je druhá¹¹ nejnižší v kraji – 34 ob/km². Nej hustěji je osídlený jih, což souvisí s větší blízkostí Plzně. Marginální oblasti na severu a východě správního obvodu dosahují hodnot kolem 10 obyvatel/km².

4.2 Obyvatelstvo

4.2.1 populační vývoj

V předmoderní době byly demografické výkyvy způsobeny především měnící se mortalitou, ať jde o válečné události, hladomory, epidemie infekčních nemocí. V případě Kralovicka byla kritická především Třicetiletá válka, zejména švédské vpády v její závěrečné fázi (MAUR 1996). Po Třicetileté válce došlo k rychlému růstu populace, za kterým stojí nejen kompenzace nižší porodnosti za války a téměř stoleté období míru, ale také podpora populačního růstu vrchnostmi (MATLAS 2011).

Od uvolnění nevolnictví patří celá severní část obvodu mezi depopulační oblast, kterou byla dotována především krajská Plzeň. Po objevení ložisek kaolinu, zaznamenal výrazný přírůstek obyvatel Kaznějov kvůli těžbě a zpracování této suroviny (KÁRNÍKOVÁ 1965). Vývoj obyvatel studovaného obvodu a vybraných obcí podává **tabulka 6**.

tabulka 6: Vývoj populační velikosti vybraných obcí

rok	počet obyvatel v obci						SO ORP celkem
	BEZVĚROV*	KAZNĚJOV	KRALOVICE†	MANĚTÍN†	TIS U BLATNA*†	ŽIHLE*†	
1869	2 557	507	2 883	3 624	636	1 450	33 785
1880	2 485	946	2 773	3 701	724	1 535	34 204
1890	2 579	906	2 773	3 672	701	1 482	33 741
1900	2 567	911	2 873	3 424	663	1 449	33 214
1910	2 735	1 291	2 836	3 341	716	1 527	34 102
1921	2 647	1 391	2 818	3 289	494	1 682	33 753
1930	2 399	1 708	3 154	3 104	694	1 882	34 004
1950	801	1 939	2 718	1 753	197	1 320	23 695
1961	822	2 120	2 778	1 767	198	1 307	23 918
1970	723	2 581	3 081	1 542	201	1 245	22 990
1980	688	3 267	3 224	1 476	125	1 279	23 105
1991	651	3 193	3 340	1 350	106	1 416	22 413
2001	616	2 999	3 490	1 245	103	1 419	21 941
2011	662	3 031	3 453	1 154	89	1 403	21 911

zdroj: ČSÚ (2015), *online* (cit. 11. 3. 2017) **poznámka:** * Obec s převažujícím německým etnikem. † Obec v periferním území (podle MUSIL a MÜLLER 2006.)

¹⁰ Jde o rozvojovou osu OR 1 vymezenou v zásadách územního rozvoje (ZÚR) Plzeňského kraje (Plzeňský kraj 2008).

¹¹ Nejmenší hustotu zalidnění (30 ob/km²) v Plzeňském kraji vykazuje SO ORP Sušice, jehož velká část se však nachází v horském pásmu Šumavy.

Podobně jako v dalších částech Česka, i v SO ORP Kralovice do vývoje počtu obyvatelstva výrazně zasáhlo výrazně vysídlení českých Němců. Vzhledem k tomu, že studovaný region byl národnostně smíšený (od JV k SZ rostl podíl etnických Němců), projevila se tato událost nejen přímou depopulací místního německého obyvatelstva, ale také dalším úbytkem, který byl způsobený dosídlovacími akcemi nedalekého okolí, kde do roku 1945 žili téměř výhradně čeští Němci (KUČERA 1996). Třetinový pokles populace v obvodu mezi censy 1930 a 1950 nebyl v dalších obdobích dorovnán.

Po válce se počet obyvatel pohyboval kolem hranice 23 000. Vnitřní vývoj rozmístění obyvatelstva v obvodu byl však diferencován zavedením tzv. střediskové soustavy osídlení k 24. 11. 1974. Její aplikace znamenala úbytek obyvatel v nestřediskových sídlech, podporovány byla naopak středisková osídlení místního/obvodního významu (suburbanizace.cz/slovníček, cit. 11. 3. 2017). Restriktivní aplikaci této soustavy na sídla spadající do kategorie *nestředisková sídla ostatní* charakterizuje v tabulce znázorněný populační vývoj obce Tis u Blatna. Na druhou stranu sousední Žihle zaznamenávala v době aplikace střediskové soustavy osídlení nárůst populace.

Po roce 1989 zaznamenávají největší přírůstky obyvatelstva sídla v bezprostřední blízkosti měst. Suburbální zázemí Plzně v roce 2013 dosahuje jižní hranice zájmového regionu (ŠPAČKOVÁ, OUŘEDNÍČEK, NOVÁK 2016), ten však již leží cele mimo vymezené zázemí. Současný víceméně vyrovnaný stav počtu obyvatel může být jak důsledkem klesající mortality, ale také oblíbeností částí regionu jakožto rekreačního zázemí Plzně – někteří¹² rekreatanti zůstávají jako trvalí obyvatelé, když už nejsou pracovně vázáni na krajské město.

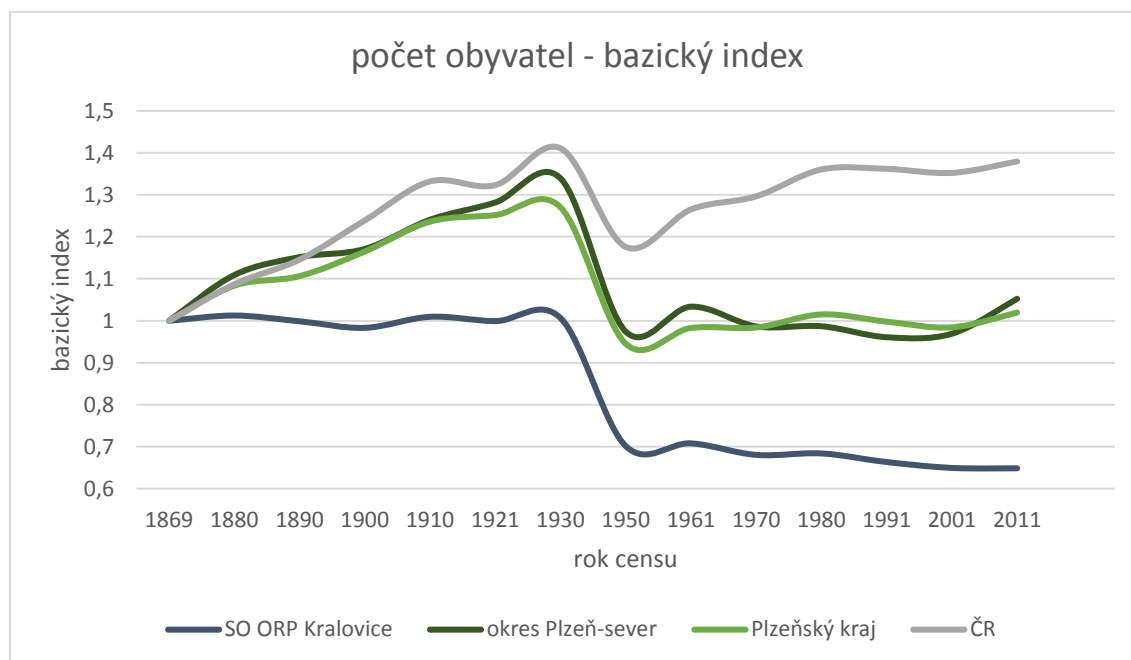
Pro porovnání vývoje počtu obyvatel SO ORP Kralovice s vyššími administrativními celky byl využit bazický index historických censu (viz **graf 1**). Zatímco do roku 1930 počet obyvatel ve všech vyšších administrativních celcích rostl, ve zkoumaném území stagnoval.

Celý Plzeňský kraj byl oproti Česku výrazněji zasažen vysídlením českých Němců. Zatímco počet obyvatel Česka se v současné době blíží díky mezinárodní migraci předválečným maximálním hodnotám, v Plzeňském kraji a v okrese Plzeň-sever se podařilo dosáhnout počtů obyvatel roku 1869. Okres Plzeň-sever navíc získává další obyvatele díky suburbanizaci.

Studované území nepotvrzuje žádný z výše popsaných trendů. S hodnotou bazického indexu 0,65 zde žije nejméně obyvatel v celém sledovaném období. S výjimkou Kaznějova, Kralovic a Rybnice žije ve všech zbývajících 41 obcích SO ORP Kralovice méně obyvatel než v roce 1869 (ČSÚ 2017, *online* cit. 11. 3. 2017).

¹² Podle Fialové, Vágnera a kol. (2004) uvažuje 20 % majitelů rekreačního objektu o přeměně jeho funkce z druhého bydlení na trvalé bydlení.

graf 1: Bazický index počtu obyvatel SO ORP Kralovice a nadřazených administrativních celků

zdroj: ČSÚ (2017), *online* (cit. 11. 3. 2017). Zpracováno autorem

4.2.2 Věková struktura obyvatelstva

Další informace o obyvatelstvu území je možné získat výzkumem jeho věkové struktury. Ta může také naznačit trendy v budoucím vývoji populace. Základním ukazatelem je *index stáří*, který vyjadřuje poměr mezi předproduktivní a postproduktivní částí populace – tedy kolik připadá seniorů na 100 dětí. Při hodnotách vyšších než 100, převažuje v populaci poproduktivní složka nad produktivní. Hodnoty indexu stáří jednotlivých obcí viz **příloha 1**.

Kromě šesti obcí převažuje ve zkoumaném území poproduktivní složka obyvatelstva nad předproduktivní. V obci Brodeslavy vychází na jednoho člověka v předproduktivním věku přes tři osoby v poproduktivním. V Holovousech dosahuje *index stáří* hodnoty 380, ve Velečíně 540. Pro obec Studená nebylo možné tento ukazatel vypočítat, protože v ní žije 11 osob starších 65 let a žádná v předproduktivním věku. Vypovídající hodnota zmíněných extrémů je však snížena kvůli malé velikosti obcí. Přesto velikost obcí s věkovou strukturou obyvatelstva souvisí. **Tabulka 7** podává charakteristiku rozdělenou podle velikostní kategorie obcí.

tabulka 7: Věková charakteristika obcí k 31. 12. 2015

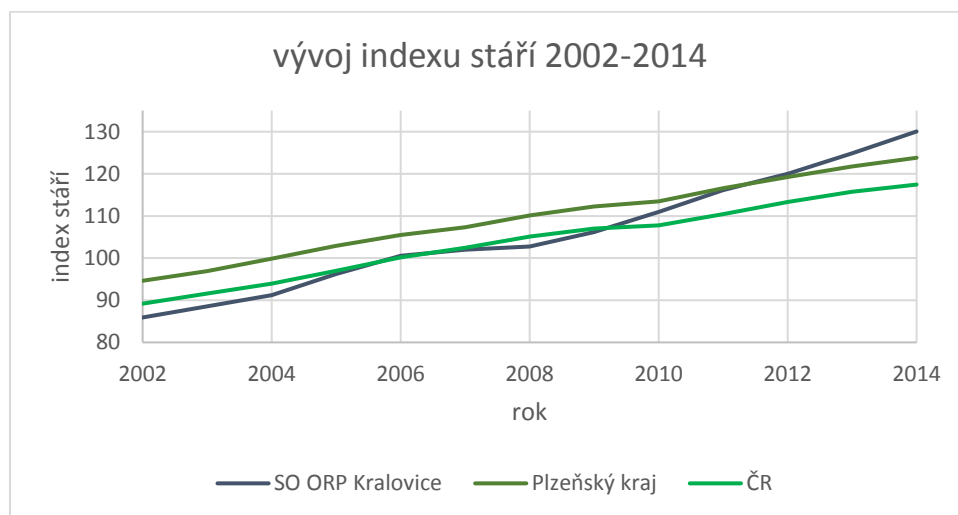
kategorie	0-14	15-64	65 a více	index stáří
0-199	13,26%	64,56%	22,18%	167
200-499	13,29%	67,88%	18,83%	142
500-999	14,70%	65,70%	19,59%	133
1000-1999	13,74%	67,43%	18,83%	137
2000 a více	14,78%	66,87%	18,35%	124

zdroj: : ČSÚ (2017), *online* (cit. 13. 3. 2017). Zpracováno autorem

V nejmenších obcích žije největší podíl lidí v poproduktivním věku. To může být způsobeno mnoha faktory: špatnou dopravní dostupností, nedostatkem ekonomických příležitostí, ale také již zmíněnou amenitní migrací (usazením rekreatantů).

Srovnání vývoje indexu stárí je zobrazeno v **grafu 2**. Zatímco ještě na počátku milénia byl index stárí SO ORP Kralovice nižší, než v ČR, či Plzeňském kraji, jeho hodnota se od roku 2009 zvyšovala rychleji než v nadřazených administrativních celcích.

graf 2: Porovnání indexu stárí SO ORP Kralovice s nadřazenými administrativními celky

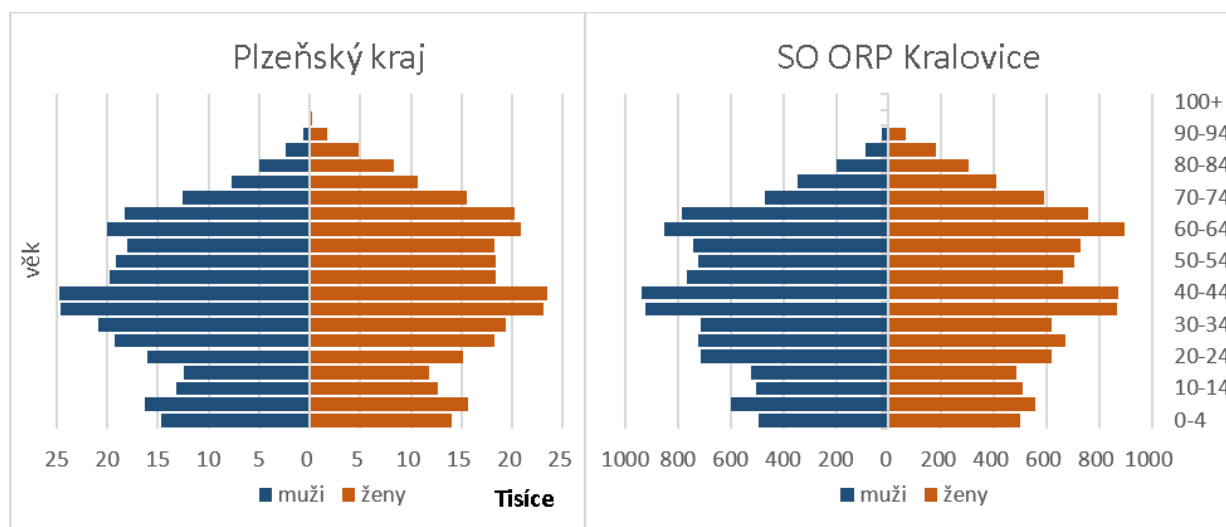
zdroj: : ČSÚ (2017), *online* (cit. 13. 3. 2017). Zpracováno autorem

Zlomovým rokem, kdy poproduktivní složka populace převýšila předproduktivní, byl stejně jako v ČR rok 2006. Tato situace je podobně jako ve zbytku státu způsobena zvyšující se nadějí dožití na jedné straně a změnou demografického chování označovanou jako druhý demografický přechod (VAN DE KAA 1987) na straně druhé. Stárnutí populace SO ORP Kralovice je akcentováno jeho migrační neatraktivitou.

S hodnotou 133 jednotek dosahuje index stárí SO ORP Kralovice 5. nejvyšší hodnoty v Plzeňském kraji (k 31. 12. 2015). Vyšších hodnot dosahují jen obvody minimálně zasažené vysídlením českých Němců – SO ORP Horažďovice (150), Nepomuk (147), Sušice (145) – a krajská Plzeň (136). V případě Plzně je vyšší hodnota způsobená suburbanizací: mladé rodiny s dětmi se od počátku 90. let stěhují do okolí Plzně. I proto SO ORP Nýřany, který lemuje celou severní hranici Plzně, s hodnotou 101 mírně překračuje hranici vyrovnaného podílu. Nejnížší hodnotu indexu stárí (100) vykazuje SO ORP Tachov, kde došlo po II. světové válce k téměř úplné výměně obyvatelstva (cszo.cz, cit. 13. 3.).

Ucelený přehled o věkové struktuře obyvatelstva podává věková/populační pyramida. Porovnání situace ve studovaném území a v Plzeňském kraji podává **graf 3**. Z něj je patrné, že se zde v daleko menší míře projevila vlna oživení porodnosti na počátku 21. století, což je pro další demografický vývoj regionu nevýhodné. Až do věkové kategorie 35 až 39 let je podíl obyvatelstva nižší než v Plzeňském kraji.

graf 3: Věková pyramida Plzeňského kraje a SO ORP Kralovice k 31. 12. 2015

zdroj: ČSÚ (2017), *online* (cit. 13. 3. 2017). Zpracováno autorem

V SO ORP Kralovice se v porovnání s vyššími administrativními jednotkami výrazně projevuje demografické stárnutí populace. Současná struktura populace potvrzuje další akceleraci tohoto trendu v nejbližší budoucnosti vzhledem k vysokému zastoupení lidí narozených v padesátých letech. Jejich přechod do postproduktivního věku bude navíc jen omezeně kompenzovat porodnost nastupujících populačně slabších ročníků. Tento v celém Česku obecný trend bude ve sledovaném období ještě výraznější, protože je zde nižší podíl generace v mladém produktivním věku.

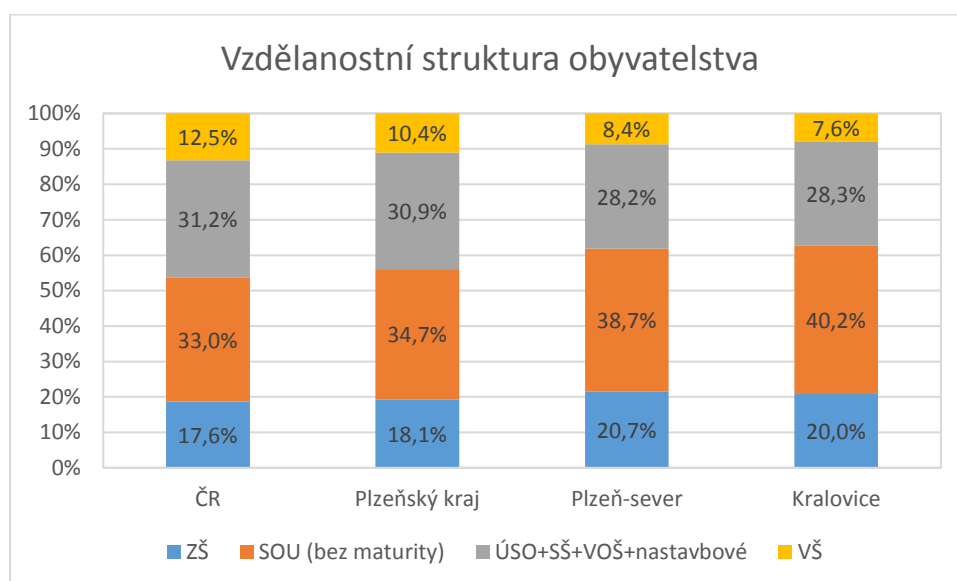
4.2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Struktura vzdělanosti obyvatelstva se odvíjí od nejvyššího dosaženého vzdělání a její šetření probíhá v rámci SLDB (sčítání lidu, domů a bytů). Informace uvedené v této podkapitole jsou tedy vztaheny k roku 2011, kdy v ČR poslední sčítání probíhalo.

Vzdělání obyvatelstva je doajista faktorem, který zvyšuje rozvojový potenciál regionu a jeho konkurenceschopnost vůči okolnímu území. Kromě vzdělání samotného vzdělání však musí existovat možnost jej uplatnit na kvalifikované pracovní pozici. Vzdělanostní strukturu obyvatelstva tak ovlivňují (mimo sociologických a psychologických faktorů) především dostupnost vzdělávacích institucí, dostatek kvalifikovaných pracovních pozic, nebo jejich nabídka v regionu dosažitelném vyjíždkou do zaměstnání. Vzhledem k ucelenosti analýzy bude v této kapitole rozebrána samotná vzdělanostní struktura. Situace trhu práce a dopravy regionu bude zkoumána v samostatných podkapitolách.

Porovnání vzdělanostní struktury obyvatelstva s nadřazenými administrativními celky je znázorněno skládaným grafem podílů osob podle vzdělání na populaci starší 15 let (viz **graf 4**). Velmi podobnou strukturu má celý okres Plzeň-sever, žádný z rozdílů nepřesahuje 2 %. Při porovnání s vyššími administrativními jednotkami se rozdíly zvyšují.

graf 4: Podíl vzdělanostních skupin obyvatelstva na populaci vybraných celků

zdroj: SLBD 2011, *online* (cit. 15. 3. 2017). Zpracováno autorem

poznámka: Z důvodu marginality (méně než 0,5 % populace každého územního celku) nebyla do analýzy zahrnuta část populace bez vzdělání.

Podíl osob se středním vzděláním bez maturity je výrazně vyšší než v Plzeňském kraji a ČR jako celku, a to o 6,5 %, respektive 7 %. Tento přebytek je kompenzován menším podílem středoškolsky (s maturitou) a vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Rozdíl v zastoupení vysokoškoláků oproti ČR je velmi vysoký, necelých 5 %.

Po institucionální stránce je vzdělávání ve SO ORP Kralovice zajištěno poměrně dobře: V historickém centru regionu, Plasích, se nachází gymnázium (nyní integrováno s tamní střední školou), jehož spádová oblast výrazně zasahuje za hranice SO ORP Kralovice. Z bývalého zemědělského učiliště se v Kralovicích vyvinula střední škola, jejíž těžiště však stále spočívá na tradičních agrohuspodářských oborech. Ve školské vyjízdce dominuje Plzeň, která nabízí kompletní zastoupení středoškolských oborů. Podobně je tomu i s vysokoškolským vzděláním, ve kterém se kromě Plzně výrazněji projevuje také Praha. Problémem je vzdálenost některých vsí od spádových základních škol, v nejkritičtějších území by mělo dojít ke zlepšení situace¹³, avšak jen pro první stupeň. I když je dojíždění do škol zajištěno linkovými autobusy, zůstává problémem seberealizace dětí v mimoškolních aktivitách.

Podíl vysokoškolsky vzdělané složky populace bude vzhledem k celkovému trendu růst i v SO ORP Kralovice. Otázkou je, zda dojde k výraznější diverzifikaci pracovních příležitostí. Jestliže nabídka pracovních příležitostí zůstane podobná současnému stavu, bude problémem uplatnění absolventů vysokých škol kritičtější, než nyní.

¹³ V roce 2008 došlo k uzavření ZŠ Chříč, do jejíž spádové oblasti patřily obce Holovousy, Studená, Slatina, Hlince a Chříč, vesměs malé vsi ve východní části obvodu. Díky aktivitě MAS Světovina, spolku Popolis a organizace Generation Europe, by od školního roku 2017/2018 měla vzniknout komunitní malotřídní škola s výukou vedenou metodou montessori. Zřizovatelé mají ambici oslovit rodiče nakloněné této metodě nejen v bývalém školním obvodu, ale i na nedalekém Zbirožsku (skolapivonka.cz, cit. 15. 3. 2017).

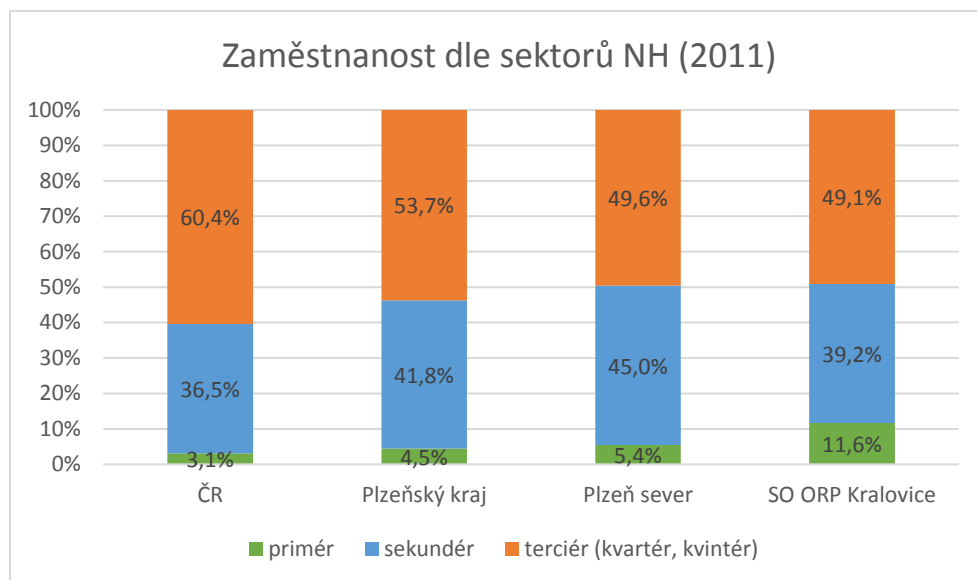
Relativní blízkost Plzně (cca 20 minut autem z nejbližšího sídla obvodu Kaznějova do centra krajského města) může omezit hrozící „odliv mozků“, ovšem za cenu poměrně vysoké mobility obyvatel.

4.3 Trh práce a zaměstnanosti

Konkurenceschopnost a ekonomická úspěšnost regionu je klíčový faktor regionálního rozvoje. Charakteristika trhu práce umožňuje pochopit regionální vztahy (vnitroregionální i meziregionální). Vhodná nabídka pracovních příležitostí udržuje v regionu schopné lidi, což se (například podle klastrových teorií regionálního rozvoje) může odrazit i v mimoekonomických externalitách (BLAŽEK a UHLÍŘ 2002).

Základní přehled o trhu práce podává rozdělení ekonomiky podle odvětví. Jak již bylo zmíněno v kapitole *Venkov a venkovský prostor*, vyšší podíl zemědělství je primárním ekonomickým znakem venkovského regionu. Skládaný graf podílu odvětví na zaměstnanosti regionu (**graf 5**) podává srovnání SO ORP Kralovice s vyššími administrativními celky.

graf 5: Podíl sektorů národního hospodářství (NH) na zaměstnanosti obyvatel vybraných územních celků

zdroj: SLBD 2011, *online* (cit. 18. 3. 2017). Zpracováno autorem

Zkoumaný obvod má oproti nadřazeným administrativním celkům výrazně vyšší podíl zaměstnanosti v zemědělství. V něm pracuje přes desetinu zaměstnaných obyvatel obvodu. Tato hodnota je víc než dvojnásobná oproti okresu Plzeň-sever, přičemž je nutné si uvědomit, že necelá třetina ekonomicky aktivních (EA) okresu žije v SO ORP Kralovice. V porovnání s ČR je rozdíl ještě výraznější, 8,5 %.

Vysoký podíl pracujících v zemědělství je kompenzován nižším podílem služeb (v porovnání s ČR), či průmyslu (v porovnání s okresem Plzeň-sever¹⁴, jehož druhý, Nýřanský, obvod je tradiční průmyslovou oblastí).

¹⁴Nízký podíl služeb ovlivňuje blízkost Plzně, ve které dochází k jejich koncentraci a také zmíněný tradiční průmyslový charakter Nýřanska.

Takto vysoký podíl zaměstnanců v zemědělství do jisté míry ovlivňuje i velmi nízká hustota zalidnění při poměrně vysokém stupni zornění (viz podkapitola *Zemědělství*). Zemědělská činnost tak při srovnatelné intenzitě a podobných nárocích na pracovní sílu vykazuje vyšší relativní hodnoty.

Sektorová zaměstnanost obyvatel jednotlivých obcí je uvedena v **příloze 2**. Přes polovinu obyvatel Štichovic (53 % - 26 ze 49 EA) je zaměstnáno v priméru, takto vysoké číslo je způsobeno přítomností velkého ZD (zemědělského družstva) v této populačně malé obci. Podobné extrémy se vyskytují i u dalších menších obcí obvodu (Slatina, Sedlec, Holovousy...). Zajímavé je, že mezi 17 obcemi s více než 20% podílem EA v zemědělství je i město Manětín, to je však tvořeno mnoha populačně slabými částmi.

Pro porovnání míry nezaměstnanosti slouží statistika MSPV (portal.mspv.cz, cit. 17. 3. 2017). K 1. 3. 2013 došlo ke změně metodiky výpočtu tohoto ukazatele, přičemž zpětný přepočít byl proveden pouze do úrovně okresů. Tato skutečnost znemožňuje vytvořit retrospektivní srovnání vývoje míry nezaměstnanosti, které by překračovalo kritické datum. Metodiky jsou navzájem nesrovnatelné (ČSÚ 2012). Porovnání míry nezaměstnanosti je uvedeno v **tabulce 8**. Míry nezaměstnanosti jednotlivých obcí jsou uvedeny v **příloze 3**.

tabulka 8: Srovnání vybraných charakteristik nezaměstnanosti vybraných celků k 31. 12. 2016

		Počet uchazečů o zaměstnání*	Pracovní místa v evidenci*	dosažitelní uchazeči na jedno pracovní místo	Podíl nezaměstnaných osob	Podíl nezaměstnaných osob (1. 3. 2014)
	Česká republika	360 170	132 496	2,7	5,2%	8,3%
	Plzeňský kraj	13 499	10 210	1,3	3,6%	6,4%
	okres Plzeň-sever	1 888	962	2,0	3,7%	6,1%
	SO ORP Kralovice	726	178	4,1	4,9%	7,3%
z toho	PoÚ [†] Kralovice	375	90	4,2	5,7%	8,1%
	PoÚ [†] Manětín	109	8	13,6	5,6%	8,0%
	PoÚ [†] Plasy	242	80	3,0	3,8%	6,1%

zdroj: ČSÚ 2017, *online* (cit. 17. 3. 2017). MVČR (2017), *online* (cit. 17. 3. 2017)

Poznámka: * v registraci úřadu práce. Kurzivou uvedeny údaje z evidence MVČR. [†] Pověřený úřad.

Před 1. 3. 2014 není k dispozici podíl nezaměstnaných osob pro všechny vybrané celky. Pro základní srovnání současné situace s doznívající krizí bylo do tabulky vybráno datum, od kterého jsou dostupná data podle nové metodiky pro zkoumané administrativní úrovně.

SO ORP Kralovice sice vykazuje o 1 % vyšší míru nezaměstnanosti než Plzeňský kraj, ale přesto jde o region s vyšším podílem zaměstnanosti, než je průměr ČR. Tak tomu bylo i v době doznívání ekonomické krize. Uvnitř zkoumaného území je situace diferencovaná: Jih obvodu (PoÚ Plasy) vykazuje podobné charakteristiky jako celý okres Plzeň-sever, severní část obvodu přesahuje podílem nezaměstnanosti republikový průměr. Z hlediska zaměstnanosti je velmi slabá nabídka pracovních míst v obvodu PoÚ Manětín, kde na jedno pracovní místo bylo registrováno 14 dosažitelných uchazečů.

Rozdíly míry nezaměstnanosti v jednotlivých obcích nejsou tak markantní, jak by se dalo k jejich slabé populační velikosti¹⁵ předpokládat. Podíl nezaměstnaných osob v žádné z obcí nepřesahuje 20 % a jen ve čtyřech obcích – Holovousech (16,2 %), Kopidlnu (12,2 %), Chříči (11,2 %) a Tisu u Blatna (11,1 %) překračuje hranici 10 %. Ve třech obcích – Brodeslavech, Velečíně a Štichovicích není registrován uchazeč o zaměstnání.

4.4 Krátkodobý pohyb za prací a do škol

Vyjíždka a dojíždka za prací nejvýraznějším způsobem formuje vnitroregionální vazby na úrovni mikroregionu. Na základě ní jsou konstruovány tzv. nodální regiony mikroregionální úrovně (HAMPL, GARDAVSKÝ, KÜHNEL 1987; HAMPL 2005, 1998). Mobilita je také strategií adaptace na nedostatek pracovních příležitostí v místě bydliště. Vysoké hodnoty vyjíždky do zaměstnání jsou pro současný venkov charakteristické. To sebou nese řadu negativních důsledků – s dojíždějícími lidmi se do center stěhuje i poptávka spotřeby (člověk sežene po cestě z/do práce vše potřebné v městě, kde pracuje), což vede k oslabení podnikatelského potenciálu sídla vyjíždky. Kromě ekonomického je tímto oslabován i sociální kapitál sídla, protože obyvatelé tráví mnoho času mimo obec (BINEK a kol. 2007).

Vzhledem k plošné rozlehlosti obcí SO ORP Kralovice byla do statistik vyjíždky započítána i vnitroobecní vyjíždka (na rozdíl od LELIGDONOVÁ 2012). Zohledňování administrativních hranic je v tomto případě neopodstatněné, zvláště v případě tak velkých obcí jako v případě SZ studovaného území. Vyjíždka/dojíždka do zaměstnání a škol je na úrovni obcí zjišťována jen při SLDB. Informace uvedené v této kapitole jsou tedy vztaženy k roku 2011, kdy v ČR poslední sčítání probíhalo.

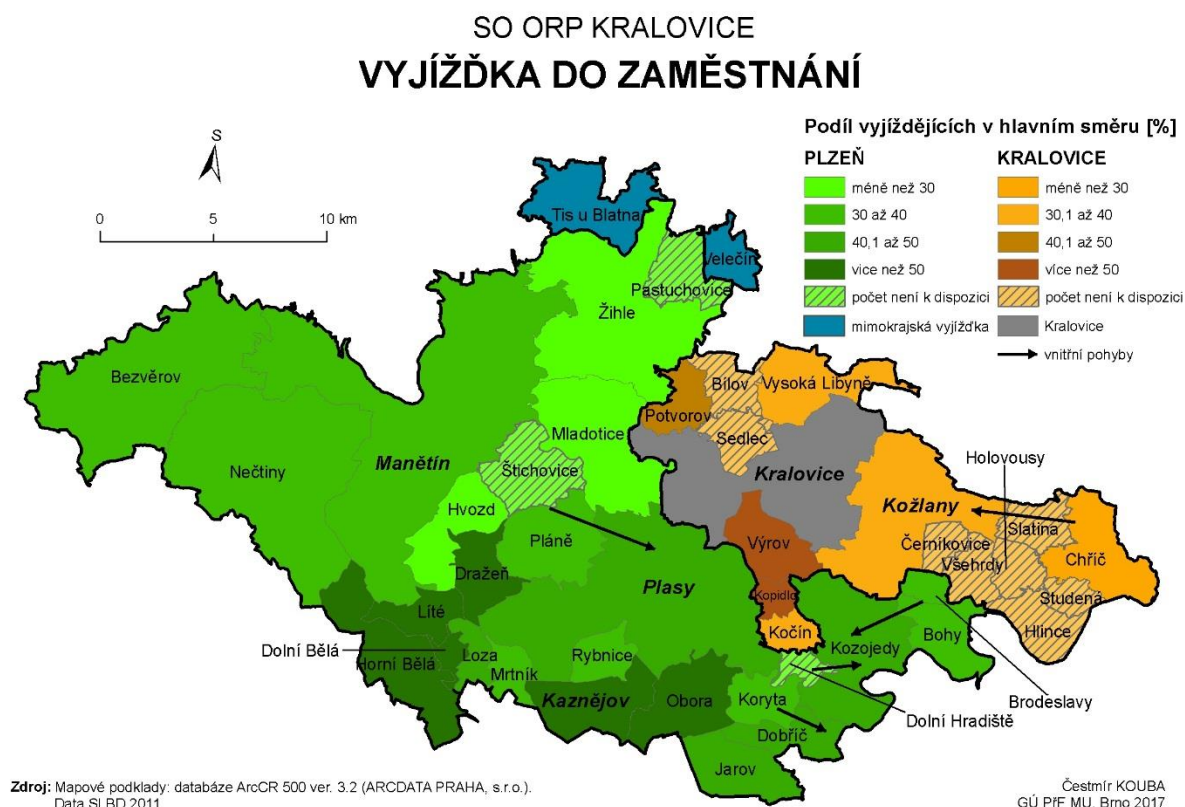
Situace v SO ORP Kralovice je velmi podobná celokrajské a celostátní situaci, kdy do zaměstnání vyjíždí 49 % (v Plzeňském kraji je to 46 %) zaměstnaných. Nejnížších podílů v SO dosahují populačně slabé obce, ve kterých se nachází lokálně významný zaměstnavatel: Jako příklad je možné uvést Tis u Blatna (s mírou vyjíždky 21 %¹⁶), na jehož území je funkční kamenolom. Většinou však jde o zemědělská družstva. Přes 65 % vyjíždějících bylo zaznamenáno v šesti populačně nejslabších obcích (do 35 obyvatel). Jde o obce ve východní části obvodu – Studená (68 %), Slatina (70 %), Bohy (72 %), Brodeslavy (72 %), Bílov (72 %) a Černíkovice (74 %).

Cíle vyjíždky jsou znázorněny kartogramem na **obrázku 8**. Kralovice jsou spádovým centrem dojíždky pro několik okolních obcí, jinak většina obvodu spáduje do Plzně. Intenzita vyjíždky do krajského města se vzdáleností (tedy směrem k severu) klesá. Dvě obce spádují do města Jesenice v okrese Rakovník (Středočeský kraj).

¹⁵ Malá populační velikost ve spojení s relativní charakteristikou se často odrazí v extrémní hodnotě charakteristiky.

¹⁶ V současnosti bude ještě nižší, protože na území obce se nachází středisko Ministerstva vnitra pro zajištění cizinců (obec.tis.cz, cit. 17. 3. 2017).

obrázek 8: Vyjíždka do zaměstnání

Vazba na centrum vyjíždky je relativně slabá, pouze v několika obcích přesahuje 50 %, a to především v jižních částech, které jsou více exponované vzhledem k Plzni. Vyjíždka z ostatních částí obvodu se vyznačuje diverzifikací: Většina vyjíždějících pracuje v různých obcích okresu, a určitá část dojíždí za prací do vzdálenější Plzně. Kromě Kralovic a Plzně tvoří spádová centra lokálního významu také Plasy, Kozlany, Kozojedy a Dobříč. Ve školské vyjíždce je jednoznačná dominance Plzně, kam dojíždělo 550 zjištěných studentů – především středoškoláků a vysokoškoláků. Mimo kraj je významnější akorát vysokoškolská vyjíždka do Prahy.

Z hlediska dojíždky do zaměstnání z ostatních regionů je SO ORP Kralovice marginální. Intenzivnější je dojíždka do Kaznějova ze zbytku kaolínářské oblasti – především z Třemošné a Horní Břízy. Významnější je již zmíněná školní dojíždka do spádového gymnázia v Plasích, které tradičně navštěvují žáci z celého bývalého okresu Plzeň-sever¹⁷ (Horní Bříza 15, Třemošná 18) a studují zde i žáci z Plzně (32).

4.5 Doprava

4.5.1 Silniční a železniční síť

Největší význam pro SO ORP Kralovice má bezesporu silnice I/27 (Dubí)-Žatec-Plzeň-(Železná Ruda), kolem které je také zkoumané území nejhustěji zalidněné – v obcích, kterými prochází, žije 56 % obyvatel obvodu. Bohužel je vedena středy obcí, což znamená pro tamní

¹⁷ Obec vyjíždky je v databázi SLBD zaznamenána při více než 10 vyjíždějících. Vzhledem k tomu, že jsou data ze SLBD zpracovávána pro úroveň okresů, nejde tak vyjádřit přesný počet dojíždějících z SO ORP Nýřany.

obyvatele jistou zátěž¹⁸, zejména kvůli velké intenzitě kamionové dopravy. Silnice I/27 je většinou v dobrém stavu, v posledních letech bylo mnoho úseků opraveno, to však vede ke konzervaci stávající nevyhovující trasy. Obcí Bezvěrov prochází tzv. „plzeňská Karlovarská“- silnice I/20 Karlovy Vary-Plzeň-(České Budějovice). Ta poskytuje rychlé spojení do Plzně, protože její trasa vede většinou mimo sídla.

Silnice I. třídy jsou vějířovitě spojeny silnicemi II. třídy - důležité pro vnitroregionální dopravu jsou silnice II/201, která protíná celý obvod ve východozápadním směru, a II/205, která spojuje Manětín s Plzní (pokračuje dále na Žlutice). Velmi špatná je situace silniční sítě ve východní části obvodu, kde jsou obce napojovány silnicemi nižší třídy na již zmíněnou silnici II/201. Silnice v těchto případech končí v poslední vsi nad Berounkou. Tím je SO ORP Kralovice izolován od sousedního Rokycanska, se kterým ho spojují jen mosty v Liblíně a u Zvíkovce. Bariérou uvnitř regionu je také území bývalé letecké střelnice – které odděluje Nečtiny a Bezvěrov od zbytku obvodu. Mnoho vsí je na dopravní síť napojeno místními komunikacemi, ty jsou často ve velmi špatném stavu, protože populačně slabé obce buď nemají prostředky na odpovídající údržbu, nebo je často investují do centrálního sídla mnohokatastrální obce.

Pro zkoumané území je také velmi důležitá železniční trať 160 Plzeň-Most, která prochází středem obvodu v severojižním směru. Tato trať je jednokolejná a neelektrifikovaná s rychlíkovou dopravou. Z ní v Mladoticích odbočuje regionální trať 162 Mladotice-Rakovník, ve studovaném území jsou nyní na této trati v provozu jen dvě stanice – Kralovice a Kožlany.¹⁹

4.5.2 Dopravní obslužnost

Přibližně polovina území SO ORP Kralovice je začleněna do systému integrované dopravy plzeňská (PID), jde o zóny 022 Plasy, 025 Hromnice a 026 Dolní Bělá. Severní a západní část obvodu, včetně Kralovic, Manětína a Žihle se nacházejí již mimo (poved.cz, cit. 17. 3.). Začlenění samo o sobě nemá vliv na četnost spojů, spíše umožňuje jednodušší a levnější odbavení při pravidelném dojíždění.

Obslužnost veřejnou dopravou byla analyzována ve všední den a o víkendu (konkrétně v sobotu 18. 3. a úterý 21.3) na základě dat z portálu IDOS (jizdnirady.idnes.cz, cit. 17. 3.) Analýza byla provedena na úrovni obcí a byly do ní zahrnuty spoje, které spojují danou obec buď s regionálním centrem Kralovicemi, nebo s krajskou Plzní, do které velká část obvodu spadá. Výsledky jsou tedy v porovnání s pracemi věnovanými jiným oblastem, kde bylo vybráno jedno centrum (ROUS 2013, LELIGDONOVÁ 2012, DEMEL 2012), pozitivnější. Dopravní situace obvodu je znázorněna kartodiagramem na **obrázku 9**.

¹⁸ Zvláště špatná je situace v Plasích, kde silnice překonává údolí řeky Střely serpentinami přímo ve městě. Vysoká intenzita kamionové dopravy ze dvou stran kolem kláštera také znehodnocuje dojem, který tento barokní komplex vyvolává.

¹⁹ Na trati byla v roce 1997 kvůli havarijnímu stavu nahrazena železniční doprava autobusy. V těch dodnes platí tarif ČD. V úseku Kralovice – Čistá byla trať opět zprovozněna v roce 2001. Zbytek železničního tělesa nebyl od roku 1997 udržován, zarostl náletovou vegetací a kolejnice byly na mnoha místech nelegálně demontovány a prodány do sběrných surovin.

obrázek 9: Dopravní situace v SO ORP Kralovice

Dopravní dostupnost je nejlepší v sídlech, které leží na silnici I/27, nebo jsou napojené na železnici. Velký význam má také velikost obce. Vzhledem k tomu, že jako centrum dojížděky byla uvažována Plzeň i Kralovice, byl nejvyšší počet spojů zaznamenán v obcích, které leží mezi těmito městy.

Nejnižší dopravní dostupnost je v malých obcích mimo významnější silnici železnici. V nich většinou zastavuje 5 autobusů denně – ráno, po škole a odpoledne. O víkendu jsou tyto obce odkázány na individuální dopravu. Z hlediska víkendové dopravní obslužnosti je velmi významná přítomnost železniční zastávky v obci.

Veřejnou dopravu zajišťují kromě státních dopravců ČD a ČSAD také autobusový dopravce VÁTRÁ Bohemia, s.r.o. a od prosince 2016 i železniční dopravce GW Train Regio, který provozuje dálkovou dopravu rychlíky na trati 160.

5 EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA

Stav hospodářství je klíčový pro konkurenceschopnost a rozvoj regionu. Poznání situace ekonomiky SO ORP Kralovice je nezbytné pro zjišťování možností rozvoje. Pro tuto analýzu byly zkoumány ekonomické subjekty (ES) dostupné ve veřejné databázi ČSÚ. Před rozbořením situace v jednotlivých odvětvích hospodářství budou porovnávány další charakteristiky ES – velikost, četnost a koncentrace.

Charakteristiku velikosti ekonomických subjektů zkresluje její (ne)aktuálnost k 31. 12. 2013²⁰ (novější data nejsou v databázi ČSÚ k dispozici) a skutečnost, že na všech administrativních úrovních kolem 60 % ES neuvedlo počet zaměstnanců. Tabulka velikostní charakteristik jednotlivých ES v obcích SO ORP je uvedena v **příloze 4**. Rozložení ES podle velikosti se příliš neliší od celostátního průměru: Většina ES (82 %) je bez zaměstnanců. S velikostí ES pak klesá jejich četnost. Významnějším zjištěním je absence větších zaměstnavatelů v regionu: Pouze dva ekonomické subjekty zaměstnávaly v roce 2013 přes 200 zaměstnanců. Přitom vyšší kategorie jsou mnohonásobně více zastoupeny i na okresní úrovni (cszo.cz, cit. 18. 3. 2017). Stručná charakteristika firem, které zaměstnávají více než 50 zaměstnanců je uvedena v **tabulce 9**.

tabulka 9: Největší zaměstnavatelé SO ORP Kralovice

název	sídlo	počet zaměstnanců	obrat (mil. Kč)	sektor NH
BEST, a.s.	Rybnice	250-499	500-999	sekundér
JEDNOTA, s.d. Plasy	Plasy	250-499	300-499	terciér
SBS-NEPRON, s.r.o.	Kaznějov	250-499	200-299	sekundér
AMAGASAKI PIPE CZECH, s.r.o.	Kožlany	100-199	500-999	sekundér
KRALOVICKÁ zemědělská, a.s.	Kralovice	100-199	200-299	primér
HANSA ČESKO, s.r.o.	Kralovice	100-199	100-199	sekundér
D-K zemědělská a.s.	Kožlany	100-199	100-199	primér
PAŠEK s.r.o.	Rybnice	50-99	100-199	terciér
ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO VLASTNÍKŮ ŠTICHOVICE	Štichovice	50-99	100-199	primér
ŽIHLSKÝ STATEK, a.s.	Žihle	50-99	100-199	primér
TEXTILE WASHING COMPANY, k.s.	Kralovice	50-99	60-99	terciér
ZT METAL a.s. (Zem. technika Kralovice)	Kralovice	50-99	60-99	sekundér
BÍLOVSKÁ ZEMĚDĚLSKÁ, a.s.	Bílov	50-99	60-99	primér
ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO DOBŘÍČ	Dobříč	50-99	60-99	primér
BECH AKKU POWER BATERIE s.r.o.	Kozojedy	50-99	30-59	sekundér

zdroj: databáze HBI ČR – online databáze firem (cit. 20. 3. 2017)

Firma BEST, největší zaměstnavatel v regionu, se zabývá výrobou betonových stavebních prvků pro venkovní a zahradní architekturu (hlavním produktem jsou zámkové dlažby). Jde o českou firmu vzniklou na začátku 90. let s jedním vlastníkem. Druhý velký podnik²¹, SBS-NEPRON se nachází v nedalekém Kaznějově, jde o elektromontážní subdodavatelskou společnost vlastněnou německým kapitálem. Významným zástupcem služeb je Jednota Plasy, která poskytuje pracovní příležitosti v mnoha prodejnách po celém okrese Plzeň-sever. Dále je terciér v tabulce zastoupen

²⁰ Tedy k období doznívající ekonomické recese.

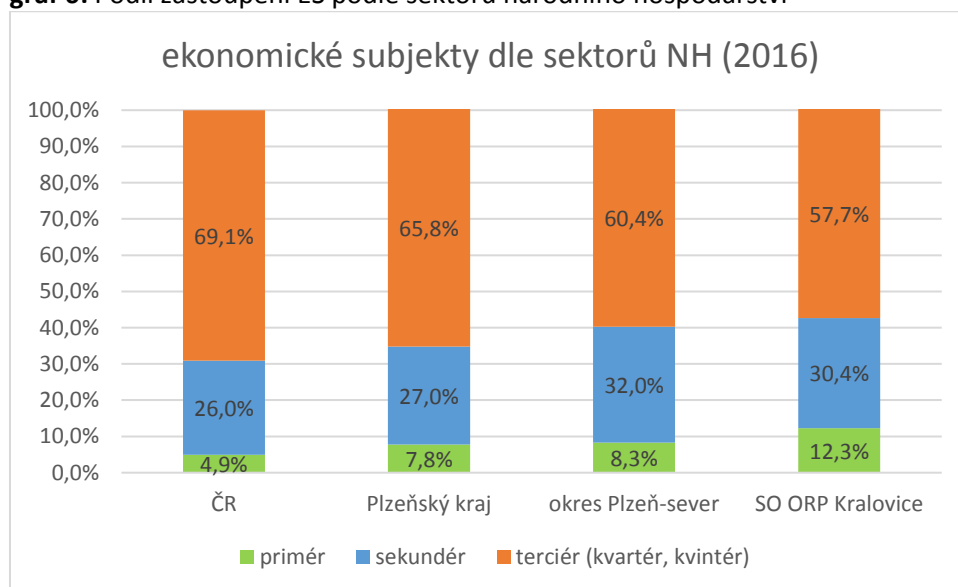
²¹ Negativně vymezený definicí malého a středního podniku dle zákona 89/2012 Sb. Jde o podniky, které zaměstnávají více než 250 zaměstnanců, jeho aktiva přesahují 43 mil. EUR., nebo má obrát přesahující 50 mil. EUR.

pouze logistickou společností PAŠEK s.r.o. (český kapitál) a velkoprádelnou Textile Washing Company (německý kapitál).

Z 15 společností zaměstnávajících více než 50 lidí, je šest průmyslových podniků. Kromě firmy BEST a Bech Aku Power se uvedené průmyslové závody v tabulce věnují kovovýrobě. Význam mezi zaměstnavateli si udržela transformovaná zemědělská družstva a bývalé státní statky. Šest z patnácti největších firem regionu se věnuje priméru, i proto mezi uvedenými společnostmi převládá český kapitál (9 z 15 uvedených firem). Určitým pozitivem je, že největší ES nejsou koncentrovány v jednom jádru, ale nachází se v různých obcích regionu. Tato diferenciaci je ale také způsobena minimálním zastoupením velkých podniků.

Rozdělení podle sektorů NH podává skládaný **graf 6**. Oproti vyšším nadřazeným celkům se SO ORP Kralovice odlišuje výrazně větším podílem ES zastoupených v priméru (o 7,4 % více než v celé ČR, o 4,0 % více než v okrese Plzeň-sever). Rozdíl oproti celému okresu je o to výraznější, že 30,0 % ES okresu Plzeň-sever podniká ve zkoumaném obvodu.

graf 6: Podíl zastoupení ES podle sektorů národního hospodářství

zdroj: ČSÚ (2017), *online* (cit. 20. 3. 2017). Zpracováno autorem

Vyšší podíl priméru je kompenzován menším zastoupením terciéru. Mnoho služeb využívají obyvatelé SO ORP Kralovice v krajské Plzni, kam spáduje vyjíždkou do zaměstnání jeho Z a J část. Kromě toho se na území SO ORP Kralovice nenachází město, které by překonalo velikost, která je kritická pro některé služby, které nejsou využívány tak často, nebo které potřebují mnoho zákazníků. Při porovnání počtu ES a zaměstnanosti podle sektorů (**graf 5**), je zřejmé, že v sekundéru se prosazují větší subjekty než ve službách - 30,4 % ES sekundéru zaměstnává 39,2% pracujících. Podíly v priméru jsou vyrovnané.

5.1 Zemědělství

Kvantitativní i kvalitativní definice venkova, či venkovského prostoru kladou velký důraz na jeho spojení s primární produkcí. Analýza stavu zemědělství proto přesahuje význam 11,6 % z podílu zaměstnanosti. Kromě ekonomické funkce má zemědělství funkci krajinnotvornou a ekologickou. Zemědělská půda se podílí 47,0 % na rozloze SO ORP Kralovice, což je o 6,4 % méně než republikový průměr (cszo.cz, cit. 21. 3. 2017). Zatímco ve východní části převažuje orná půda, směrem na západ

přibývá luk a pastvin, přičemž dominantní pozici z hlediska využití půdy mají lesy (viz **obrázek 6**). Celkem je zorněno 80,9 % zemědělské půdy, což je větší podíl než v Plzeňském kraji (67,2 %) i ČR (70,5 %). Trvalé travnaté porosty jsou zastoupeny 16,7 %. Zbývá 2,6 % zbývá na zahrady (2,4 %) a sady (0,2 %).

Pro SO ORP Kralovice je charakteristický vysoký podíl zalesněné půdy, a to především v těch částech obvodu s neúživnou půdou – viz fyzickogeografická charakteristika. Ačkoliv je 87,6 % z těchto lesů jehličnatých (CORINE land cover 2012), nejde jen o dominantní smrkové monokultury, ale i o kyselé a reliktní bory.

5.1.1 Podmínky pro zemědělství a cena půdy

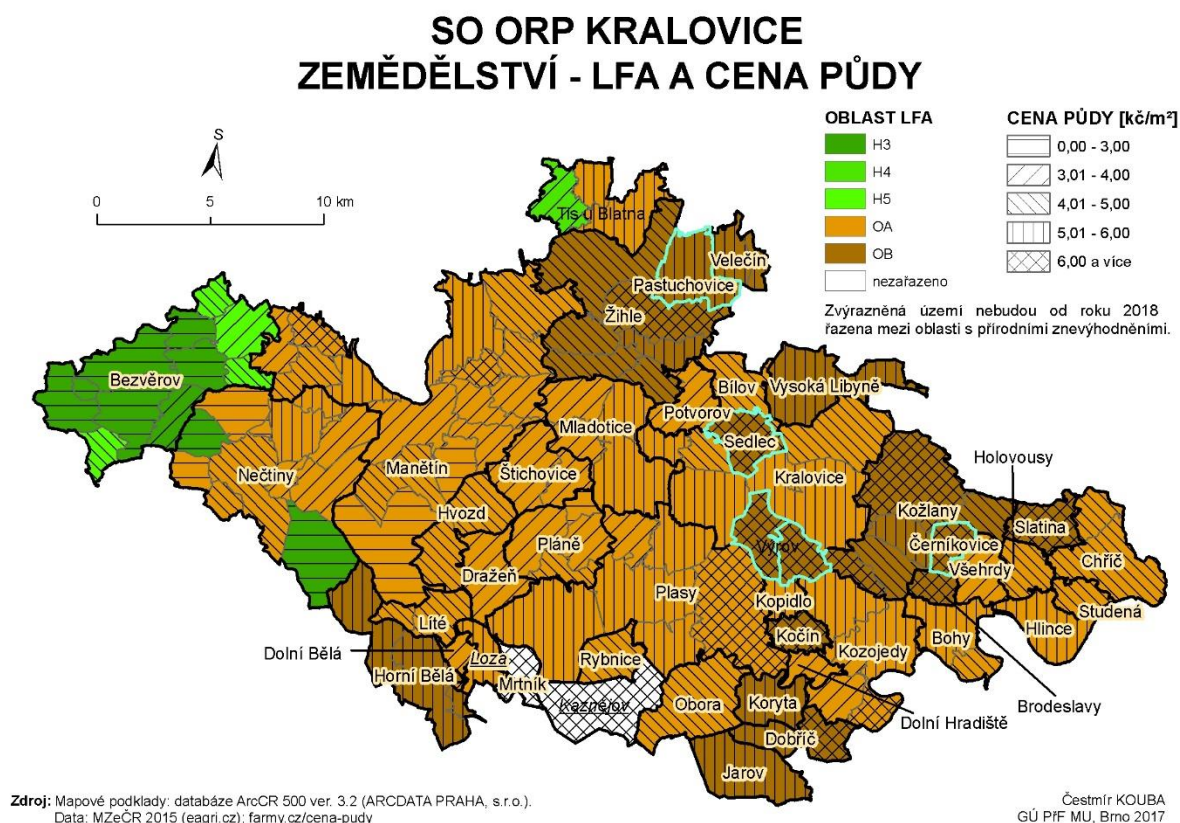
Podle vhodnosti produkce jednotlivých plodin je zemědělský půdní fond dělen na zemědělské výrobní oblasti (ZVO). Toto rozdělení je navrženo podle základního výrobního zaměření a podle produkční schopnosti půd (ESF, CENIA 2013). Pro tuto klasifikaci je nejpodstatnější úrodnost půd. Většina SO ORP Kralovice náleží do bramborářské oblasti B1. Východní část obvodu s lepšími podmínkami a vyšším stupněm zornění patří pod řepářskou oblast Ř1. Naopak nejvyšší polohy na západě obvodu náleží do bramborářsko-ovesné oblasti B3 (eagri.cz; informace o vymezení ZVO viz agronormativy.cz, cit. 21. 3. 2017).

Sociálně-ekonomické podmínky spolu s přírodními reflektuje vyčlenění tzv. *méně příznivých oblastí* (LFA, Less Favoured Areas). Zemědělec hospodařící v LFA má nárok na podporu, která má kompenzovat jeho ušlý zisk způsobený hospodařením za ztížených podmínek. Dalšími důvody podpory jsou péče o krajinu, udržení venkovské populace a podpora ekologických přístupů k zemědělství.

Pod některou LFA spadá s výjimkou Kaznějova a Mrtníku v současné době celý zkoumaný region. Nejvíce katastrálních území je zařazeno do podoblasti OA – *ostatní* – kde výnosnost nedosahuje 34 bodů, průměrná hustota zalidnění nepřesahuje 75 ob/km² a v zemědělství pracuje více než 8 % obyvatelstva. S nimi sousedí oblasti OB, která je vymezena pro homogenizaci území, a vyznačuje se stejnými socioekonomickými charakteristikami při výnosnosti nad 34 bodů. V obvodu je také zastoupená *horská* LFA – podoblastmi H3 (600 až 700 m n. m.), H4 a H5, ty jsou definovány svažitostí nad 15 % v části území (eagri.cz, cit. 21. 3. 2017). Přehled LFA a ceny půdy podává mapa na **obrázku 10**.

K roku 2018 dojde ke změně metodiky vymezování oblastí, které budou podpořeny kompenzačními platbami. Nově bude brát zřetel především na přírodní podmínky. Tzv. *Oblasti s přírodními znevýhodněními* (ANC, Areas with Natural Constraints), které nahradí LFA, jsou pojaty jako celoevropský systém, aby byla podpora EU distribuována oblastem s porovnatelnými podmínkami. Na rozdíl od LFA při jejich vymezení nebyl kladen důraz na celistvost území. Od roku 2018 tak pravděpodobně přestanou mít nárok na podporu méně příznivých oblastí následující k. ú.: Pastuchovice, Sedlec, Výrov, Hadačka a Černíkovice, která nespádají do kategorií ANC (eagri.cz 2016, cit. 21. 3. 2017).

obrázek 10: Cena zemědělských pozemků a vymezení méně příznivých oblastí v SO ORP Kralovice

Ve složeném kartogramu na **obrázku 10** je také znázorněna úřední cena zemědělské půdy. Její průměr v SO ORP Kralovice je 4,73 Kč/m², nízko pod celostátním průměrem, který v roce 2012 činil 6,23 Kč/m² (Ministerstvo zemědělství ČR - MZeČR 2012). Této hodnoty dosahuje cena půdy jen v 14 k. ú. převážně na V zkoumaného území. Nejvyšší úřední cena je v Bučku (obec Kožlany – 8,22 Kč/m²). Naopak v Žernovníku (obec Bezvěrov) nedosahuje cena půdy ani 2 korun za metr čtvereční (1,71 Kč/m²). Úřední cena půdy velmi dobře koresponduje s vymezením LFA – katastrální území s nejvyšší cenou zemědělské půdy spadají do skupiny OB a část z nich bude o podporu LFA připravena. Naopak nejnižší cenu půdy je možné evidovat na k. ú. spadajících do horské oblasti H3. Úřední cena se může od tržní velmi lišit např. podle atraktivity pozemků, existence věcných břemen, atp. Průměrná tržní cena prodané zemědělské půdy v ČR byla v roce 2016 o 186 % vyšší (farmy.cz, cit. 25. 3. 2017).

5.1.2 Ekonomické subjekty v zemědělství

Jak již bylo zmíněno, patří transformovaná družstva a obchodní společnosti (často bývalé státní statky) k největším zaměstnavatelům v kraji. Z tabulky v **příloze 2** je také patrné, že zvláště v malých obcích (Slatina, Holovousy) podniká v zemědělství a lesnictví až 1/3 ekonomických subjektů. Deset největších subjektů (podle počtu zaměstnanců), které působí v priméru na studovaném území je uvedeno v **tabulce 10**.

tabulka 10: Nejvýznamnější podniky priméru ve studovaném regionu v roce 2015

název	sídlo	datum zápisu	obrat (v mil. Kč)	počet zaměstnanců	zaměření	přidružená výroba
Kralovická zemědělská a.s.	Kralovice	1998	200-299	100-199	rostlinná i živočišná výroba	elektřina, stavebnictví, opravy
D-K zemědělská a.s.	Kožlany, Dřevce	2005	100-199	100-199	rostlinná i živočišná výroba	hnojiva, uzeniny, tesařství, stavebnictví, opravy
Žihelský statek, a.s.	Žihle	1994	100-199	50-99	rostlinná i živočišná výroba	uzeniny, výroba a opravy zem. techniky, doprava, bioplyn, elektřina ¹
ZD vlastníků Štichovice	Štichovice	1993	100-199	50-99	rostlinná i živočišná výroba	prodej uhlí, zemní práce
ZD Dobříč	Dobříč	1993	60-99	50-99	rostlinná i živočišná výroba	opravy vozidel
Bílovská zemědělská, a.s.	Potvorov	2004	60-99	50-99	rostlinná i živočišná výroba	-
Hvozdecká zemědělská, a.s.	Hvozď	2010	30-59	50-99	rostlinná i živočišná výroba	doprava, zemní práce
ZS Kozojedy, a.s.	Kozojedy	1999	60-99	25-49	rostlinná i živočišná výroba	prodej uhlí, elektřina
Nečtinská zemědělská, a.s. *	Nečtiny	2002	30-59	25-49	živočišná výroba, rostlinná (krmiva), lesnictví, rybářství	nástrojářství, opravy techniky, doprava, zámečnictví
ZD Mladotice	Mladotice	1992	30-59	25-49	rostlinná i živočišná výroba	stravování, zámečnictví, doprava
Agaricus, s.r.o.	Kaznějov	1992	30-59	25-49	průmyslová výroba jedlých hub	-
ZD vlastníků Manětín	Manětín	1993	10-29	25-49	rostlinná i živočišná výroba	stravování

zdroj: HBI ČR – on-line databáze firem (cit. 31. 3. 2017)

poznámky: * ekologický zemědělec, ZD – zemědělské družstvo, ¹ bioplyn a elektřinu vyrábí další firmy shodných vlastníků

V rámci ekonomické strategie největších podniků priméru je také důležitá přidružená výroba. Největší subjekty v regionu se věnují především výrobě elektřiny nebo bioplynu z biomasy. Většina zemědělců nabízí využití techniky pro stavební, či demoliční práce, popřípadě pro dopravu. Mimo zemědělství jsou také využiti zaměstnanci – pro opravy, zámečnictví, popřípadě ve stavebnictví.

V SO ORP Kralovice je registrováno 14 ekologických zemědělců, 13 z nich jsou fyzické osoby, jediná právnická osoba je Nečtinská zemědělská. Dvanáct ze 14 subjektů se věnuje chovu skotu, 9 chovu koní. Zastoupeny jsou také chovy ovcí (4) a koz (2). Dva subjekty – Nečtinská zemědělská a Jaroslav Hruška mají certifikát pro výrobu²² (eagri.cz, cit. 31. 3. 2017). Ekologičtí zemědělci působí

²² V případě Nečtinské zemědělské jde o produkci krmiv a špaldy, v případě Jaroslava Hrušky o moštárnu (<http://www.nectinska.cz>, biomostarna.cz, cit. 31. 3. 2017)

především na severu obvodu – v obcích Bezvěrov, Manětín, Nečtiny, kde jsou méně vhodné podmínky pro zornění, a tedy více pastvin.

5.2 Průmysl

V předmoderní době, s typickou koncentrací řemesel ve městech, byla výroba určena většinou pro místní spotřebu. Činností přesahující regionální význam byla těžba pokrývačských břidlic v Rabštejně nad Střelou a kyzových břidlic, jejíž těžiště však spočívalo již mimo obvod v Hromnicích²³. V Bezvěrově se od roku 1867 vyrábělo v Kavalírových sklárnách sklo,²⁴ tato výroba skončila po 1. světové válce ve spojitosti s krizí odbytu a přechodem na minerální uhlí, které se muselo do Bezvěrova pracně dovážet (bezverov.cz, cit. 1. 4. 2017). Historický vývoj ekonomiky obvodu je (poněkud vlastivědně) zpracován v knize J. Sklenáře *Obchod - průmysl, řemesla a živnosti na Kralovicku a Manětínsku* (2003).

Po objevení ložisek kaolinu mezi Kaznějovem a Horní Břízou v roce 1882 bylo centrum dobývání a zpracování této suroviny nejvýznamnější průmyslovou oblastí obvodu. V současnosti je většina z cca 300 tisíc t kaolinu vytěženého za rok exportována do zemí západní Evropy (MAŠEK 2012). Samotný kaolin tvoří přibližně 15 % vytěženého objemu. Další suroviny – štěrky, písky a jíly jsou také dále zpracovávány, betonářský písek např. využívá největší zaměstnavatel regionu – výrobce betonových dlažeb BEST, a.s.

Socialistická intenzifikace průmyslové výroby se regionu dotkla jen okrajově. Stávající podniky byly přejmenovány a přiřazeny k významnějším firmám (např. Kaznějovská chemička pod Lachemu Brno). V dnešním SO ORP Kralovice, jakožto zemědělské části okresu Plzeň-sever, byl podporován potravinářský průmysl, došlo zde k umístění typické „okresních“ mlékárny (Kralovice) a pekárny (Plasy). V Kralovicích byla dále umístěna jatka, ovšem bez návazného masokombinátu. Dodávku občanům zajišťovala dodnes fungující síť prodejen jednoty Plasy.

Pekárna stále funguje, mlékárna Kralovice byla privatizována firmou NET Plasy, která posléze přesunula výrobu do Bystřice pod Hostýnem, a prodala kralovickou mlékárnu německému koncernu Bechtel. V současné době je aktivita v Kralovicích soustředěná pouze na výkup mléka.

Období ekonomické transformace vedlo na jednu stranu k ukončení výroby mnoha tradičních závodů, na druhou stranu umožnila příliv zahraničního kapitálu a otevřela podnikatelské možnosti pro stávající obyvatele. Obě dvě tendence se projeví i ve studovaném regionu. Jako příklad je možné uvést jižní průmyslovou část regionu: Na jednu stranu došlo k uzavření Lachemy v Kaznějově a keramičky (v sousední Horní Bříze), na druhou stranu zde investovala německá firma SBS NEPRON a v Rybníci byla založena firma BEST.

V současné době pouze šest ekonomických subjektů v sekundě zaměstnává více než 50 zaměstnanců (viz **tabulka 9**). Zbylých 621 subjektů zpracovatelského průmyslu jsou malé podniky a drobní podnikatelé, či živnostníci, kteří se věnují nějakému druhu výroby. Vysoký podíl malých a středních podniků (MSP) v regionální ekonomice je podle různých teorií regionálního rozvoje různě hodnocen: na jednu stranu jsou vnímány jako stabilizátor ekonomiky (například klastrovými teoriemi). Na druhou stranu některé teorie naopak vidí v MSP subjekty, které na trhu nedokážou

²³ Na katastru Litého se nachází Zelené jezírko, které podobně jako slavnější Hromnické jezírko, vzniklo zaplavením lomu na kyzové břidlice. Voda v obou jezírkách je v podstatě velmi zředěná kyselina sírová.

²⁴ Dodnes stojící dělnická osada „Nová Sázava“ připomíná spojitost s Kavalírovými sklárnami ve Světlé nad Sázavou.

zaujmout důležitější pozici, proto se úzce profilují na nejvýhodnější činnost v rámci lokálních podmínek – „tisíce malých monopolistů“, jak shrnul Lasuén (BLAŽEK a UHLÍŘ 2002). Nicméně menší závislost na velkých zaměstnavatelích je pro stabilní zaměstnanost regionu výhodná. Přehled 10 největších subjektů v sekundéru podává **tabulka 11**.

tabulka 11: Nejvýznamnější podniky priméru ve studovaném regionu v roce 2015

název	sídlo	počet zaměstnanců	obrat (mil. Kč)	rok zápisu	kapitál
BEST, a.s.	Rybnice	250-499	500-999	1996	český
SBS-NEPRON, s.r.o.	Kaznějov	250-499	200-299	1998	německý
AMAGASAKI PIPE CZECH, s.r.o.	Kožlany	100-199	500-999	2004	japonský
HANSA ČESKO, s.r.o.	Kralovice	100-199	100-199	1993	finský
ZT METAL a.s. (Zem. technika Kralovice)	Kralovice	50-99	60-99	1996	český
BECH AKKU POWER BATERIE s.r.o.	Kozojedy	50-99	30-59	1997	německý
SKYLINE OPTIC, s.r.o.	Kralovice	25-49	30-59	1994	německý
PEKÁRNA A PEČIVO PLASY, spol. s.r.o.	Plasy	25-49	60-99	1997	český
UZENINY ZE STATKU KRALOVICE, s.r.o.	Kralovice	50-99	10 až 29	2010	česko-slovenský
MARO KRALOVICE, spol. s.r.o.	Kralovice	20-24	10 až 29	1992	český

zdroj: HBI ČR – on-line databáze firem (cit. 31. 3. 2017)

Ačkoliv na území SO ORP Kralovice působilo v roce 2016 ve stavebnictví více podniků než ve zpracovatelském průmyslu (727 ku 626), mezi deseti největšími zaměstnavateli v sekundéru (dle počtu zaměstnanců) jsou výhradně průmyslové podniky. Největší firma, která má stavebnictví jako hlavní obor podnikání - Občanské stavby, spol. s.r.o. – zaměstnává 10 až 19 zaměstnanců. Největší průmyslové subjekty regionu jsou vlastněny českým i zahraničním (především německým). Nejvíce je se čtyřmi ekonomickými subjekty zastoupená kovovýroba. Devět z deseti největších ES sekundéru uvedených v **tabulce 11** se nachází na již zmiňované ose regionu, přičemž polovina přímo v Kralovicích. Výjimku tvoří pouze firma Bech Akku Power, která je situována v izolované západní části regionu.

Deindustrializace a terciarizace ekonomiky hospodářsky vyspělých zemí, která souvisí s přenášením výroby do zemí s levnější pracovní silou (offshoring), se v bývalých průmyslových oblastech negativně projevuje opuštěním a chátráním provozoven.

Tyto tzv. brownfieldy znamenají zátěž pro místní a regionální ekonomiku: přímou (oplocení, asanace ekologických škod, demolice...) i nepřímou (snížení atraktivity okolí, znehodnocení pozemku brownfieldu...), přičemž velká část nákladů leží je hrazena z veřejných rozpočtů

(WOKOUN a kol., 2008). Ve zkoumaném regionu se podle databáze brownfieldy.cz (cit. 6. 4.2017) nachází jediný areál bývalé chemičky v Kaznějově, který je připraven pro investory.

Vzhledem k absenci větších průmyslových podniků regionu, jsou pro Kralovicko větším problémem tzv. zemědělské brownfieldy: zemědělské areály, které byly opuštěné v průběhu transformace českého zemědělství po roce 1989. Velký problém je, že tyto brownfieldy se často nachází v malých obcích a mohou výrazně ovlivnit architektonický a krajinný charakter (MACKOVIČ 2003 in SKÁLA a kol. 2012). Ze 750 lokalit brownfields vytipovaných v roce 2008 agenturou Czechinvest v Plzeňském kraji je 40 % lokalit dříve využívaných zemědělstvím (czechinvest.com, cit. 6. 4. 2017). Bohužel zveřejněny byly pouze ty lokality, které jsou připravené pro investory. Problematiku brownfields zohledňují územně analytické podklady (ÚAP) ORP Kralovice především ve SWOT analýzách jednotlivých obcí: existence zemědělského brownfieldu je identifikována v Hodovízi, Nečtinách a v Žihli, velkou část Bezvěrova zabírá brownfield bývalých skláren (ÚAP SO ORP Kralovice, 2016).

5.3 Služby, obslužnost a občanská vybavenost

5.3.1 služby a obslužnost

Ačkoliv je relativní význam terciéru (kvartéru a kvintéru) nižší než na krajské a celostátní úrovni, stále zaujímá nejvyšší podíl ve statistikách zaměstnanosti i ekonomických subjektů. Vysoký podíl ekonomických subjektů ve službách je ale také ovlivněn tím, že je pro zaměstnavatele jednodušší najmout OSVČ, která je následně ve statistice započítána jako ekonomický subjekt (jde-li však o závislou činnost, jedná se o tzv. švarcsystém²⁵).

Ve zkoumaném obvodu je ze služeb nejvíce zastoupen velkoobchod a maloobchod (1145 subjektů tvoří 41% podíl na terciéru regionu). Dále jsou významné profesní, vědecké a technické činnosti, peněžnictví a pojišťovnictví (tedy kvartér). Přes 200 ES se věnuje také Ubytování, stravování a pohostinství (cszo.cz, cit. 7. 4. 2017). Podobně jako ve vyšších administrativních celcích počet ekonomických subjektů v roce 2016 převyšuje v mnoha oblastech služeb zjištěnou zaměstnanost. To ukazuje na to, že jeden živnostník provozuje svojí činnost pod hlavičkou více subjektů (jedna restaurace s ubytováním může být do klasifikace CZ-NACE započítána vícekrát. Další logickou možností (v regionálním pohledu) je registrace subjektu lidmi, kteří žijí mimo region.

Síla vnitřních vazeb regionu je posilovaná, jestliže jeho obyvatelé nemusí za různými službami vyjíždět mimo region. Nedostupnost služeb v regionu může také působit jako push faktor vedoucí k migraci do jiného regionu. Pro zjišťování dostupnosti služeb je nejlepší metodou dotazníkové šetření²⁶ (KUNC a kol. 2012), které vychází z potřeb dotázaných. Takto detailní výzkum však není cílem této práce. Pro vytvoření základního přehledu byla vybrána existence supermarketu, který spolu s diskonty volí k nákupu potravin 41 % Čechů (GfK Shopping Monitor 2015 in zprávy.aktualne.cz, cit. 7. 4. 2017).

²⁵ Závislá činnost musí být mimo jiné vázaná na místo a čas výkonu. V terciéru je jednodušší tohoto stavu dosáhnout, než v průmyslu. K rozdílu mezi závislou prací a švarcsystémem a k výhodnosti švarcsystému pro zúčastněné smluvní strany viz ŠEDIVÁ (2014).

²⁶ Špatná dostupnost služeb byla plaskými gymnazisty jedním z nejčastěji uváděných negativních faktorů života v obci SO ORP Kralovice, přičemž neexistence obchodu v malém sídle byla uváděna zpravidla na prvním místě. Na druhou stranu mnozí žáci z Kralovic hodnotili dostupnost služeb ve svém městě jako kladnou stránku.

Ve zkoumaném regionu se nachází jeden supermarket (podle definice prodejní plochy nad 400 m²) v Kralovicích. Jako supermarket jednotu Plasy definuje také své samoobsluhy v Kralovicích, Kaznějově, Manětíně a Plasích. Obyvatelé jižní části obvodu mají blíže do supermarketů v Třemošné, obyvatelé Nečtin a Bezvěrova mají nejbližší supermarket v Toužimi.

5.3.2 Občanská vybavenost

Pro zjišťování občanské vybavenosti obcí bylo využito ÚAP SO ORP Kralovice, které byly v roce 2016 aktualizovány. Sledována byla přítomnost školy, knihovny, lékaře, sportoviště a kulturního zařízení. Občanská vybavenost jednotlivých obcí je uvedena v **příloze 5**.

Téměř v každé obci se nachází nějaký prostor pro sport. Pouze v pěti z nich sportoviště chybí. Ve stejném počtu obcí byla zastoupena knihovna a nějaké kulturní zařízení, i když v Loze a v Dolní Bělé pro kulturní akce slouží sál tamních hospod. Lékař ordinuje v 15 obcích, přičemž do mnoha jen dojíždí. V SO ORP Kralovice se nachází 12 základních 14 mateřských škol, přičemž od nového školního roku začne fungovat montessori škola ve Chřívči. Střední školy jsou situovány v největších obcích- Plasích a Kralovicích. Z hlediska občanské vybavenosti jsou na tom nejhůře malé vsi na východě obvodu – Slatina a Holovousy, které postrádají jakýkoliv sledovaný prvek občanské vybavenosti. Špatně vybavené jsou také obce na severu obvodu – Pastuchovice, Tis u Blatna, Potvorov a Velečín, kde občanskou infrastrukturu zastupují pouze sportoviště nebo kulturní sál (ÚAP SO ORP Kralovice 2016).

Šestnáct populačně slabých (ale ne nejmenších) obcí je základně vybaveno knihovnou a sportovištěm, přičemž pokud se nějaké kulturní zařízení nachází v sousední vsi, tak v těchto vsích chybí (Bílov a Sedlec mají „spádový“ kulturní dům v 1,5 km vzdáleném Potvorově). Při porovnání s pracemi Rouse (2013) a Leligdonové (2012), kteří zkoumali podobné prvky občanské vybavenosti, jsou obce SO ORP Kralovice vybavenější než obce na Pelhřimovsku a Náměštsku. To může souviset s menší dezintegrací po roce 1989, ta vedla k uchování struktury s dominantní vybavenou centrální vsí obce skládající se z více místních částí.

5.3.3 technická vybavenost

Technická infrastruktura poskytuje komfortní řešení základních nároků na bydlení člověka – zásobování elektřinou, vodou a plynem, odkanalizování a následné čištění odpadních vod. Možnosti technické infrastruktury jsou však limitovány především v malých sídlech fixními náklady na výstavbu a provoz. Stejně jako občanská, je i technická vybavenost analyzovaná v příslušných ÚAP (ÚAP SO ORP Kralovice, 2016).

Situace technické vybavenosti v regionu se stále zlepšuje, přesto přibližně polovina území není plynofikována, 13 obcí nemá veřejný vodovod. Kanalizace chybí v polovině obcí, ale některé ji mají ve výstavbě (Manětín, Mladotice). Běžnou strategií populačně slabých obcí je svedení splaškové vody gravitační kanalizací do bezodtokých jímek. Odpadní vody jsou následně buď vyvezeny na pole, nebo do ČOV v jiné obci. Některé menší obce mají pouze dešťovou kanalizaci, nakládání se splašky poté řeší obyvatelé individuálně.

Nejhůře vybavené jsou opět obce na severu obvodu – Tis u Blatna, Velečín, Pastuchovice a Sedlec, které nejsou napojeny na vodovod, nejsou odkanalizovány (respektive Pastuchovice mají dešťovou kanalizaci), ani plynofikovány. Z ostatních částí obvodu je na tom podobně jen obec Bohy na jihovýchodě. V Z části obvodu je sice voda čištěna v největších sídlech, ne však v mnoha dalších částech obce.

Velmi dobrá je situace v zásobování pitnou vodou, které je řešeno čerpáním z prameniště, a to i pro největší obce obvodu (vodovod Žihle-Kožlany-Kralovice, nebo Plasy-Rybnice-Kaznějov). Především na západě SO ORP Kralovice funguje systém gravitačních vodovodů, a to i pro malé místní části (viz **obrázek 11**). Vodovod tak chybí jen v již zmíněných obcích na S obvodu a v obcích, které leží na jihovýchodě²⁷.

obrázek 11: Typický vodojem gravitačního rozvodu vody nad Světcem (místní část obce Bezvěrov), většina místních částí Bezvěrova má systém zásobování vodou řešený podobně.

zdroj: autor

5.4 Cestovní ruch a rekreace

5.4.1 cestovní ruch

Celý SO ORP Kralovice spadá podle státní strategické regionalizace cestovního ruchu pod turistickou oblast Plzeňsko (czechtourism.cz, cit. 9. 4. 2017). Silnou stránkou oblasti je mírná lesnatá krajina s mnoha řekami, malebnými vesnicemi, hrady a zámky (tourism.cz/encyklopedie, cit. 9. 4. 2017). Rozvoj turismu je také zapracován i do ÚAP ORP Kralovice. Navzdory nepochybné malebnosti krajiny SO ORP Kralovice s poměrně zachovalými přírodními hodnotami – kaňony řek, žulové balvany a rozlehlé lesy – jde o region, který leží stranou pozornosti turistů. Pro rozdělení cestovního ruchu podle forem byla využita typizace podle VYSTOUPIL, ŠAUER a kol. (2011).

²⁷ Tyto vsi jsou situovány na plošině nad řekou Berouňkou. V okolí se nenachází výraznější terénní elevace, což znemožňuje vybudování gravitačního vodovodu.

Městský a kulturně poznávací cestovní ruch

V regionu se nachází tři významné cíle návštěvníků: klášter Plasy, zámek Manětín a muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici. Všechny tři barokní areály spolupracují, což se projevuje i stoupajícím počtem návštěvníků (npu.cz, cit. 9. 4. 2017) v souvislosti s festivalem Západočeské baroko²⁸. Většina návštěv těchto památek je však uskutečněná bez přenocování. Tomu přispívá poměrně dobrá časová dostupnost z Plzně, severních Čech a Prahy.

Přírodní cestovní ruch

Studované území má v této oblasti poměrně silný potenciál (viz výše). I když se v SO ORP Kralovice nachází mnoho přírodních památek, které jsou spojeny značenými trasami a naučnými stezkami, nenachází se zde nějaký fenomén nadregionálního významu. Zároveň zde není nějaká významná vodní plocha pro rekreaci u vody. Problémem je také nedostatečná infrastruktura hromadných ubytovacích zařízení (HUZ).

Sportovní cestovní ruch

Pro aktivní dovolenou je z regionálního hlediska významný svědecký vrch Kozelka vyhledávaný lezci. Ti využívají možnosti ubytování v blízkých Nečtinách, či Manětíně. Okolí železniční trati 160 a údolí Střely je oblíbenou destinací pěších turistů, ani ti zde však většinou nepřenocují.

Lázeňský kongresový cestovní ruch není v SO ORP Kralovice zastoupen. Specifickým důvodem návštěvy Manětínska je oblast tmavé oblohy Manětín. Organizovaných i neorganizovaných pozorování noční oblohy se účastní zájemci o astronomii. Jenou do roka zaplní návštěvníci plaské letiště na Dnech ve vzduchu.

Část ubytovacích zařízení tvoří různé tábory a školy v Přírodě – Přes léto je v údolí Střely a Manětínského potoka organizováno mnoho letních táborů. Další oblasti s větším počtem táborů jsou lesy v okolí Žihle.

ČSÚ sleduje počet ubytovaných v hromadných ubytovacích zařízeních (HUZ). Statistika HUZ podává přehled o turistické infrastruktuře. Ve SO ORP Kralovice v roce 2015 fungovalo 29 HUZ – jeden hotel^{***}, sedm penzionů, pět chatových osad, jedna turistická ubytovna a dva kempy. Přesně polovina (13 HUZ) náleží do kategorie *ostatní*. Nejvíce HUZ, pět, se nachází v obcích Kožlany a Kralovice (kde se nachází jediný hotel). Čtyři HUZ jsou v Plasích. Celkem v SO ORP Kralovice proběhlo v HUZ 115 228 přenocování, z čehož 1 251 byli zahraniční hosté (cszo.cz, cit. 9. 4. 2017). Velký podíl na počtu přenocování mají nejrůznější rekreační střediska (Vožehák u Kožlan, Sklárna u Žihle, Máj u Plas), kde se pořádají dětské tábory, sportovní a jiná soustředění, školy v přírodě, školní výlety, atp.

5.4.2 Druhé bydlení

Chalupářská rekreace má význam téměř pro celý studovaný region. V SO ORP Kralovice se nenachází žádná významnější chatová osada (srovnatelná např. s okolím vodní nádrže Hracholusky v sousedním Nýřanském obvodu). Přítomnost chalupářů v regionech, které prošly depopulací je stabilizujícím prvkem sídelní struktury, v mnohých malých sídlech mají chalupy převahu nad trvale obydlenými domy. Rekreační objekty se nachází především v sídlech, která byla v době aplikace

²⁸ Tento festival vznikl v roce 2015 jako doprovodný program Evropského hlavního města kultury Plzně.

střediskové soustavy osídlení zařazena mezi *nestředisková sídla ostatní*, opouštění domů v těchto sídlech rozšířilo prostor pro nabídku objektů k rekreačnímu využití (Fialová a Vágner 2005).

Pro odhad podílu druhého bydlení může sloužit statistika SLBD 2011 (cszo.cz, cit. 10. 4. 2017), která se věnuje neobydleným domům. Největší podíl domů sloužících rekreaci na domovním fondu je v poslučovaných obcích, kde žilo německé etnikum – Nečtinách (36 %), Bezvěrově (30 %) a Manětíně (32 %), což odpovídá teoretickým východiskům uvedeným v předchozím odstavci. Chalupy budou pravděpodobně situovány v mnoha malých místních částech těchto obcí.

Bez objektů určených k rekreaci byly především malé etnicky české obce na V obvodu – Studená, Hlince, Černíkovice, Brodeslavy, Holovousy, Všehrdy – a obce na severu: Pastuchovice²⁹ a Bílov. Mimo Pastuchovic jde o obce, které jsou malé a leží v rovinaté zemědělské krajině bez lesa. Přesným opakem je obec Dolní Hradiště ležící v lesích nad kaňonem Střely s 34% podílem rekreačních objektů na domovním fondu. Atraktivní je také okolí přírodního parku Manětínská (*oblast klidu*). V obcích kolem tohoto velkého lesního celku se podíly domů využívaných k rekreaci pohybuje kolem 20 %.

5.5 Shrnutí

SO ORP Kralovice splňuje teoretické znaky venkovského prostoru – 70 % obyvatel žije ve venkovské obci, hustota zalidnění je s hodnotou 34 ob./km² velmi nízká, 11,6 % zaměstnaných pracuje v priméru, což je komparativně vysoký podíl.

Obyvatelstvo a ekonomická aktivita je soustředěná podél rozvojové osy regionu, silnice I/27, kde sídlí devět z deseti největších zaměstnavatelů sekundéru. Obce v okolí této silnice jsou lépe vybaveny občanskou i technickou infrastrukturou a také lépe obsluhovány veřejnou dopravou. Pro tu je významná také železnice 160. Jižní část obvodu je pracovně napojená na Plzeň, kam vyjíždí za prací přes 50 % vyjíždějících. Jinak jsou pro zbytek regionu typické slabé vazby mezi obcemi. Neatraktivní marginální oblasti mimo hlavní osu regionu se dají označit Reynaudovým pojmem *Angle Mort* („ztracený kout“) – tedy jako izolovaný region, pro který je charakteristická nízká intenzita vnitřních i vnějších vztahů (REYNAUD 1981 in LEIMGRUBER 2004).

Ačkoliv jde spíše o hospodářsky slabý region s méně vzdělanou pracovní silou, jeho ekonomická struktura s vysokým podílem MSP je příhodná pro další udržení stávající relativně nízké nezaměstnanosti. Venkovský charakter regionu, klid a příjemné přírodní prostředí činí ze severozápadní části obvodu významné rekreační zázemí Plzně. Nejvyšší podíly chalup se nacházejí buď v mnohokatastrálních obcích postižených vysídlením českých Němců (36% podíl chalup na domovním fondu Nečtin), nebo v malých vsích s velmi atraktivním okolím.

²⁹ Proti zjištěné statistice vypovídá tvrzení obyvatelky Pastuchovic, která zmiňuje velký počet druhého bydlení ve své obci.

6 AKTÉŘI ROZVOJE REGIONU A JEJICH AKTIVITA V DOTAČNÍCH PROGRAMECH

Aktér regionálního rozvoje je kdokoliv, kdo svými aktivitami vstupuje do dění v regionu. Může jít o fyzické i právnické osoby na různém stupni organizovanosti. Aktéři rozvoje se dají dělit podle hierarchického postavení, formálnosti struktury, vztahu k řešenému problému, nebo podle sektoru (hospodářská, environmentální, sociální oblast), ve kterém aktéři působí (SVOBODOVÁ a VĚŽNÍK 2014). Toto rozdělení je znázorněno v **tabulce 12**.

tabulka 12: Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru

		SEKTORY		
		Veřejný	Podnikatelský	Neziskový
ÚROVEŇ	Evropská	Evropská komise (rámec SZP EU)	Nadnárodní zájmová uskupení (např. COPA a další svazy zemědělců, výrobců a producentů)	Sítě
	Národní	Ministerstva; Celostátní síť pro venkov	Celostátní zájmová uskupení	Spolky, svazy, sítě
	Krajská	Kraj; Vysoké školy; Krajská informační střediska	Podnikatelská sdružení	Nezisková sdružení
	Lokální	Obce – DSO, MAS; Obce zřizované organizace	Podnikatelé, zemědělci	Zájmová sdružení, spolky

zdroj: SVOBODOVÁ 2009

6.1 Obce

Veřejný sektor patří mezi nejdůležitější aktéry rozvoje na všech hierarchických úrovních, protože kromě přímé investiční aktivity také nastavuje podmínky, pravidla a připravuje prostředí pro rozvoj. Nejnížší jednotka samosprávy – obec – je klíčovým aktérem rozvoje na lokální úrovni. Všeobecně se v Česku obce potýkají se dvěma hlavními problémy: téměř absentující princip meritokracie příjmů obcí a rozdrobenost struktury obcí.

Současné nastavení příjmů obcí nezohledňuje princip zásluhovosti (meritokracie). Při současném rozpočtovém určení daní má obec pouze tři stimuly pro vlastní aktivitu, kterou může ovlivnit výši daňových příjmů: obcím je ponechána daň z nemovitostí, kterou na svém území vybere (a může nastavit její výši), dále získá 30 % daně z příjmu fyzických osob z podnikání a 1,5 % daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti. Ostatní příjmy jsou rozpočítány podle rozlohy, počtu obyvatel a počtu žáků navštěvujících školu v obci (MFČR 2016). Tuto situaci hodnotí Stanislav Balík následovně: „*Problematika financování obcí v sobě ukrývá mnoho důkazů o reálném postavení komunální úrovně v politickém systému. Shrnuto – v tomto ohledu nepřistupuje stát k českým obcím jako ke skutečně svéprávným a plnohodnotným součástem politického systému.*“ (BALÍK 2009, s. 37).

Výsledkem horizontální fragmentace obcí v Česku je velký počet populačně slabých obcí, které nemají dostatek finančních prostředků³⁰. Zvláště ve venkovském prostoru je tak důležitá spolupráce obcí realizovaná nejčastěji sdružením do dobrovolných svazků obcí, nebo zapojením do místních akčních skupin (MAS).

Kromě vlastního rozpočtu mohou obce žádat o dotace od dalších subjektů – především z rozpočtu Plzeňského kraje (PK), nebo fondů EU. V **příloze 6** je uvedená aktivita obcí v čerpání dotací od těchto subjektů v pětiletém období 2013-17. Kromě projektů samotných obcí byly počítány i peníze získané institucemi, jejichž zřizovatelem je obec (školy a knihovny).

Pro potřeby malých obcí má Plzeňský kraj zřízený Program stabilizace a obnovy venkova Plzeňského kraje (PSOVVK), v rámci kterého byly pro rok 2017 schválené projekty celkem za 110 mil. Kč (plzensky-kraj.cz, cit. 11. 4. 2017). O peníze na své projekty mohou žádat obce do 1500 obyvatel, přičemž nejmenší obce mohou získat více peněz (celkem do 500 tisíc Kč)³¹. Výhodou je nižší administrativní náročnost a jasně stanovená pravidla. Z tohoto programu čerpala většina populačně slabých obcí. V praxi čerpají obce z PSOVVK především na infrastrukturní projekty – opravy rybníků, chodníků, plotů, zateplení budov, atd. Zajímavá je v tomto případě strategie obce Hlince, která takto „etapovitě“ čerpala dotace na přeměnu špýcharu ve stejnojmenné kulturní centrum – mezi lety 2013-17 získala z PSOVVK 1,6 milionu korun. Pod PSOVVK jsou také alokovány peníze pro sdružení obcí a dotace na zhotovení územních plánů.

Kromě PSOVVK kraj přispívá na sociální péči, výstavbu cyklostezek, lesní hospodářství. Obce také čerpaly z havarijního fondu určeného pro akutní problémy. Manětín byl velmi aktivní v projektu Zachování a obnova památkové hodnoty a podstaty nemovité kulturní památky (dotace.plzensky-kraj.cz/verejnost/zadosti, cit. 11. 4. 2017).

Objem dotací z evropských fondů (strukturální, sociální a fond soudržnosti) sice ve zkoumaném území několikanásobně převyšují objem peněz získaných z krajského rozpočtu, ale na tyto peníze dosáhlo jen 16 (většinou větších) obcí regionu – důvodem může být vyšší administrativní náročnost nebo nedostatek disponibilních financí rozpočtu obcí na finanční spoluúčast projektů. Evropské fondy byly nejčastěji využívány na rekreační a technickou infrastrukturu (doprava, vodohospodářství), zlepšení podmínek výuky ve školách a environmentální projekty.

Co se týče peněz z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (dále EZFRV), který má ve své gesci ministerstvo zemědělství, jsou konkrétní údaje k dispozici pouze za fiskální roky 2014, 2015 (szif.cz, cit. 11. 4. 2017). Obce tyto peníze využívaly především na nákup zemědělské techniky a opravy místních komunikací. Významná část těchto dotací – podpora realizace místní rozvojové strategie bude rozebrána v subkapitole věnované místním akčním skupinám.

Nejvíce peněz (32 tisíc) na občana ve sledovaném období čerpalo z dotací město Manětín: Obec byla schopná využít PSOVVK pro své místní části, další krajské programy a především peníze z operačního programu životního prostředí. Přes 20 tisíc na občana získaly také obce Dobříč a Hlince. Absolutně nejvíc peněz čerpaly z dotačních projektů Kralovice. Po přepočítání získaných

³⁰ Malá populační velikost obce je nevýhodná nejen z finančního hlediska. V nejmenších obcích může být také problém s najitím vhodných a kompetentních kandidátů do obecního zastupitelstva.

³¹ Respektive o projekty mohou žádat obce nad 1500, ale pro místní část, která má do 500 obyvatel. Dotace se poskytuje max. do výše 70 % celkových nákladů akce. Obce do 250 obyvatel mohou získat 500 tisíc, obce s populační velikostí 251 až 1 500 obyvatel mohou získat 400 tisíc. Obce nad 1 500 obyvatel 300 tisíc. (PSOVVK 2016 – vyhlášení).

peněz na počet obyvatel, je zřejmé, že nezáleží na populační velikosti obcí – možnost dosáhnouti na dotační peníze závisí na schopnostech vedení obce. Žádnou dotaci nezískala pouze obec Loza, která se ale v roce 2010 zadlužila kvůli výstavbě ČOV, a neměla tedy potřebné finance na spoluúčast.

Jednou z kompetencí obce jakožto instituce, která nastavuje pravidla pro další subjekty místního rozvoje, je vypracování územně plánovací dokumentace (ÚPD). Funkční územní plán zpřehledňuje pravidla pro výstavbu a identifikuje místa vhodná pro různé aktivity. Pozitivním dopadem vysoké administrativní náročnosti a připomínkování při tvorbě územního plánu je ta skutečnost, že jde o dokument, který dotčené orgány znají, neboť se k němu musely vyjadřovat a dohadovat jej. V roce 2016 nebyla schválena či rozpracována ÚPD ve 12 obcích (ÚAP SO ORP Kralovice, 2016).

6.2 Sdružení obcí

Sdružení obcí vzniká, aby obce společně dosáhly nějakého společného cíle. Legislativně je sdružování obcí řízeno zákonem 128/2000 Sb. o obcích. Sdružení obcí také může vzniknout jako právnická osoba, v tom případě je legislativně zakotveno podle Obchodního zákoníku (Centrum pro regionální rozvoj ČR, cit. 14. 4. 2017). Obce SO ORP Kralovice jsou členy 7 prostorově souvislých sdružení obcí (viz kartogram na **obrázku 12**). Mimo to jsou jednotlivé obce členy dalších účelových svazků obcí (Sdružení měst a obcí PK, svazek obcí Horní Berounka, aj.)

obrázek 12: Svazky obcí a místní akční skupiny na území SO ORP Kralovice

Většina mikroregionů má za cíl všeobecný rozvoj, ochranu životního prostředí, rozvoj turistiky. Některé mikroregiony (Vladař a Svazek obcí Slavkovský les pro obnovu venkova) se transformovaly v MAS. Běláá skupina se věnuje především společnému systému inženýrských sítí (risy.cz, cit. 14. 4. 2017).

Pro dobrovolná sdružení obcí je určen dotační titul PSOVPK – integrované projekty, a to do výše 300 tisíc, se 40% spoluúčastí sdružení obcí (PSOVPK 2016 – vyhlášení). V těchto projektech je velmi aktivní Manětínsko-nečtinský mikroregion (další aktivita Manětína v čerpání financí). Mikroregiony v SO ORP Kralovice (Dolní Střela, Kralovicko) čerpají peníze především na techniku (velkokapacitní stany, komunální techniku) a turistiku (naučné stezky, cyklotrasy).

Žádný ze svazků obcí nezískal přímo dotaci z fondů EU, což neznamena, že by jejich aktivita nevedla k dosažení rozvojových možností, které tyto fondy nabízejí. Představitelé obcí mohou společně vyvíjet aktivitu u dalších institucí, která vede k alokování projektu právě na území sdružení obcí. Příkladem může být projekt II/205 Aglomerační okruh – dokončení. Šlo o rekonstrukci silnice mezi obcemi Bělské skupiny realizovanou Správou a údržbou silnic PK, na kterou přispěl ROP Jihozápad (regionální operační program Jihozápad) 44 miliony Kč (strukturalni-fondy.cz, cit. 14. 4. 2017).

6.3 Podnikatelský sektor

Zatímco veřejná správa stanovuje pravidla a podmínky k rozvoji regionu a pečuje o jeho všestranný rozvoj, podnikatelský sektor hraje významnou roli v každodenním životě regionu. Právě podnikatelské aktivity jsou podle Binka a Galvasové (2008) „*Klíčovým faktorem ovlivňujícím územní rozdíly v daných podmínkách a současně je i měnící.*“ (s. 1) Zároveň dodávají, že by bylo chybou zužovat význam podnikatelského sektoru na pouhý růst produkce. Změny v podnikatelském sektoru se následně odráží na změně společnosti jako celku (BINEK a GLAVASOVA 2008).

Pro venkovský region je důležitá aktivita subjektů v priméru - V případě SO ORP Kralovice o to důležitější, že jde mnohdy o nejvýznamnější zaměstnavatele v regionu (čtyři z deseti největších podniků). Kromě toho jejich aktivity jsou rozprostřeny po velké ploše a mají tedy dopad podobu krajiny regionu. Dotace zemědělcům jsou přidělovány z peněz Společné zemědělské politiky EU prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), organizací MZeČR. Nejvýznamnější položka dotací ze SZIF je platba na plochu a agrienviromentální opatření. Ve fiskálním roce 2014 a 2015 čerpaly největší subjekty priméru dotace na stavby a technologie pro živočišnou výrobu (szif.cz, cit. 14. 4. 2017). Kromě toho také některé největší subjekty v zemědělství³² využívaly dotace na pořízení technologií na snížení emisí amoniaku z operačního programu (OP) Životní prostředí, který spadá pod fond soudržnosti (strukturalni-fondy.cz, cit. 14. 4. 2017).

Situace ekonomických subjektů je popsána v ekonomické charakteristice. Firmy samy osobě mají velký vliv na situaci v regionu, při spolupráci s veřejným a neziskovým sektorem se mohou stát aktivními tvůrce regionální strategie. K tomu slouží platforma MAS, které je věnovaná pozornost dále.

6.4 Místní akční skupiny

Na principu klastrové teorie (viz BLAŽEK a UHLÍŘ 2002) regionálního rozvoje je z prostředků Evropských fondů podporován komunitně vedený místní rozvoj. Komunity³³ musí být složeny ze zástupců veřejného, soukromého sektoru, občanů a neziskových organizací, přičemž žádná ze zájmových skupin nesmí mít v rozhodovacích orgánech přes 49 % hlasů. Na rozdíl od ostatních dotačních programů, musí být komunitní rozvoj založen na strategickém plánu

³² Kralovická zemědělská, Bílovska zemědělská, Žihelský statek.

³³ Vymezené jako oblasti s počtem obyvatel mezi 10 a 150 tisíci – jde tedy o klastry, které rozvíjejí především venkovské regiony.

(Ustanovení společných nařízení EU 2012). V současné době dochází ke schvalování Strategie komunitně vedeného místního rozvoje (SCLLD – Strategy of Community-Led Local Development) na období 2014-2020.

Na rozdíl od období 2007-2014, kdy byla metoda LEADER podporována z peněz EZFRV, mohou v období 2014-2020 žadatelé prostřednictvím MAS dosáhnout i na peníze z ostatních fondů EU. V současném programovém období jsou totiž nastavena společná pravidla pro pět fondů, které dohromady tvoří ESI – Evropské strukturální a investiční fondy (strukturální-fondy.cz, cit. 14. 4. 2017). Místní akční skupiny prostřednictvím SCLLD tak mohou vyhlašovat fiche opatření³⁴ právě v návaznosti nejen na Program rozvoje venkova (PRV), ale i další programy financované ESI.

Na území SO ORP Kralovice zasahují 3 MAS – MAS Světovina se sídlem ve Zbiroze, MAS Vladař se sídlem ve Valči a MAS Kraj živých vod se sídlem v Teplé (viz **obrázek 12**). MAS Vladař a Světovina mají SCLLD schválenou a mohou tedy čerpat peníze na projekty. SCLLD MAS Živých vod očekává v červnu 2017 druhé kolo připomínek (mas-svetovina.cz, vladar.cz, krajzivychvod.cz, cit. 14. 4. 2017).

MAS Světovina

Území, na kterém působí MAS Světovina vzniklo spojením 5 mikroregionů – Zbirožsko, Radnicko, Dolní Střela, Kralovicko a Horní Berounka - na území okresů Plzeň-sever, Plzeň-město a Rokycany v roce 2006. V programovém období 2007-2013 bylo MAS Světovina rozděleno 19,735 milionů korun na 66 projektů. Největší podíl finančních prostředků bylo investováno do diverzifikace činností nezemědělské povahy, modernizace zemědělských podniků a podpory cestovního ruchu (mas-svetovina.cz, cit. 14. 4. 2017) Zastoupení členů v MAS Světovina je uvedeno v **tabulce 13**. Obce v MAS Světovina jsou zastoupeny prostřednictvím mikroregionů. Z podnikatelského sektoru jsou zastoupeny dvě významné společnosti priméru – Kralovická a Bílovská zemědělská, bohužel v celé MAS chybí zástupce sekundéru, a to i přesto, že se na jejím území nachází významná průmyslová zóna (bývalé mrazírny Dýšina).

Tabulka 13: Rozdělení členů a partnerů MAS Světovina

subjekty	MAS Světovina	z toho ORP Kralovice
veřejný sektor	8	6
nestátní neziskové organizace	10	6
podnikatelé	8	4
fyzické osoby	1	0
celkem	27	16

zdroj: mas-svetovina.cz, online (cit. 14. 4. 2017)

MAS Vladař

Průkopnická MAS, která se podílela i na zakládání dalších dvou MAS v SO ORP Kralovice, vznikla v roce 2003. Jde o jednu z 23 zakladatelských skupin národní sítě MAS. Působí především v Karlovarském a Ústeckém kraji. Členy v SO ORP Kralovice jsou obce Manětínsko-nečtinského

³⁴ Stručný popis opatření Programového rámce PRV v SCLLD MAS v definované struktuře (Program rozvoje venkova - metodika 2015)

mikroregionu. Ze zaměstnavatelů regionu je členem ZD vlastníků Štichovice. V programovém období 2007-2013 bylo rozděleno 59,066 milionu Kč, z čehož obcím v SO ORP Kralovice byly uznány dotace ve výši 5,435 mil. Kč. Podpora MAS Vladař se kromě podpory podnikatelské aktivity v regionu – zemědělských a nezemědělských podniků, soustředí také na problematiku zaměstnanosti a sociální oblast (vladar.cz, cit. 15. 4. 2017).

MAS Kraj živých vod

Obec Bezvěrov je součástí MAS Kraj živých vod (spolu s dalšími obcemi svazku Krašov), která vznikla ze svazku obcí Slavkovský les pro obnovu venkova. Ačkoliv nebyla vybrána mezi MAS podpořené z Programu rozvoje venkova na období 2007-2013, realizovala některé projekty – v obci Bezvěrov došlo k úpravám na návsi v místní části Světec. Členy MAS Kraj živých vod jsou na zkoumaném území působící zemědělec Václav Škalda a ZŠ a MŠ Bezvěrov (krajzivyvod.cz).

7 MOŽNOSTI ROZVOJE

Regionálně geografická analýza území se zaměřením na sociálně-ekonomické prostředí byla vypracována kromě didaktických účelů také jako podklad pro navržení potenciálních možností rozvoje. Kromě této syntézy bude přihlédnuto i ke strategickým dokumentům, na základě kterých by se měly odpovědné subjekty rozhodovat, a kterými je podmíněné čerpání finanční podpory rozvoje regionu (konkrétně k SCLLD MAS).

Povinně vypracované strategické plány mají často charakter formálních dokumentů, které jsou vzhledem k investičním možnostem obcí nereálné. Strategický plán by neměl být všeobsahující, ale naopak selektivně zaměřený na nejvyšší priority rozvoje území (HRUŠKA 2011). V současnosti jsou pro rozvoj venkova nejdůležitější strategické plány MAS³⁵ (SCLLD) - Své strategické plány sestavují i obce, ale vzhledem k malému území jde spíše o žebříček priorit investičních záměrů (PERLÍN 2006). Tyto plány tedy nebudou dále rozebírány.

Cílem této kapitoly není vypracování strategického plánu, ale evaluace analýzy a návrh možností rozvoje SO ORP Kralovice (i s přihlédnutím k osobním zkušenosti s životem regionu). Strategický plán by měl být dokument, na jehož tvorbě se participovali všichni nejvýznamnější aktéři rozvoje regionu (HRUŠKA 2011). Ideální strategický plán by měl vzniknout jako konsensus potřeb veřejného, podnikatelského a občanského sektoru na společném rozvoji území, ve kterém žijí.

7.1 SWOT analýza

Jako určitý přechod mezi analýzou a její aplikací v praxi slouží SWOT analýza (**tabulka 14**). Tento nástroj umožňuje utřídění množství získaných informací pro praxi. Jejím prostřednictvím se identifikují silné stránky (Strengths), slabé stránky (Weaknesses), příležitosti (Opportunities) a hrozby (Threads). Roztřídění informací a jejich konfrontace vede k ujasnění problémů regionu. Strategie rozvoje provázaná se SWOT analýzou by měla řešit, jak využít silné stránky a příležitosti, jak zlepšit slabé stránky a jak se vyhnout hrozbám.

³⁵ Před vznikem národní sítě MAS byly pro plánování rozvoje venkova důležité především strategické plány mikroregionů. Většina mikroregionů na území SO ORP Kralovice je nyní plně integrována v MAS – čímž došlo k přenesení rozvojových strategií na vyšší úroveň.

tabulka 14: SWOT analýza SO ORP Kralovice

silné stránky	slabé stránky
• nízká nezaměstnanost • dobrý stav zemědělství • diverzifikovaná struktura ekonomiky opřená o malé podniky • nepřítomnost významného zdroje znečištění životního prostředí • přírodně cenná území – EVL a Natura 2000 • tři významné barokní areály zasazené v atraktivní krajině • zapojení většiny obcí do MAS • rozvojová osa regionu podél silnice I/27 • platná ÚPD většiny obcí	• věková struktura obyvatelstva a neatraktivita regionu pro mladé • absence silného přirozeného centra regionu • vysoký podíl velmi malých obcí • špatná občanská i technická vybavenost mnoha obcí • Chybějící atrakce pro vícedenní rekreaci a nevyhovující turistická infrastruktura • nižší úroveň vzdělanosti obyvatelstva a nedostatek kvalifikovaných pracovních míst • slabé zapojení podnikatelů v MAS • Zhoršený stav ovzduší v neplynifikovaných sídlech – nutnost topit tuhými palivy • závislost na individuální automobilové dopravě
příležitosti	hrozby
• Dotační tituly pro čerpání fondů EU a PK na rozvoj venkova • Kompenzace úbytku obyvatel usazováním rekreatantů • Udržení turistů na více dnů • blízkost Plzně jako odbytiště regionálních produktů • společný postup pro zlepšení infrastrukturní situace malých obcí (např. v rámci DSO, či MAS) • Zapojení rekreatantů do dění v regionu	• stárnutí obyvatelstva a pokračující odchod mladých lidí – vznik „regionu seniorů“ • sílící vliv Plzně a jeho negativní dopad na využívání služeb v regionu • zadlužení malých obcí při spoluúčasti na projektech • rezignace na získání dotací vzhledem k administrativní náročnosti • Prohlubování rozdílů mezi centrem regionu a periferií na SZ a východě území • Další intenzifikace provozu na silnici I/27

zdroj: autor

7.2 Návrh možností rozvoje

Před samotnou tvorbou strategie rozvoje se musí odpovědné subjekty rozhodnout, zda se chtějí věnovat spíše posílení regionu v meziregionální soutěži, nebo zda je jejich cílem zmírnit vnitroregionální rozdíly. Tedy zda bude jejich politika „strategická“, nebo „pojišťovací“ (BLAŽEK a UHLÍŘ 2002). Ačkoliv je toto rozdělení navrženo pro úroveň států³⁶, principiálně z něho vychází následující přístupy k využití SWOT analýzy, které jsou aplikovatelné i na nižších úrovních:

- max-max strategie – maximalizování silných stránek, maximalizování příležitostí („strategická“)
- min-max strategie – minimalizování slabých stránek, maximalizování příležitostí
- max-min strategie – maximalizování silných stránek, minimalizování hrozeb
- min-min strategie – minimalizování slabých stránek, minimalizování hrozeb („pojišťovací“)

Demel (2012) se ve své práci věnované rozvoji SO ORP Opava přiklání k variantě min-max, tedy minimalizování slabých stránek a maximalizování příležitostí. Argumentuje tím, že velká část hrozeb vyplývá právě ze slabých stránek regionu. Tak je tomu i v případě SO ORP Kralovice. Pozornost musí být věnována také dopadům maximalizace příležitostí, aby negativními externalitami nedošlo k prohloubení slabých stránek, nebo k oslabení silných stránek³⁷.

Reálným cílem, na který se dají čerpat finanční prostředky z různých zdrojů, je dovybavení obcí technickou infrastrukturou. Pozitivním stimulem je i aktivita mnoha obcí v předchozím plánovacím období – jejich představitelé mohou předat zkušenosti obcím, které takovouto investici plánují. Finance na vodovody, kanalizace a ČOV je možné získat z prioritní osy 1 OP Životní prostředí (strukturalni-fondy.cz, cit. 20. 4. 2017), dále z národních dotací MZČR na vodovody a kanalizace (eagri.cz, cit. 20. 4. 2017), či Dotačního programu vodohospodářské infrastruktury PK (dotace.plzensky-kraj.cz, cit. 20. 4. 2017). Zlepšení této situace má v SCLLD MAS Světovina i MAS Kraj živých vod.

Pro další rozvoj osy regionu by bylo vhodné uskutečnit přeložku silnice I/27, ideálně realizací (nejdražší) varianty – společného východního obchvatu Plas a Kralovic, jehož konkrétní podoba je již vypracovaná včetně vypracování EIA a souhlasného stanoviska MŽP ČR (dalnice-silnice.cz, cit. 20. 4. 2017). Tím by se výrazně zlepšilo životní prostředí zejména v Plasích. Také by se zrychlilo spojení mezi Plzní a severní částí obvodu. Vzhledem k nedávné rekonstrukci stávající silnice je tato investice, která by mohla být spolufinancována z OP Doprava, spíše nepravděpodobná. Situace v obou městech je všeobecně kriticky vnímána (od občana po krajské dokumenty), společným postupem by se mohl vytvořit dostatečný politický tlak na Ředitelství silnic a dálnic, nebo Ministerstvo dopravy, aby došlo k realizaci projektu.

Dalším cílem by měla být spolupráce Národního památkového ústavu, Národního technického muzea a Muzea severního Plzeňska na společném postupu při propagaci barokního dědictví (zámek Manětín, klášter a muzeum stavitelství Plasy, Mariánská Týnice). Při následné spolupráci s poskytovateli ubytování může dojít k oboustranně pozitivním efektům – zvýšení návštěvnosti na jedné a počtu přenocování na druhé straně. Společnou propagaci a podporu na zlepšení infrastruktury cestovního ruchu má v SCLLD MAS Světovina. To může být paradoxně

³⁶ Politika EU je silně „pojišťovací“ – dochází k podpoře hospodářsky slabších nebo strukturálně postižených regionů, aby byla posílena vnitřní soudržnost společenství.

³⁷ Například je-li významnou silnou stránkou přírodní prostředí a jeho ochrana, bylo by necitlivé do takové oblasti navrhnout průmyslovou zónu.

problematické, jestliže dojde k významnějším propagačním akcím bez zahrnutí Manětína. V tomto případě je nutná spolupráce mezi MAS.

PRV podporuje v prioritní ose 2 rozvoj podnikatelské činnosti zemědělců (Program rozvoje venkova 2015). Podobně jako Nečtinská zemědělská nebo Statek Kralovice by i další zemědělci mohli prodávat vlastní zpracované produkty živočišné i rostlinné výroby mimo jiné i v krajské Plzni. Kromě vlastního prodeje je vhodné dále investovat do diverzifikace činností zemědělských subjektů. V tomto případě jde o trendy, které největší podniky priméru úspěšně zachytily, a mohou tyto zkušenosti předat i ostatním.

Kromě výše zmíněných „tvrdých cílů“ je (také vzhledem ke zvýšení prostředků pro komunitně vedený rozvoj v současném plánovacím období) důležité podněcovat občany k většímu zapojení do veřejných věcí ve své obci, včetně politiky. Na organizaci setkávání občanů obcí přispívají všechny MAS i Plzeňský kraj. Jde většinou o technické zajištění těchto akcí – příspěvky na velkokapacitní stany, pódia etc.

Pozitivní efekt pro rozvoj celého regionu může přinést zapojení rekreantů do místního života prostřednictvím setkávacích akcí. Vzhledem k tomu, že tito lidé jsou především z krajské Plzně, která se vyznačuje vyšším podílem vysokoškoláků, může být tímto způsobem poněkud kompenzována nevyhovující vzdělanosti struktura obyvatelstva. Nově usedlí lidé z města mohou také obohatit know-how regionu o svoje zkušenosti, schopnosti a určitý nadhled. Mohou tak přejímat roli lokálních elit a přispět tak k rozvoji obce (ŠIMON 2011). Pozitivní dopad pro rozvoj má i zapojení místních podnikatelů do dění v regionu členstvím v MAS, které je zatím bohužel (s výjimkou zemědělských podniků) velmi slabé.

Dalším cílem by mělo být zvyšování atraktivity prostředí v obcích v nejširším slova smyslu, přičemž konkrétní priority by měly vzejít „zdola“ např. na základě platformy pro setkávání zmíněné v předchozím odstavci. Komfort života ve vsi může zlepšit odstranění černé skládky (příspěvek z POVPK, MAS Světovina a Vladař), stejně jako obnova polní cesty, vyznačení cyklostezky/hipostezky (příspěvky z rozpočtu PK, všech MAS), rekonstrukce drobných sakrálních objektů (POVPK, MAS Kraj živých vod, Integrovaný OP). Samozřejmostí by měla být dlouhodobá péče o veřejné prostranství a veřejné budovy. Problémem je, že mnoho chátrajících objektů, které snižují atraktivitu sídel, je v soukromém vlastnictví, v horším případě mohou nepřehlednou/nevyřešenou vlastnickou strukturu.

Výše zmíněné možnosti rozvoje mohou přispět k pohodlí a atraktivitě regionu, nicméně jen okrajově řeší nejzásadnější problém, kterým je jeho demografické stárnutí. Pro ilustraci, pouze třetina respondentů z řad žáků gymnázia Plasy spojuje svojí budoucnost se zkoumaným regionem.

Jestliže bude ve stejné míře pokračovat trend suburbanizace, může se jižní část SO ORP Kralovice stát vyhledávanou lokalitou díky poměrně rychlému a pohodlnému spojení s Plzní. V ostatních částech studovaného území záleží především na místní aktivitě. Pozitivním příkladem může být dění v obci Chříč (v periferní východní části obvodu). Díky aktivitě sdružení Propolis zde obnovil činnost pivovar, vzniklo zde muzeum a od příštího školního roku zde začne fungovat spádová montessori ZŠ. Obec Chříč se díky spolupráci veřejného a neziskového sektoru stala cílem specifické skupiny „kontraurbanitů“, lidí, kteří se z nejrůznějších důvodů přestěhovali z města na venkov (což ovšem nemusí znamenat změnu jejich životního stylu – více k této problematice viz ŠIMON 2011).

8 MÍSTNÍ A MIKROREGIONÁLNÍ ÚROVEŇ V GEOGRAFICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ

Místo je odnepaměti významnou součástí sebeidentifikace jedince. O významu, který byl místu přikládán v minulosti, svědčí šlechtická jména a přídomky stejně jako významná skupina příjmení odvozených od místních jmen (typicky Rosický, Limberský). Ta jsou odrazem charakteru raně novověké vesnice, jejíž společenství nově příchozího označila místem, odkud přišel (KNAPPOVÁ 2002).

Místo stále formuje osobnost jedince, byť se jeho význam s globalizací, novými možnostmi komunikace a menší volností pohybu dětí pravděpodobně snižuje³⁸. Vzdělání člověka je ovlivněno místem, ve kterém žije, a na základě konceptu místa se také dozvídá o ostatních lidech a o prostředí kolem něj. Proto je zařazení místa do kurikulárních dokumentů podloženo také Mezinárodní chartou geografického vzdělávání (VÁVRA 2010).

Vzhledem k tomu, že se jedná o didaktickou aplikaci zpracovaného tématu, bude tato práce dále respektovat terminologicky kritizovaný³⁹ pojem „místní region“ (případně „místní krajina“). Tyto pojmy nejsou definované. Otevírá se tak prostor pro širokou interpretaci – od jasně definovaných administrativně ohraničených celků, po epistemologické přístupy postmoderních geografíí⁴⁰.

Výuce místního regionu se dlouhodobě věnuje Kühnlová, jejíž pracovní učebnice *Život v našem regionu* (2007) doplněná stejnojmennou příručkou pro učitele byla oceněná v roce 2010 na veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem. Výhodou oproti ostatním materiálům je ta skutečnost, že není psaná pro jeden konkrétní region (je ale doplněná konkrétními příklady vázanými na region).

Inspirací pro výuku místa a regionu daného školní dojížděnou žáků je „Deblínský projekt“ A. Hynka (MU Brno) a B. Svozila (ZŠ Deblín), který byl realizovaný na tamní základní škole. Výstupem je kromě atlasu a dvou učebnic také řada odborných článků. Projekt v Deblíně (ORP Tišnov) se vyznačoval širokou participací nejen žáků a učitelů, ale také veřejnosti a studentů MU (HYNEK 2016).

V rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia (RVP G) je místní region zařazen pod vlastní předmět geografie, vzdělávací obsah *Regiony* s očekávaným výstupem: „*Žák vymezí místní region (podle bydliště, školy) na mapě podle zvolených kritérií, zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům.*“ (RVP G 2007, s. 36). Jako učivo je uveden *místní region: Možnosti rozvoje mikroregionu, strategické a územní plánování*. Mimo předmět geografie, v základu společenských věd, je uvedena další aplikace studované problematiky – Žák má podle vzdělávacího obsahu *Mezinárodní vztahy, globální svět „Posoudit vliv začlenění státu do Evropské unie na každodenní život občanů...“* (tamtéž, s. 42).

Významně je problematika vlivu EU na život v místě zapracována do průřezového tématu *Výchova k myšlení v evropských souvislostech*, přičemž je zde vyzdvížen význam předmětu geografie pro

³⁸ SLABÁ (2014) ve svém výzkumu pomocí mentálních a kognitivních map zjistila, že žáci svitavského gymnázia nevnímají návaznost svého bydliště/školy na okolí. Dojíždějící žáci také neprokázali v porovnání se Svitavskými vyšší znalost regionu (předpokládaný byl součet zápisů u místa bydliště a Svitav).

³⁹ K terminologickým problémům více VÁVRA 2009

⁴⁰ Jako místní region je takto možné epistemologicky označit jak místo (place), tak i region (respektive fyzickou a sociální krajinu), se kterým má obyvatel bezprostřední každodenní zkušenost a zároveň v ní vystupuje (tedy všechny tři složky space podle Sojovy *Thirdspace* 1996).

toto téma⁴¹: *Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda se evropská a globální dimenze uplatňuje především ve vzdělávacím oboru Geografie, kde zahrnuje prakticky všechny tematické okruhy... (tamtéž, s. 70). Téma má vzhledem k rozvoji osobnosti žáka pomoci: „aktivně se podílet na řešení místních problémů, přispívat k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích vyžadujících dlouhodobé společné úsilí.“ a „vnímat a hodnotit lokální a regionální jevy a problémy v širších evropských a globálních souvislostech“.* (tamtéž, s. 70-71). Toho má být dosaženo prostřednictvím doporučených tematických okruhů, z nichž relevantní je zejména okruh *Žijeme v Evropě*. Bohužel v této souvislosti zcela chybí zaměření na ekonomické důsledky života v Evropě, což odporuje smyslu vzniku této organizace.

Dalším průřezovým tématem, které v RVPG ukotvuje výuku problematiky místa (tentokrát definovaného jako místo) je Environmentální výchova. Ta má žákovi pomoci: *„Vnímat místo, ve kterém žije, a změny, které v něm probíhají, a cítit zodpovědnost za jeho další vývoj, a to nejen z hlediska životního prostředí.“* (tamtéž, s. 76). Relevantní je v tomto případě okruh *Životní prostředí regionu a České republiky*.

Protože je Rámcový vzdělávací program závazný dokument a musí být rozpracován do školních vzdělávacích programů, měla by být problematika místa, mikroregionu a jeho vztahu k Evropské unii vyučována na všech gymnáziích. Dvojsečná je roztříštěnost problematiky uvnitř průřezových RVP: Na jednu stranu žák může získat informace z různých stran a úhlů pohledu, na druhou stranu může mít při nekoordinovaném podání potíže s pochopením souvislostí. V nejhorším případě může dojít ke spolehnutí učitele jednoho předmětu na učitele jiných předmětů a následné absenci průřezových témat ve výuce – tomu by měl zabránit kvalitně postavený (a realizovaný) školní vzdělávací plán (ŠVP).

Hynek (2002 in SLABÁ 2014) označil jako zásadní otázku soustavy učebních plánů jejich kompetence pro život: Upozorňuje na to, že dobové geografické vzdělání by mělo místo popisu vést k porozumění a interpretaci světa namísto pouhého popisu. Měl by se klást důraz na dovednosti, ve kterých spatřuje základ geografické způsobilosti.

Porozumění světa určitě podpoří zasazení důvěrně známé krajiny do mikro-/mezo-regionálního kontextu. Důležité je také věnovat se dopadu procesů, které na vyšších úrovních probíhají, právě na tento (pro žáka) konkrétní prostor.

Kromě konkretizace fyzickogeografických procesů a humánně geografické organizace se má žákovi dostat dovedností využitelných pro rozvoj místa a regionu a ochranu tamního životního prostředí. V případě strategického a místního plánování nelze opomenout ani přínos vědomostní základny: Občan by měl znát kompetence své obce, zhodnotit její reálné možnosti – s touto znalostí bude moci kriticky posoudit např. aktivitu zastupitelstva, nebo volební kampaně v obci. Herber (2009) vidí jako jeden z hlavních přínosů geografie právě přípravu žáka na odpovědné občanství.

Povědomí o regionální politice, regionálním plánování a jeho možnostech by měly být součástí všeobecného vzdělávání také proto, že v praxi si jen větší obec přizve k této problematice experta. Zmíněná problematika je v kompetenci politických představitelů obcí, tedy lidí, kteří se za současné situace ve vzdělávání nemusí s touto problematikou vůbec setkat.

⁴¹ Do jisté míry je to způsobené zařazením geografie pod vzdělávací oblast Člověk a příroda. Protože je naplňování tématu v RVP G rozděleno právě podle vzdělávacích oblastí, vynikne obor geografie především kvůli absenci občanského a společenskovedního základu či dějepisu.

Otázce informovanosti žáků gymnázia Plasy v této oblasti byl věnovaný dotazník, který kromě předporozumění nutného pro tvorbu didaktických materiálů, zjišťoval také postoje žáků jakožto obyvatel analyzovaného území.

9 VZTAH K SÍDLU A EVROPSKÉ UNII U ŽÁKŮ GYMNÁZIA PLASY

Sondě o postojích žáků k Evropské unii v souvislosti s jejich sídlem byl věnován dotazník, kteří žáci Gymnázia Plasy obdrželi v září 2016, kdy zde probíhala pedagogická praxe autora práce, a který je připojen v **příloze 8**.

Dotazník se také zabýval vztahem k sídlu a jeho atraktivitou. Důležitým momentem je zde především vyjádřená migrace, tedy jestli gymnazisté chtějí ve svém sídle/regionu ORP zůstat, nebo jestli chtějí žít jinde: podle Drápely (2010) jde o nejdůležitější ukazatel atraktivity regionu. Pro marginální oblasti je typický odchod rodáků, který je naopak nahrazen pozitivním migračním přírůstkem lidí z města, které (často na důchod) láká nízká cena nemovitostí (MUSIL a MÜLLER 2006). Což bývá předznamenáno koupením chalupy na druhé bydlení (více k migračním vzorcům na venkově NOVOTNÁ a kol. 2013).⁴²

Nulové hypotézy zněly:

Žáci mají jen malé povědomí o vztahu Evropské Unie k místu, kde žijí.

Aktivita ve spolcích posiluje vazbu na domovské sídlo.

Kromě zkoumání předložených hypotéz dotazník slouží také jako sonda, která má za cíl osvětlit postoje žáků k sídlu ve kterém žijí, jaké jeho problémy vnímají a jak by je řešili. Tato část byla postavená na otevřených otázkách. Vzhledem k tomu, že se dotazník věnoval didaktickým účelům, případně zjišťoval vazby mladých lidí na domovské sídlo v regionu, bylo upuštěno od jeho rozdání učitelům školy. Zjišťování jejich postojů by bylo mimo celkové zaměření práce.

Dotazník byl vyplněn 71 žáky z vyššího gymnázia, přičemž 58 z nich žije ve sledovaném regionu (viz **tabulka 15**). Protože je práce věnovaná SO ORP Kralovice, nebyly odpovědi žáků žijících mimo toto území započítány. Více k územnímu rozmístění viz **tabulka 16**.

tabulka 15: Počet žáků, kteří vyplňovali dotazník⁴³

třída	5A	1R	6A	7A	3R	8A	4R	celkem
počet žáků	3	13	11	17	9	10	8	71
z regionu	2	9	11	16	6	9	5	58

zdroj: vlastní šetření

Vzhledem k nízkému počtu respondentů v některých třídách bylo přikročeno ke spojení odpovědí podle jednotlivých ročníků (tedy spárování tříd osmiletého a čtyřletého gymnázia). V maturitním ročníku byl dotazník rozdán studentům, kteří navštěvují seminář ze zeměpisu.

⁴² V této souvislosti je zajímavý příspěvek jedné oktávanky: „A *mojí obec (Pastuchovice) nemá cenu moc modernizovat, nebo rozvíjet, protože zde bydlí velmi málo stálých obyvatel, převážná většina jsou chataři, kteří sem jezdí právě za klidem a přírodou.*“

⁴³ Počet žáků, kteří vyplňovali dotazník, byl daný situací ve škole, kdy většina kvinty a sexty byla na exkurzi v Anglii, výsledky sexty mohou být ovlivněné tím, že exkurze se podle vedoucí praxe účastnili – slovy vedoucí praxe - „*více aktivní žáci*“. V kvintě byl dokonce o exkurzi takový zájem, že zbylí tři žáci byli na vyučování spojení s prvním ročníkem.

tabulka 16: Prostorové rozmístění žáků Gymnázia Plasy

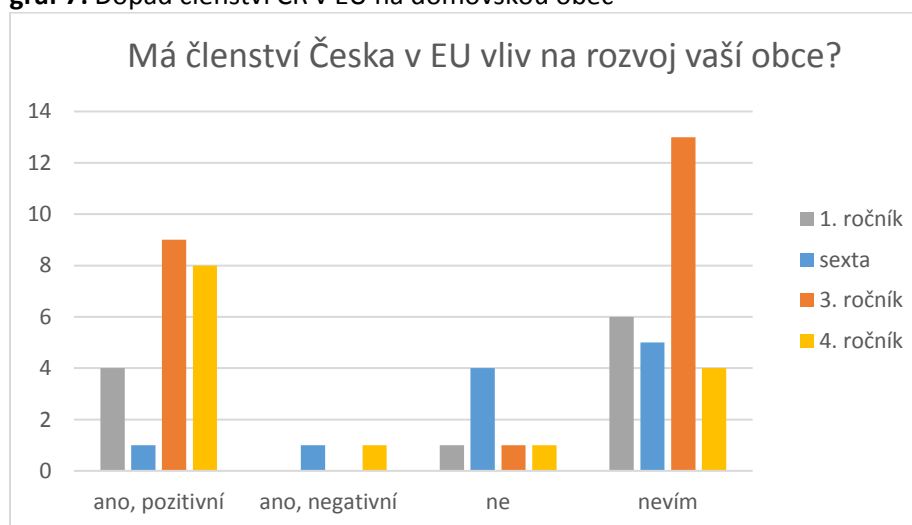
trvalé bydliště	četnost	poznámka	trvalé bydliště	četnost	poznámka
Babina (Plasy)	1		Mrtník	2	
Česká Bříza	1	ORP Nýřany*	Nebřeziny (Plasy)	1	
Dolní Bělá	1		Nekmíř	2	ORP Nýřany
Hadačka	1		Obora	2	
Hodyně (Kožlany)	1		Otročin (KV)	1	ORP Toužim (KV)
Horní Bělá	2		Pastuchovice	1	
Horní Bříza	1	ORP Nýřany	Pláně	1	
Horní Hradiště (Plasy)	1		Plasy	4	
Hvozď	1		Plzeň	3	ORP Plzeň
Kaznějov	9		Rybnice	1	
Kožlany	3		Stvolny (Manětín)	1	
Kralovice	15		Štichovice	1	
Ledce	1	ORP Nýřany	Třemošná	1	ORP Nýřany
Lednice (Kralovice)	1		Zahrádka	1	ORP Nýřany
Líně	1		Záluží (Třemošná)	1	ORP Nýřany
Loza	1		Žebnice (Plasy)	2	
Manětín	2		Žihle	2	
Město Touškov	1	ORP Nýřany			

* SO ORP Nýřany je druhým obvodem, který se nachází v okrese Plzeň-sever. Plasy si do jisté míry uchovávají tradici „okresního venkovského gymnázia“ (viz podkapitola Vzdělanostní struktura obyvatelstva).

zdroj: vlastní šetření

Jak je patrné z **grafu 7**, většina žáků vyššího gymnázia nedokáže posoudit dopady členství ČR v EU na jejich obec (zvolili odpověď *nevím*). Nejméně informovaným vzorkem jsou žáci sexty⁴⁴, kteří i když nehodnotí členství v EU negativně, soudí, že na dění v jejich obci nemá dopad.

graf 7: Dopad členství ČR v EU na domovskou obec

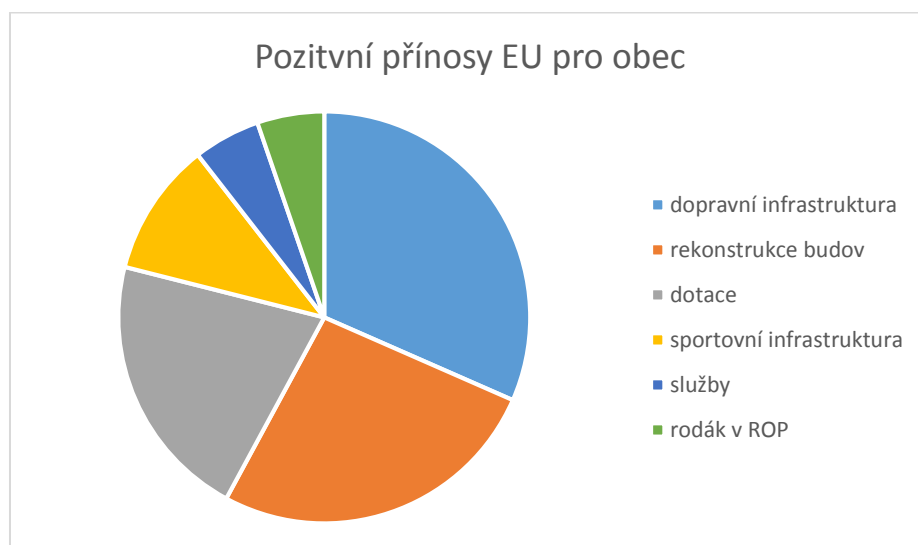
zdroj: vlastní šetření

⁴⁴ Zde je opět důležité připomenout, že vzorek třídy byl možná poznamenán již zmíněnou exkurzí.

Jediný vzorek, u kterého nepřevládala odpověď *nevím*, jsou žáci, kteří navštěvují zeměpisný seminář. Ti hodnotí zkoumaný vztah veskrze pozitivně (1 respondent jej neguje, jeden vnímá negativně). Přesto i zde téměř třetina žáků nedokáže tento vztah posoudit.

Dominance neschopnosti posouzení dotazované problematiky se může odvíjet od nedostatku informací, který žáci vnímají – vědí, že nejsou schopni vytvořit si vlastní názor. Na druhou stranu je také možné, že odpověď *nevím* byla zvolena jako úniková: Za prvé měl soused možnost vidět, co žák vyplňuje (rozestavení třídy se při rozdávání dotazníku neměnilo), za druhé po odpovědi *Ano*, měl vyplnit další pole, a to proč tak soudí. Výsledky podává **graf 8**.

graf 8: Pozitivní⁴⁵ dopady členství v EU

zdroj: vlastní šetření

Pozornost byla také věnována vlastní invenci žáků, tedy návrhu na jaký projekt by mohla obec čerpat peníze a eventuálně z jakých zdrojů. Většina žáků tuto podotázku nevyplnila. Z 24 vyplněných dotazníků se ukázala silně vnímaná role Plzeňského kraje (viz **tabulka 17**), jehož Program obnovy venkova je ve vsích viditelný.

tabulka 17: Rozpočet preferovaný žáky pro navrhovanou investiční akci v jejich obci

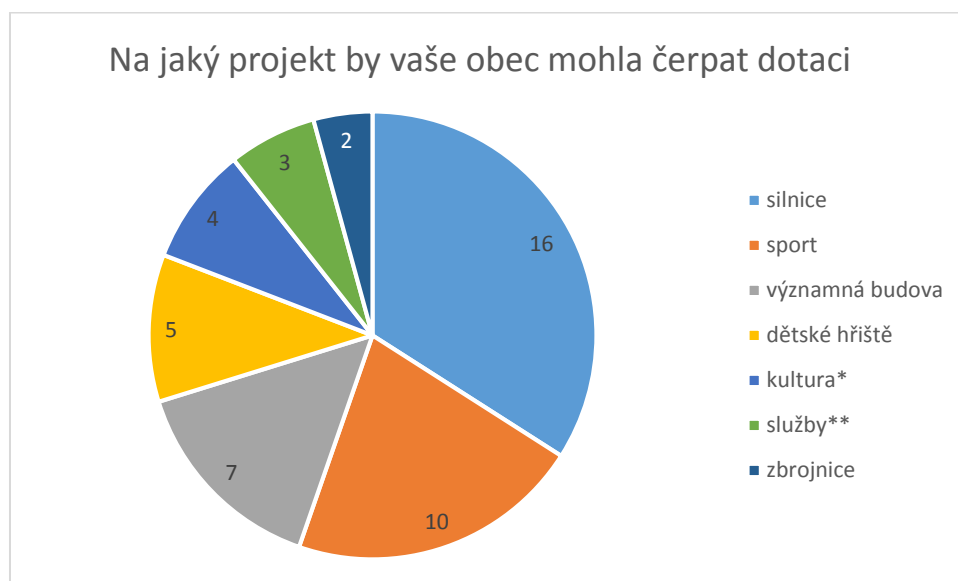
rozpočet	krajský	státní	evropský
počet	12	6	6

zdroj: vlastní šetření

Nejčastěji zmiňované akce shrnuje **graf 9**. Nejčastější odpovědi byly opravy silnic, dále rekonstrukce/výstavba sportovišť, rekonstrukce významných budov (kostela, statku, bývalé školy...), koupaliště, rekonstrukce hasičské zbrojnice (navrhovaná většinou členy SDH), posílení veřejné dopravy a zlepšení služeb.

⁴⁵ Žáci, kteří vyplnili, že dopad členství EU na jejich obec je negativní, nechali zpravidla zbytek otázky nevyplněný. Jeden žák uvedl jako negativum zemědělská nařízení.

graf 9: Nápady žáků na projekty rozvíjející obec

* včetně 3x zmíněné rekonstrukce kulturního domu

** včetně obchodního domu

zdroj: vlastní šetření

Vnímané problémy a možnost jejich zlepšení jsou samozřejmě závislé na situaci v obci, například 3 studenti z Kaznějova navštěvující různé ročníky by čerpali dotaci na rekonstrukci kulturního domu. Podobně po prohlédnutí dotazníku je vidět, že v Plasích a v Manětíně je zanedbané koupaliště. Naopak žáka z Mrtníku nenapadlo nic, protože za poslední dobu aktivní starostka čerpala peníze na různé projekty z krajského rozpočtu.

Další otázkou bylo, nakolik členství ve spolku souvisí se vztahem k sídlu. „*Společenské a kulturní aktivity jsou nedílnou součástí sociálního kapitálu, na který lze v rámci českého venkova nahlížet jako na pozitivní, endogenní faktor rozvoje.*“ (HAVLÍČEK 2007 in CHROMÝ a kol. 2011). Podle výzkumu Chromého a kol. (2011) jsou právě spolky nejčastějším organizátorem společenských aktivit na venkově a zároveň patří místní tradice a společenský život mezi nejvíce oceňované skutečnosti života na venkově.

Otázkou je, jestli člověk, aktivně zapojený do dění v obci, je s ní více spokojený, nebo je naopak více citlivý k jejím problémům. Zjednodušeně se dá jako indikátor aktivity vzít právě členství nějakého spolku v obci. Ve zkoumaném souboru 58 žáků, bylo 14 členů nějakého spolku či sdružení. Nejčastěji se jednalo o sportovní a tělovýchovné oddíly (Sokol, turistika, bikeklub... dohromady 9 žáků), dále SDH (7 žáků) a Skaut (2 žáci). Šest žáků je členem dvou a více spolků.

Porovnání v pohledu na svoje domovské sídlo jsou vyjádřeny v **tabulce 18**. Je zřejmé, že členové spolku vnímají své sídlo pozitivněji, než nečlenové. Co se týče setrvání v místě bydliště, není aktivita v místním spolku činitelem, který by se nějak projevoval.

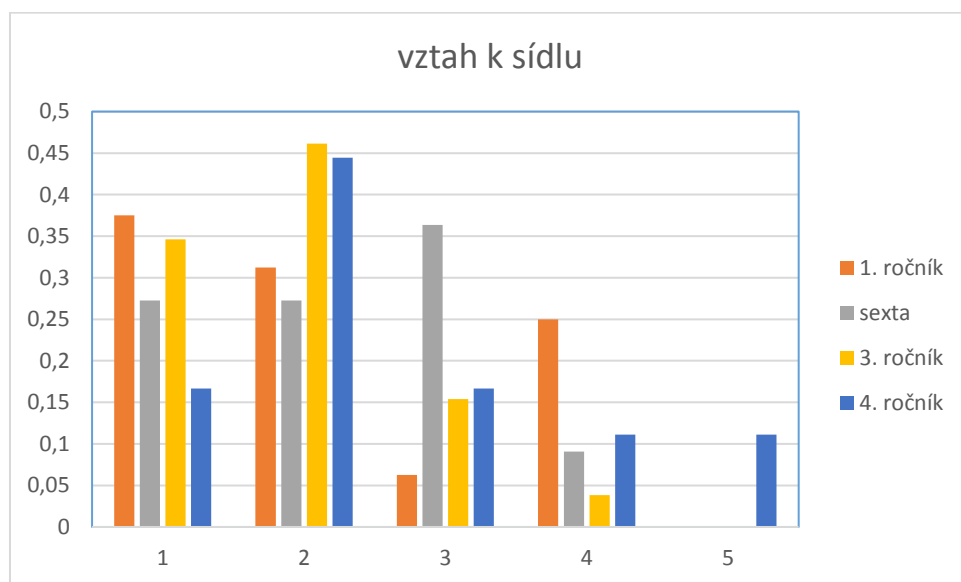
tabulka 18: Členství ve spolku a vztah k sídlu

spolek	nečlen	člen
hodnocení	2,4	1,5
zůstat	14	5
odejít	29	9

zdroj: vlastní šetření

Vtáh k sídlu se dále také liší v závislosti na ročníku, jak ukazuje **graf 10**. Žáci 4. ročníku jsou k rodnému sídlu více kritičtí než ostatní, nebojí se také použít nejhorší hodnocení. S výjimkou sextánu lze tvrdit, že žáci mají sídlu, ve kterém žijí, rádi. Zajímavé poměrně četné hodnocení 4 u žáků 1. ročníku. Ten se tak v podstatě dělí na většinu, která má svojí obec ráda a na menšinu, která je s ní nespokojená. Spojující článek mezi nimi víceméně chybí.

graf 10: Podíl hodnocení vztahu k sídlu žáky

zdroj: vlastní šetření

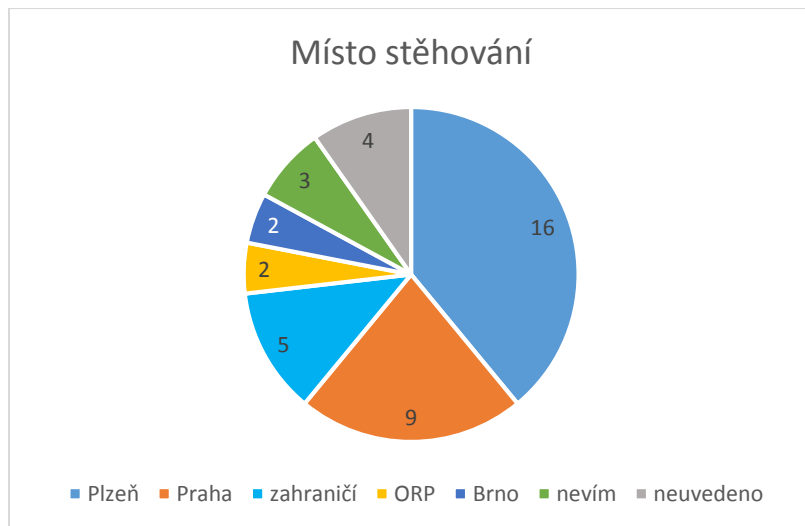
Nejladněji hodnotí žáci klid (31), fyzické prostředí (25 – pojmy *příroda, čistý vzduch, čisté prostředí, málo aut...*), společenské prostředí (17 – pojmy *vzájemnost, venkovská společnost, maloměstský život, rodina, bezpečí...*), žáci z Kralovic a Kaznějova vyzdvihují služby (7) a dopravní dostupnost (5). Naopak špatná dopravní dostupnost (12), nedostupnost služeb (20) a nedostatek příležitostí a kultury (15) jsou spolu se sociální kontrolou, buranstvím a závistí (11) nejčastějšími nevýhodami místa bydliště. Nevyhovující fyzické prostředí bylo v podobě transitu, zápachu z živočišné výroby a hluku při sekání, zmíněno šestkrát.

Jak je patrné z **tabulky 18**, nehodlají přibližně dvě třetiny souboru zůstat v místě svého bydliště. Jejich motivace byla nastíněna v předchozím odstavci. Místo, kde hodlají žít, byla také zjišťována a jsou znázorněna v **grafu 11**.

Dominance krajské Plzně není překvapivá, stejně jako poměrně velký význam Prahy, to vše odpovídá např. Hamplově Geografické organizaci (2005) – Plzeň je silné mezuregionální centrum, Praha makroregionální.

Potvrdily se slabé vazby uvnitř regionu (pouze 2 žáci by chtěli žít v jiném síle SO ORP Kralovice), překvapivý je určitý vliv Brna na venkovský region nacházející se na opačné straně státu, a silná pozice vystěhování za hranice Česka (ta ale může být zesílená větším idealismem středoškoláků.)

graf 11: Vyjádřená mobilita žáků

zdroj: vlastní šetření

Vyplněné dotazníky podporují teoretické zařazení zkoumaného území mezi venkov. Nejčastěji zmiňovanou pozitivní hodnotou je klid a příjemné prostředí, žáky naopak trápí problémy venkova: špatná dostupnost služeb, málo kulturních a pracovních příležitostí.

V souladu s předpoklady nedovedou žáci zhodnotit vliv členství ČR v Evropské Unii na jejich obec. Výjimkou jsou v tomto ti, kteří navštěvují zeměpisný seminář, a dokáží si udělat na tuto problematiku názor. Silné renomé má mezi žáky Plzeňský kraj, o jehož aktivitách vědí, a který by žádali o dotaci na hypotetický projekt ve své obci.

Studenti, kteří jsou aktivní v nějakém spolku, sice mají tendenci hodnotit místo svého bydliště pozitivněji téměř o jeden klasifikační bod, to ale neznamená, že by na něj byli navázáni. Podobně jako ostatní plánují svojí budoucnost spíše mimo hranice SO ORP.

10 NÁVRH MATERIÁLŮ PRO VÝUKU

První část výukových materiálů je navržena pro plaské gymnázium, konkrétně jeho vyšší stupeň. Dvě prezentace a pracovní listy se věnují fyzickogeografickému a socioekonomickému prostředí ORP Kralovice, přičemž je kladen důraz i na místo, ve kterém žák žije. Materiály jsou určeny třetímu ročníku, je v nich totiž pracováno s aplikací znalostí z fyzické a humánní geografie. Jejich cílem je prohloubení a konkretizace těchto znalostí, a především zasazení místa a regionu do širšího rámce (nejen) geografických procesů. Pracovní listy jsou uvedeny v příloze, prezentace na přiloženém CD.

Prezentace nazvaná *Fyzická geografie ORP Kralovice* začíná otázkami zaměřenými na okolí žákova bydliště. Dále je charakterizován celý obvod – důraz je kladen na propojení složek fyzickogeografického prostředí. Pracovní list je věnován okolí bydliště žáka a také upevnění znalostí z prezentace.

Podobným způsobem bylo zpracováno i socioekonomické prostředí SO ORP Kralovice. Prezentace se po úvodní motivační pasáži věnuje regionu jakožto celku, přičemž konkrétní příklady mají doplňovat žáci na základě svých zkušeností. V pracovním listu se žáci seznamují s regionem také prostřednictvím aktivní práce (s indexem stáří a bazickým indexem). Poslední otázka celkově shrnuje výukový modul analytické části: žák má na základě získaných znalostí regionalizovat SO ORP Kralovice do menších celků a zařadit své bydliště (protože je plaské gymnázium spadové pro celý okres Plzeň-sever, je otázka přeformulována i pro žáky, kteří žijí v jiných SO ORP)

Kromě didaktického zpracování analytické části práce byla na základě vlastních zkušeností s výukou na gymnáziu Plasy a informací z dotazníkového šetření koncipována hra *Místní akční skupina*. Inspirací pro ní byla i syntetická část této práce⁴⁶. Tato hra je koncipovaná na tři až čtyři výukové hodiny (podle objemu zadané domácí práce).

První výukovou hodinu si žáci nejprve za pomoci prezentace *ORP Kralovice: Od obce do Bruselu* zopakují systém a kompetence státní správy a samosprávy na různých úrovních.⁴⁷ Pomocí prezentace se seznámí se systémem financování obcí, komunitně vedeným rozvojem a dotační politikou jak EU, tak krajské samosprávy. Teorie je konkretizována rámečky, které se většinou věnují dopadem na ves Hlubokou (místní část obce Žihle). Kromě obce Žihle jsou uvedené i možnosti žádostí o dotaci pro neveřejný sektor a dopady společné zemědělské politiky EU na Žihelský statek - ten obhospodařuje zemědělskou půdu na hlubockém katastru.

Při tříhodinové dotaci bude druhá hodina věnovaná přípravě žáků na zasedání MAS. Žáci budou rozděleni podle obcí, ve kterých žijí, nebo které si zvolí. Žáci si následně vyberou, zda budou zastupovat obec, nějaký podnik v obci, či instituci, která v obci sídlí. Na jednoho člena MAS by neměli připadnout více než 4 žáci. Poté plénum MAS vyhlásí po diskuzi 5 dotačních programů a alokuje počet přidělených peněz.

Učitel následně odkáže žáky na technické podklady (viz dále) a rozdá formuláře žádosti o dotaci. Zbývajícím čas v hodině budou mít skupiny na domluvení postupu žádosti. Samotnou žádost opřenou o dokumentaci (např. ÚAP, rozpočet obce, strategický plán obce...) zpracují do příští

⁴⁶ Teoretický návrh možností rozvoje je ve své podstatě hra na obecní zastupitelstvo (byť na jiné odborné a prostorové úrovni).

⁴⁷ Při praxi na plaském gymnáziu se ukázalo, že žáci těžko chápou rozdíly mezi vsí, obcí a sídlem a mají jen malé povědomí o kompetencích správních celků. V tomto případě jde o klíčové znalosti.

hodiny. Ta bude věnována krátkému představení projektu s odevzdáním žádosti kontrolnímu orgánu. Po představení všech projektů dojde k hlasování o poskytnutí dotací.

Při čtyřhodinové dotaci budou mít žáci půlku třetí hodiny na samostatnou práci ve skupině: vymyšlení, na co chtějí získat dotaci, její navázání na dotační program a podepření dokumentací. Druhá půlka již bude věnována představení projektu, pro které bude možno vymezit více času. Zvláště při vícehodinové dotaci lze hru obohatit o volbu výboru, který bude dotace schvalovat, administrativní kontrolu a další prvky (např. bodování projektů podle toho, nakolik splnily programové cíle).

Učitel může podle situace svojí roli zvýraznit, nebo upozadit. Například při schvalování dotačních programů může zastupovat Zemědělský intervenční fond, a doporučeními se podílet na výsledné podobě programů a alokaci peněz. Může zastupovat roli kontrolního orgánu, nebo mít právo veta při schvalování projektů. Případně (aby nezvítězily vtipné projekty, či projekty oblíbených žáků) může jakožto pověřený úředník rozhodovat o přidělení dotace podle kritérií zadaných žáky. Tato varianta (byť fakticky správná!) má i své nevýhody: Za prvé může dojít ke snížení motivace žáků kvůli odosobnění hry. Za druhé, jestliže budou žáci sami rozhodovat (byť nespravedlivě) o přidělení dotace, projeví se moment důležitosti mezilidských vztahů v komunální politice. Výběr té které varianty závisí především na vztazích uvnitř kolektivu žáků a osobnosti učitele.

Hra *Místní akční skupina* učí žáky argumentovat a diskutovat, zároveň je metodou *learning by doing* seznámí s principy komunitního rozvoje. Získají také informace o dění v okolních obcích a o dalších aktérech místního rozvoje.

Kromě prezentací, pracovních listů a podkladů pro hru *Místní akční skupina* byla také pro výuku vytvořena sada sedmi map, které se vyznačují jednotným stylem a věnují se vybraným geografickým aspektům SO ORP Kralovice.

11 ZÁVĚR

Tato práce se věnovala dvěma úzce souvisejícím tématům: výuce místního regionu ve vztahu k možnostem jeho rozvoje a možnostem rozvoje samotným. Obojí je podloženo analýzou fyzicko- a socio- geografického prostředí. Dotazníkovým šetřením mezi žáky byla statistická a technická data konfrontována s realitou vnímanou obyvateli regionu. Toto šetření také potvrdilo, že žáci gymnázia mají jen malé povědomí o dopadu Evropské unie na každodenní život v místě jejich bydliště.

Didaktické aplikace kombinují znalostní a dovednostní dimenze výuky. Cílem výukového modulu je, aby žáci aktivně uplatnili své znalosti ve hře *Místní akční skupina*. Pro samotné Gymnázium Plasy byly navíc vypracovány prezentace a pracovní listy, které se věnují geografickému prostředí SO ORP Kralovice a jeho konkrétní podobě v místě bydliště žáka. Ta je zvláště důležitá, neboť studovaný region totiž není homogenní, jeho jižní část přímo navazuje na suburbální zázemím Plzně a území rozvojové osy OR 1 lze považovat za semiperiferní. Oproti tomu východní a severozápadní část jsou typicky marginálními (ve smyslu DRÁPELA 2010 s. 184- 185) izolovaným územím bez přirozeného centra.

Rozdíly mezi obcemi existují i na místní úrovni. Některé jsou schopné zorientovat se v širokém spektru dotačních programů a zvládnout administrativu spojenou s žádostmi o dotaci, jiné jsou v tomto směru pasivní. Zajímavé jsou také různé strategie obcí v oblasti získávání dotací: Zatímco některé se soustředily na větší projekty a čerpaly dotace z fondů EU, jiné úspěšně opakovaně žádaly o zdroje z dotačních titulů Plzeňského kraje.

Ve srovnání s pracemi věnovanými dalším venkovským regionům (ROUS 2013, LELIGDNOVÁ 2012, DEMEL 2012) vykazuje studované území mnoho shodných rysů, které vyplývají pravděpodobně podstaty postavení venkova v ČR – větší význam priméru, nedostatečná vybavenost obcí, horší vzdělanostní struktura, úbytek obyvatelstva, demografické stárnutí... Na druhou stranu je SO ORP Kralovice oproti zkoumaným regionům specifický: průměrná míra nezaměstnanosti v porovnání s ČR, existence rozvojové osy namísto jádra, silná vazba na krajské město. Zajímavé by bylo srovnat SO ORP Kralovice s nějakým jiným venkovským obvodem Plzeňského kraje. Jako nejvhodnější se jeví SO ORP Nepomuk⁴⁸.

Další rozvoj SO ORP Kralovice ohrožuje především demografické stárnutí obyvatelstva. Klíčovou výzvou do budoucnosti je udržení rodáků v regionu, či příchod obyvatel z krajského města. Pro to je nutné zlepšit dopravní spojení s Plzní a nabídnout podobný komfort technické a občanské infrastruktury obohacený o silné stránky venkovského společenství.

⁴⁸ Ostatní obvody jsou buď v nesrovnatelné pozici vůči Plzni, nebo v nich došlo po II. světové válce ke kompletní výměně obyvatelstva.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ

13.1 Literatura

- BALÍK, S. (2009): Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada publishing, 256 s.
- BIČÍK, I, PERLÍN, R. (2006): Strategický plán mikroregionu, metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích. Praha: PŘF UK, 76. s.
- BÍNA, J., DEMEK, J. (2012): Z nížin do hor – Geomorfologické jednotky České republiky. Praha: Academia, 343 s.
- BINEK, J., TOUŠEK, V., GALVASOVÁ, I., VĚŽNÍK, A., KUNC, J. SIEDELGANZ, D., HALÁSEK, D., ŘEHÁK, S. (2007): Venkovský prostor a jeho oživení. Brno: Georgetown, 140 s.
- BINEK, J., GALVASOVÁ, I. (2008): Interakce subjektů veřejné správy a podnikatelské sféry v prostorovém kontextu. Ekonomika a management, 2, 2, 7 s.
- BINEK, J., SVOBODOVÁ, H., CHABIČOVSKÁ, K., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I. (2010) Rozvojové možnosti obcí. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 52 s.
- BINEK, J., KORÁB, V., GALVASOVÁ, I., HOLEČEK, J., BUMBEROVÁ, V., ROSENBERG, J., SVOBODOVÁ, H., HALÁSEK, D. (2011): Obce a regiony pro podnikatele & Podnikatelé pro obce a regiony. Brno: GaREP, spol. s r.o., 120 s.
- BINEK, J., CHMELÁŘ, R., ŠILHAN, Z., SVOBODOVÁ, H., SYNKOVÁ, K., ŠERÝ, O., GALVASOVÁ, I, BÁRTA, D. (2015) Integrované nástroje rozvoje území: vývoj, současnost, nové impulzy. Brno: GaREP, spol. s r.o., 128 s.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D.(2002): Teorie regionálního rozvoje: nástin - kritika - klasifikace. Praha: Karolinum, 211 s.
- DEMEL O. (2012): Možnosti rozvoje venkovského regionu na příkladu SO ORP Opava. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 88 s.
- DRÁPELA, E. (2010): Marginální oblasti na území ČR a jejich vývoj v prostoru a čase. Dizertační práce, Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 221 s.
- DVOŘÁK, O. HOLEČKOVÁ, M. (2007): Havraní kámen z řeky Střely. Beroun: Nakladatelství MH, 143 s.
- FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. (2005): Druhé bydlení v periferních oblastech. In: Novotná, M. (ed.): Problémy periferních oblastí. Praha: PŘF UK, s. 74–80.
- GREGORY, D., JOHNSTON, R., PRATT, G., WATTS, M., WHATOMORE, S. (eds.) (2009): The Dictionary of Human Geography. 5. vydání, New Jersey: Wiley-Blackwell, 1072 s.
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha: PŘF UK, DemoArt, 147 s.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR, Praha: Univerzita Karlova, 225 s.

HRUŠKA, V. (2011): České Strategické Plánování Rozvoje Venkova V Politickém A Plánovacím Diskurzu. Urbanismus a územní rozvoj. 14, 3, s. 7-12.

CHARVÁTOVÁ, K (2013): Pozemková držba českých cisterciáckých klášterů 1142-1420. Landed property of Cistercian houses in Bohemia 1142-1420. Architectus, 35, s. 3-15.

CHLUPÁČ, I. (2011): Karbon – Doba velkých změn. In CHLUPÁČ, I., BRZOBOHATÝ, R., KOVANDA, J., STRÁNÍK, Z. (eds.): Geologická minulost České republiky. Praha: Academia 2011, 2. vydání, s. 152-190.

CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. (2011): Rural Areas – Living Space: Regional Differences in the Perceptions of Representatives of Rural Municipalities in Czechia Regarding Rural Areas. Geografie – Sborník ČGS, 116, 1, s. 23–45.

JÁNSKÝ, B. (2003): Mladotické jezero – vývoj jezerní pánve. In: MENTLÍK, P. (ed.), 2003. Geomorfologický sborník 2. Stav geomorfologických výzkumů v roce 2003. Příspěvky z mezinárodního semináře GEOMORFOLOGIE '03 konaného 22.-23. 4. 2003 v Nečtinech. Plzeň : ZČU v Plzni. s. 87-93.

JOHNSTON, R. J., WATTS, M., DEREK, G., SMITH, D. (eds.) (1994): The Dictionary of Human Geography. 3. vydání, Oxford: Blackwell, 1051 s.

KÁRNÍKOVÁ, L. (1965): Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914. Praha: Nakladatelství ČSAV, 404 s.

KLUFOVÁ, R (2015). Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí. Praha: Wolters Kluwer, 276 s.

KOHOUTEK, F., HOUSER, M., DAVÍDEK, B. (1978): Kilometráž - Československé řeky. Praha: Olympia, 311 s.

KOVÁČZ, Z., HRUŠKA, V., FERENC, M., CZACH, S., KONOPSKI, M. (2005): Development policies on rural peripheral areas in Visegrad countries: a comparative policy analysis. Studia Obszarów Wiejskich, 39, s. 77-102.

KNAPPOVÁ, M. (2002): Naše a cizí příjmení v současné češtině. Liberec: VLADIMÍR TAX AZ KORTL, 256 s.

KUČERA, M. (1996): Obyvatelstvo českých zemí ve 20. století. In: Fialová, L. et al. (eds.): Dějiny obyvatelstva českých zemí. Praha: Mladá fronta, 399 s.

KUČERA, Z., CHROMÝ, P. (2012): Depopulation, resettlement and landscape changes in the peripheries of the Czech borderland. In: Á. PANIAGUA, R. BRYANT, T. KIZOS (eds.): The Political Ecology of Depopulation. Inequality, Landscape, and People. Zaragoza: Rolde Foundation-CeDDaR, s. 191–213.

KUNC, J., TONEV., P., FRANTÁL, B., SZCZYRBA, Z. (2012): Nákupní spád, nákupní chování a nákupní centra: příklad brněnské aglomerace (příspěvek ke studiu denních urbánních systémů). Sociologický časopis, 48, 5, s. 879-910.

KÜHNLOVÁ, H. (2007): Život v našem regionu. Plzeň: Fraus, 64 s.

LEIMGRUBER, W. (2004): Between Global and Local: Marginality and Marginal Regions in the Context of Globalization and Deregulation. Aldershot: Ashgate, 321 s.

- LELIGDONOVÁ, E. (2012): Možnosti rozvoje venkovského regionu na příkladu SO ORP Pelhřimov. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 105 s.
- MAUR, E. (1996): Obyvatelstvo českých zemí v raném novověku, třicetiletá válka. In: Fialová, L. et al. (eds.): Dějiny obyvatelstva českých zemí. Praha: Mladá fronta, 399 s.
- MAŠEK, J. (2012): Kaolin na severním Plzeňsku. Plzeň: Starý most, 128 s.
- MATLAS, P. (2011): Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní?: Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17. - 18. století. Praha: Argo, 325 s.
- MUSIL, J. (1988) Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení. Územní plánování a urbanismus 15, 2, s. 67-72.
- MUSIL, J., MÜLLER, J. (2006): Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení. Praha: CESES FSV UK, 49 s.
- NOVOTNÁ, M., PREIS, J., KOPP, J., BARTOŠ, M. (2013): Changes in Migration to Rural Regions in the Czech Republic: Position and Perspectives. Moravian Geographical Reports, 21, 3, s. 37–54.
- PERLÍN R., (1999): Venkov, typologie venkovského prostoru. In: MALÝ F., VIKTORINOVÁ, B. (eds.): Venkovská etnoekologie: etnoekologické semináře v Liběchově. Praha: Cargo Publishers, s. 87 - 104.
- PERLÍN, R. (2002): Strategický plán mikroregionu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2002, 52 s.
- PERLÍN, R. (2006): Je strategický plán nástroj rozvoje mikroregionů?. In: MAJEROVÁ, V.: Mezinárodní konference Venkov je náš svět: Sborník příspěvků. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006, s. 487–498.
- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. Geografie – sborník ČGS, 115, 2, s. 161–187.
- POSPĚCH, P. (2014): Discursive no man's land: Analysing the discourse of the rural in the transitional Czech Republic. Journal of Rural Studies, 34, 96-107.
- PROCHÁZKA, J., VĚŽNÍK, A. (2014): Od dotací k investicím: proměna politiky rozvoje venkova v ČR. Geografické informácie, Nitra: Edícia Prírodovedec, 18, 2, s. 147-155.
- ROMPORTL, D. (2009): Typologie krajiny České republiky, Disertační práce, Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 153 s.
- ROUS, V. (2013): Možnosti rozvoje venkovského regionu na příkladu SO ORP Náměšť nad Oslavou. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 88 s.
- SKÁLA, J., VÁCHA, R., ČECHMÁNKOVÁ, J., HORVÁTHOVÁ, V. (2012): Zemědělské brownfieldy v České republice. Urbanismus a územní rozvoj, 15, 6, s. 17-23.
- SKLENÁŘ J. (2003): Obchod – průmysl, řemesla a živnosti na Kralovicku a Manětínsku. Čistá: J. Sklenář, 431 s.
- SLABÁ, E. (2014): Místo a mikroregion v geografickém vzdělávání na gymnáziu. Rigorózní práce, Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 96 s.

SOJA, E (1996): Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places. New Jersey: Wiley-Blackwell, 348 s.

STEJSKAL, J., KOVÁRNÍK, J. (2009): Regionální politika a její nástroje. Praha: Portál, 216 s.

SVOBODOVÁ, H. (2009): Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky. Rigorózní práce, Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 94 s.

SVOBODOVÁ, H., KONEČNÝ, O., BINEK, J., CHABIČOVSKÁ, K., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I., VĚŽNÍK, A., HYNEK, A. (2011): Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 114 s.

SVOBODOVÁ, H., KEJÍKOVÁ, I., VĚŽNÍK, A. (2014): Regionálně geografická analýza zemědělství okresu Prostějov na přelomu programových období. Geografické informace, Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 18, 1, s. 162-171.

ŠEDIVÁ, R. (2014): Švarc-systém. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Olomouc, 66 s.

ŠIMON, M. (2011): Kontraurbanizace: chaotický koncept? Geografie – Sborník ČGS, 116, 3, s. 231–255.

TEXEL, A. (2016): Socioekonomická analýza rozvoje obce Chválenice. Bakalářská práce, Mendelova univerzita, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií. 72 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš Čeněk, 411 s.

TOMÁŠEK, M (1995): Atlas půd České republiky. Praha: Český geologický ústav, 36 s.

VÁGNER, J., FIALOVÁ, D. a kol. (2004). Regionální diferenciaci druhého bydlení v Česku. Praha: PŘF UK, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 286 s.

VAN DE KAA, D. J. (1987): Europe's second demographic transition. Population Bulletin, 42, 1, s. 3-57.

VÁVRA, J. (2009b): Místo (place) v regionální geografii a v geografickém vzdělávání. Acta Geographica Universitatis Comenianae, 52, s. 119–127.

VÁVRA, J. (2010): jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec prostřednictvím místa. Geografie – Sborník ČGS, 115, 4, s. 461-478.

VĚŽNÍK, A., SVOBODOVÁ, H., KRÁL, M. (2014): Vývoj českého zemědělství po vstupu do EU, regionálně geografické aspekty. In Aleš Ruda. Výzkum a výuka v geografickém vzdělávání. Brno: Masarykova univerzita, s. 135-142.

VĚŽNÍK, A., KONEČNÝ, O. (2011): Agriculture of the Czech Republic after Accession to the EU: Regional Differentiation. Moravian Geographical Reports, Brno: ÚGN, 19, 1, s. 50–60.

VYSTOUPIL, J., ŠAUER M., a kol. (2011): Geografie cestovního ruchu České republiky. Plzeň: Aleš Čeněk, 315 s.

WOKOUN, R. (2008): Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde, 475 s.

13.2 další zdroje

Aktuálně.cz: Ekonomika (2015) - Hypermarketům dává přednost už téměř polovina domácností, ukázal průzkum [online]. URL: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/nakupovani/hypermarketum-dava-prednost-uz-temer-polovina-nakupujicich/r~1e4d144256dd11e58c710025900fea04/> (cit. 7. 4. 2017)

Bezvěrov – oficiální web obce [online]. URL: bezverov.cz (cit. 1. 4. 2017)

Centrum pro regionální rozvoj ČR [online]. URL: <http://www.crr.cz/cs/> (cit. 14. 4. 2017)

CULEK, M. (2005): Biogeografické členění České republiky [CD-ROM]. II. díl. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

Czechinvest – národní databáze brownfieldů [online]. URL: <http://www.brownfieldy.cz/> (cit. 6. 4. 2017)

Czechinvest (2008): Brownfieldy v Plzeňském kraji.[online]. URL: <http://www.czechinvest.org/brownfieldy-v-plzenskem-kraji> (cit. 6.4. 2017).

Czechtourism: Mapa turistických regionů a oblastí [online]. URL: <http://www.czechtourism.cz/nase-sluzby-pro-vas/spoluprace-s-regiony/mapa-turistickych-regionu-a-oblasti,-kontakty/> (cit. 9. 4. 2017)

Česká geologická služba: Geologická mapa 1:50 000 [online]. URL: https://mapy.geology.cz/geocr_50/ (cit. 11. 1. 2017).

Česká geologická služba: Půdní mapa 1:50 000 [online]. URL: <https://mapy.geology.cz/pudy/> (cit. 11. 1. 2017).

Český hydrometeorologický ústav: Evidenční list hlásného profilu č. 197 [online]. URL: hydro.chmi.cz/hpps/popup_hpps_prfdyn.php?seq=2505275 (cit. 11. 1. 2017)

Český statistický úřad (2009): Postavení venkova v krajích ČR [online]. URL: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr (cit. 17. 5. 2016)

Český statistický úřad (2012): Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti [online]. URL: https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107 (cit. 17. 3. 2017)

Český statistický úřad (2015): Historický lexikon obcí České republiky - 1869 – 2011 [online]. URL: https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015 (cit. 11. 3. 2017)

Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů [online]. URL: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu> (cit. 15. 3. 2017)

Český statistický úřad: Veřejná databáze [online]. URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/> (cit. 10. 3. 2017)

DIVÍŠEK, J., CULEK, M. (2013): Biogeografie. Multimediální elektronický výukový materiál. Brno: Masarykova univerzita [online]. URL: https://is.muni.cz/el/1431/jaro2010/Z0005/18118868/index_book.html (cit. 11. 1. 2017)

ESF, CENIA (2013): Vítejte na Zemi... Multimediální ročenka životního prostředí. [online]. URL: <http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=index&site=default> (cit. 21. 3. 2017)

European Environment Agency - CORINE Land Cover 2012: databáze České republiky [online]. URL: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/news?id=59550> (cit. 11. 1. 2017)

farmy.cz – zemědělské nemovitosti [online]. URL: <http://www.farmy.cz/> (cit. 25. 3. 2017)

HBI – online databáze firem [online]. URL: <http://www.hbi.cz/cs/online-databaze-firem/> (cit. 20. 3. 2017)

Heslo Středisková soustava osídlení, Slovníček na suburbanizace.cz [online]. URL: http://www.suburbanizace.cz/slovnicek/strediskova_soustava.htm (cit. 17. 5. 2016).

HERBER, V. (2009): Několik poznámek pro základní vzdělávání [online]. URL: http://www.msmt.cz/file/37910_1_1/download/ (cit. 21. 4. 2017)

HRNČIAROVÁ, T., MACKOVČIN, P., ZVARA, I. a kol. (2009): Atlas krajiny České republiky = Landscape atlas of the Czech Republic [kartografický dokument]. – Ministerstvo životního prostředí České republiky, Praha: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Průhonice, 331 s.

HYNEK, A. (2016): Deblínsko ve výuce trvalé udržitelnosti – studijní materiál [online] URL: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2016/Z0131/um/65494710/clanek_Hynek_Deblinsko.pdf (cit. 21. 4. 2017)

KLOMÍNSKÝ, J., DUDEK, A. (1994): Plutonity – Plutonites. in: KLOMÍNSKÝ, J. (ed.): Stratigrafický atlas České republiky. Praha: ČGÚ, 1. vydání.

KOLEKTIV AUTORŮ (2007): Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 104 s.

Kralovice – oficiální web města [online]. URL: <http://www.kralovice.cz/> (cit. 11. 1. 2017)

Manětínská oblast tmavé oblohy [online]. URL: manetinskatma.cz (cit. 11. 1. 2017)

Ministerstvo financí České republiky (2016): Schéma rozdělení rozpočtového určení daní (RUD) v roce 2016 [grafický dokument] [online]. URL: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocty/prijmy-kraju-a-obci/zakladni-informace/2016/schema-rozdeleni-rozpoctoveho-urceni-dan-23647> (cit. 12. 4. 2017)

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky – Evropské strukturální a investiční fondy [online]. URL: <http://strukturalni-fondy.cz/cs/> (cit. 11. 4. 2017)

Ministerstvo vnitra České republiky - Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska [online]. URL: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem> (cit. 17. 3. 2017)

Ministerstvo zemědělství České republiky [online]. URL: <http://eagri.cz/public/web/mze/> (cit. 21. 3. 2017)

Ministerstvo zemědělství České republiky (2012): Situační a výhledová zpráva půda. Praha: Ministerstvo zemědělství, 100 s.

Ministerstvo zemědělství České republiky (2015): Program rozvoje venkova [online]. URL: https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fprv2014%2Fopatreni%2Fleader%2F1444211342229.pdf (cit. 14. 4. 2017)

Ministerstvo zemědělství ČR (2015): Situační a výhledová zpráva půda. Praha: Ministerstvo zemědělství, 134 s.

Místní akční skupina Kraj živých vod – web skupiny [online]. URL: <http://www.krajzivychvod.cz/> (cit. 14. 4. 2017)

Místní akční skupina Světovina – web skupiny [online]. URL: <http://www.mas-svetovina.cz> (cit. 14. 4. 2017)

Místní akční skupina Vladař – web skupiny [online]. URL: <http://www.vladar.cz/> (cit. 14. 4. 2017)

Národní památkový ústav (ÚPS České Budějovice): Zhodnocení hlavní návštěvnické sezony 2016 [online]. URL: <https://www.npu.cz/cs/ups-ceske-budejovice/pro-media/18725-navstevnost-na-pamatkach-plzenska-roste-nektere-se-otevrou-i-behem-adventu-a-vanoc> (cit. 8. 4. 2017)

Nečtinská zemědělská, a.s. – web firmy. [online] URL: <http://www.nectinska.cz/> (cit. 31. 3. 2017)

Normativy pro zemědělskou a potravinářskou výrobu [online]. URL: <http://www.agronormativy.cz/> (cit. 21. 3. 2017)

Občanský zákoník (zákon č. 89/2012)

PERLÍN, R. (2009): Vymezení venkovských obcí v Česku. Deník veřejné správy [online]. URL: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6384068> (cit. 17. 5. 2016)

PERLÍN, R. (2013). Vymezení venkova pro potřeby PRV. Geography.cz [online]. URL: <http://geography.cz/wp-content/uploads/2013/02/Perl%C3%ADn-vymezen%C3%AD-venkova-pro-pot%C5%99eby-PRV.pdf> (cit. 16. 5. 2016)

Plzeňský kraj – databáze eDotace [online]. URL: <http://dotace.plzensky-kraj.cz> (cit. 11. 4. 2017)

Plzeňský kraj – oficiální web [online]. URL: <http://www.plzensky-kraj.cz/> (cit. 11. 4. 2017)

POVED - Plzeňský organizátor veřejné dopravy [online]. URL: <http://www.poved.cz/> (cit. 18. 3. 2017)

Pracovní skupina Strukturální akce (2012): Ustanovení společných nařízení EU pro komunitně vedený místní rozvoj. [online] URL: nsmas.cz/content/uploads/2013/06/navrh-narizeni-k-CLLD-06062013.pdf (cit. 14. 4. 2017)

Program stabilizace a obnovy venkova Plzeňského kraje 2016 [online]. URL: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/vyhlaseni-programu-stabilizace-a-obnovy-venkova-plzenskeho-kraje-2016-0>. (cit. 11. 4. 2017)

Regionální informační servis – vyhledávače [online]. URL: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace> (cit. 14. 4. 2017)

silnice-dalnice: heslo Silnice I/27 [online]. URL: <http://www.dalnice-silnice.cz/I/I-27.htm> (cit. 20. 4. 2017)

SVOBODOVÁ, H., VĚŽNÍK, A (2014). Úvod do geografie venkova. Brno: Masarykova univerzita [online]. URL: <http://is.muni.cz/elportal/?id=1192704> (cit. 17. 5. 2016)

Státní zemědělský intervenční fond – Seznam příjemců dotací [online]. URL: <http://www.szif.cz/cs/seznam-prijemcu-dotaci> (cit. 11. 4. 2017)

Stvolenská moštárna – web firmy. [online]. URL: <http://www.biomostarna.cz/> (cit. 31. 3. 2017)

ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, J. (2016): Zóny rezidenční suburbanizace 2013. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. [online]. URL: <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/cr-2013> (cit. 10. 3. 2017).

ŠTECL, J., VÁVRA, V. :Multimediální mineralogicko - petrografický exkurzní průvodce po území Čech. Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita. [online]. URL: http://pruvodce.geol.cechy.sci.muni.cz/Rabstejn_nS/Rabstejn.htm (cit. 9. 1. 2017).

Tis u Blatna – oficiální web obce [online]. URL: <http://www.obec-tis.cz/> (cit. 17. 3. 2017)

tourism.cz: encyklopedie – Plzeňsko [online] URL: <http://www.tourism.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=74210> (cit. 9. 4. 2017)

Úřad územního plánování městského úřadu Kralovice (2016): Územně analytické podklady ORP Kralovice – úplná aktualizace [online]. URL: <http://geoportal.plzensky-kraj.cz/gs/orp-kralovice-2016> (cit.6.4. 2017)

Ústřední seznam ochrany přírody [online]. URL: <http://drusop.nature.cz> (cit. 11. 1. 2017)

Základní škola Pivoňka [online]. URL: <http://www.skolapivonka.cz/> (cit. 15. 3. 2017)

Zaniklé obce a objekty [online]. URL: <http://www.zanikleobce.cz> (cit. 4. 3. 2017)

14 SEZNAM PŘÍLOH A ZKRATEK

přílohy

příloha 1: Index stáří v obcích SO ORP Kralovice

příloha 2: Zaměstnanost podle sektorů NH v obcích SO ORP Kralovice

příloha 3: Zaměstnanost v obcích SO ORP Kralovice

příloha 4: Ekonomické subjekty v obcích SO ORP Kralovice

příloha 5: Občanská vybavenost obcí SO ORP Kralovice

příloha 6: Aktivita obcí SO ORP Kralovice v získávání dotací za období 2013-2017

příloha 7: Dotazník rozdaný žákům Gymnázia Plasy

příloha 8: Pracovní listy *Fyzická geografie ORP Kralovice, Socioekonomické prostředí ORP Kralovice*

příloha 9: Tabulka pro žádost o dotaci ve hře *Místní akční skupina*

příloha 10: sada tematických map SO ORP Kralovice

příloha 11: Prezentace *Fyzická geografie ORP Kralovice, Socioekonomické prostředí ORP Kralovice a ORP Kralovice – Od obce do Bruselu* [CD-ROM]

Použité zkratky

ANC – Areas with Natural Constraints (Oblasti s přírodními znevýhodněními)

EA – ekonomicky aktivní

ES – ekonomický subjekt

ESI – evropské strukturální a investiční fondy

EVL – evropsky významná lokalita

HUZ – hromadné ubytovací zařízení

J – jih

JV – jihovýchod

JZ – jihozápad

JZD – jednotné zemědělské družstvo

k. ú. – katastrální území

KV – karlovarský

LFA – Less Favoured Areas (méně příznivé oblasti)

L – levostranný

MAS – místní akční skupina

MSP – Malé a střední podniky

MVČR – ministerstvo vnitra České republiky

MzeČR – ministerstvo zemědělství České republiky

OP – operační program

PK – Plzeňský kraj

PoÚ – pověřený úřad

P – pravostranný

PRV – Program rozvoje venkova

PSOVPK – program stabilizace a obnovy venkova Plzeňského kraje

ř. km – říční kilometr

ROP – Regionální operační program

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

SCLLD – Strategy of Community-Led Local Development (strategie komunitně vedeného místního rozvoje)

SLBD – sčítání lidu, domů a bytů

SO ORP – správní obvod obce s rozšířenou působností

S – sever

SV – severovýchod

ŠVP – školní vzdělávací plán

SZ – severozápad

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

ÚAP – územně analytické podklady

V – východ

Z – západ

ZD – zemědělské družstvo

ZÚR – zásady územního rozvoje

ZVO – zemědělská výrobní oblast

příloha 1: Index stáří v obcích SO ORP Kralovice

obec	počet obyvatel	z toho		obyvatelstvo ve věku:			index stáří
		muži	ženy	0-14 let	15-64let	65 a více let	
Bezvěrov	672	347	325	101	441	130	1,29
Bílov	86	45	41	12	54	20	1,67
Bohy	128	64	64	24	67	37	1,54
Brodeslavy	70	34	36	6	44	20	3,33
Černíkovice	72	35	37	7	56	9	1,29
Dobříč	415	208	207	54	269	92	1,70
Dolní Bělá	420	215	205	50	279	91	1,82
Dolní Hradiště	50	32	18	4	37	9	2,25
Dražeň	145	73	72	24	99	22	0,92
Hlince	68	34	34	6	50	12	2,00
Holovousy	61	27	34	5	37	19	3,80
Horní Bělá	552	298	254	67	368	117	1,75
Hvozd	252	125	127	39	172	41	1,05
Chříč	204	113	91	22	143	39	1,77
Jarov	136	66	70	18	82	36	2,00
Kaznějov	3090	1517	1573	475	2046	569	1,20
Kočín	129	72	57	17	94	18	1,06
Kopidlo	138	74	64	26	74	38	1,46
Koryta	132	66	66	20	87	25	1,25
Kozojedy	589	298	291	63	406	120	1,90
Kožlany	1405	702	703	199	951	255	1,28
Kralovice	3503	1725	1778	519	2372	612	1,18
Líté	212	108	104	25	148	39	1,56
Loza	252	135	117	34	180	38	1,12
Manětín	1141	579	562	148	766	227	1,53
Mladotice	555	277	278	101	352	102	1,01
Mrtník	345	163	182	45	250	50	1,11
Nečtiny	623	317	306	80	403	140	1,75
Obora	528	266	262	87	339	102	1,17
Pastuchovice	76	36	40	10	51	15	1,50
Pláně	262	134	128	38	166	58	1,53
Plasy	2628	1310	1318	369	1748	511	1,38
Potvorov	132	67	65	13	91	28	2,15
Rybnice	528	258	270	96	350	82	0,85
Sedlec	97	50	47	18	63	16	0,89
Slatina	66	35	31	8	37	21	2,63
Studená	37	20	17	-	26	11	-
Štichovice	114	59	55	10	78	26	2,60
Tis u Blatna	106	53	53	17	72	17	1,00
Velečín	64	34	30	5	32	27	5,40
Všehrady	54	28	26	10	35	9	0,90
Výrov	455	243	212	63	305	87	1,38
Vysoká Libyně	237	122	115	36	161	40	1,11
Žihle	1363	689	674	190	919	254	1,34
SO ORP Kralovice	22192	11153	11039	3161	14800	4231	1,34

zdroj: ČSÚ 2017, *online* (cit. 12. 3. 2017)

příloha 2: Zaměstnanost podle sektorů NH v obcích SO ORP Kralovice

obec	primér	sekundér	terciér
Bezvěrov	18,10%	40,27%	41,63%
Bílov	26,92%	30,77%	42,31%
Bohy	14,81%	22,22%	62,96%
Brodeslavy	16,67%	23,33%	60,00%
Černíkovice	27,59%	31,03%	41,38%
Dobříč	15,89%	45,70%	38,41%
Dolní Bělá	4,09%	33,92%	61,99%
Dolní Hradiště	20,83%	29,17%	50,00%
Dražeň	21,15%	19,23%	59,62%
Hlince	17,65%	55,88%	26,47%
Holovousy	37,50%	43,75%	18,75%
Horní Bělá	6,55%	41,05%	52,40%
Hvozd	19,01%	35,54%	45,45%
Chříč	21,21%	43,94%	34,85%
Jarov	17,65%	23,53%	58,82%
Kaznějov	2,27%	49,20%	48,53%
Kočín	30,61%	32,65%	36,73%
Kopidlo	11,90%	52,38%	35,71%
Koryta	31,82%	25,00%	43,18%
Kozojedy	11,67%	43,97%	44,36%
Kožlany	15,96%	44,99%	39,05%
Kralovice	8,86%	36,36%	54,78%
Líté	15,71%	40,00%	44,29%
Loza	1,77%	44,25%	53,98%
Manětín	21,49%	25,11%	53,39%
Mladotice	22,18%	35,56%	42,26%
Mrtník	4,07%	46,51%	49,42%
Nečtiny	18,85%	35,60%	45,55%
Obora	3,94%	51,23%	44,83%
Pastuchovice	22,22%	16,67%	61,11%
Pláně	27,71%	28,92%	43,37%
Plasy	6,24%	36,56%	57,20%
Potvorov	26,92%	32,69%	40,38%
Rybnice	0,97%	42,23%	56,80%
Sedlec	37,50%	31,25%	31,25%
Slatina	40,74%	25,93%	33,33%
Studená	16,67%	50,00%	33,33%
Štichovice	53,06%	18,37%	28,57%
Tis u Blatna	11,54%	50,00%	38,46%
Velečín	14,29%	35,71%	50,00%
Všehrdy	18,75%	50,00%	31,25%
Výrov	15,00%	40,00%	45,00%
Vysoká Libyně	30,49%	42,68%	26,83%
Žihle	15,67%	34,52%	49,80%

zdroj: ČSÚ 2017, *online* (cit. 17. 3. 2017)

příloha 3: Zaměstnanost v obcích SO ORP Kralovice

obec	Podíl nezaměstnaných osob (v %)	Počet uchazečů o zaměstnání*	Pracovní místa*
Bezvěrov	8,62	38	7
Bílov	5,56	3	-
Bohy	7,46	5	3
Brodeslavy	-	-	-
Černíkovice	7,14	4	-
Dobříč	2,97	8	-
Dolní Bělá	3,58	10	-
Dolní Hradiště	8,11	3	-
Dražeň	2,02	2	-
Hlince	6,00	3	-
Holovousy	16,22	6	-
Horní Bělá	2,99	11	2
Hvozd	2,91	5	1
Chříč	11,19	16	-
Jarov	6,10	5	-
Kaznějov	3,91	80	47
Kočín	8,51	8	-
Kopidlo	12,16	9	-
Koryta	1,15	1	-
Kozojedy	4,43	18	3
Kožlany	5,36	51	51
Kralovice	5,19	123	26
Lité	3,38	5	1
Loza	3,33	6	1
Manětín	4,31	33	-
Mladotice	2,84	10	-
Mrtník	0,80	2	4
Nečtiny	7,69	31	-
Obora	2,36	8	-
Pastuchovice	7,84	4	-
Pláně	2,41	4	-
Plasy	5,26	92	11
Potvorov	2,20	2	-
Rybnice	2,86	10	14
Sedlec	7,94	5	-
Slatina	5,41	2	1
Studená	3,85	1	-
Štichovice	-	-	-
Tis u Blatna	11,11	8	6
Velečín	-	-	-
Všehrady	2,86	1	-
Výrov	3,93	12	-
Vysoká Libyně	8,08	13	-
Žihle	7,40	68	-

*v evidenci úřadu práce

zdroj: ČSÚ 2017, *online* (cit. 17. 3. 2017). MVČR (2017), *online* (cit. 17. 3. 2017)

příloha 4: Ekonomické subjekty v obcích SO ORP Kralovice

obec	ES celkem	ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců						
		neuvedeno	bez zaměstnanců	1 až 10	10 až 50	50 až 99	100 až 499	více než 500
Bezvěrov	107	69	24	4	1	0	0	0
Bílov	16	10	4	1	0	0	0	0
Bohy	25	15	8	1	0	0	0	0
Brodeslavy	12	9	1	2	0	0	0	0
Černíkovice	19	15	4	0	0	0	0	0
Dobříč	101	53	28	8	1	1	0	0
Dolní Bělá	128	61	47	10	2	0	0	0
Dolní Hradiště	16	12	6	0	0	0	0	0
Dražeň	30	19	8	1	0	0	0	0
Hlince	23	11	8	2	0	0	0	0
Holovousy	16	10	4	1	0	0	0	0
Horní Bělá	155	85	45	4	0	0	0	0
Hvozd	69	46	16	4	0	1	0	0
Chříč	63	40	17	3	0	0	0	0
Jarov	40	16	13	1	0	0	0	0
Kaznějov	629	379	199	37	9	1	1	0
Kočín	22	16	5	1	1	0	0	0
Kopidlo	35	23	8	3	1	0	0	0
Koryta	33	17	13	0	0	0	0	0
Kozojedy	147	90	48	7	3	1	0	0
Kožlany	348	205	111	14	2	1	1	0
Kralovice	878	507	245	57	15	5	2	0
Líté	48	28	13	6	4	0	0	0
Loza	64	40	16	9	3	0	0	0
Manětín	314	181	96	17	7	0	0	0
Mladotice	90	54	27	6	3	0	0	0
Mrtník	76	47	34	4	1	0	0	0
Nečtiny	159	105	41	6	3	0	0	0
Obora	143	77	54	6	0	0	0	0
Pastuchovice	16	9	5	2	0	0	0	0
Pláně	62	29	21	3	1	0	0	0
Plasy	703	429	201	39	7	1	1	0
Potvorov	39	23	11	2	0	1	0	0
Rybnice	112	63	27	9	1	2	1	0
Sedlec	25	14	11	2	0	0	0	0
Slatina	15	8	5	1	1	0	0	0
Studená	12	6	4	2	1	0	0	0
Štichovice	29	15	9	1	0	1	0	0
Tis u Blatna	26	11	9	1	0	0	0	0
Velečín	14	8	4	2	0	0	0	0
Všehrady	16	8	7	1	0	0	0	0
Výrov	83	58	23	6	0	0	0	0
Vysoká Libyně	49	39	8	3	0	0	0	0
Žihle	334	214	99	20	3	1	0	0
SO ORP Kralovice	5341	3174	1587	303	64	16	5	1

Zdroj: ČSÚ 2017, online (cit. 20. 3. 2017)

příloha 5: Občanská vybavenost obcí SO ORP Kralovice

obec	vzdělání			knihovna	lékař	sportoviště	kulturní zařízení
	MŠ	ZŠ	SŠ				
Bezvěrov	ANO	ANO	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO
Bílov	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	NE
Bohy	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Brodeslavy	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	NE
Černíkovice	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Dobříč	NE	ANO	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO
Dolní Bělá	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO-sál hospody
Dolní Hradiště	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	NE
Dražeh	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Hlince	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Holovousy	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
Horní Bělá	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Hvozď	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Chřib	ANO	ANO [†]	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO-muzeum
Jarov	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	NE
Kaznějov	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Kočín	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Kopidlo	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Koryta	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Kozojedy	ANO	ANO	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO
Kožlany	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Kralovice	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Lité	NE	NE	NE	NE	NE	NE	ANO
Loza	NE	NE	NE	ANO	NE	NE	ANO-sál hospody
Manětín	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Mladotice	ANO	ANO	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO
Mrtník	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Nečtiny	ANO	ANO	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO
Obora	ANO	NE	NE	ANO	ANO*	ANO	ANO
Pastuchovice	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Pláně	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Plasy	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Potvorov	NE	NE	NE	NE	NE	NE	ANO
Rybnice	ANO	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Sedlec	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	NE
Slatina	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
Studená	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	NE
Štichovice	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Tis u Blatna	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	NE
Velečín	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Všehrďy	NE	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Výrov	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Vysoká Libyně	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Žihle	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO

*jen některé dny

zdroj: UÁP SO ORP Kralovice 2016

příloha 6: Aktivita obcí SO ORP Kralovice v získávání dotací za období 2013-2017

obec	dotace (tis. Kč)		Kč/ob.	počet obyvatel
	Plzeňský kraj	EU		
Bezvěrov	1289	511	2 679	672
Bílov	528	-	6 140	86
Bohy	298	-	2 328	128
Brodeslavy	418	-	5 971	70
Černíkovice	515	-	7 153	72
Dobříč	1358	7865	22 224	415
Dolní Bělá	1547	2569	9 800	420
Dolní Hradiště	478	-	9 560	50
Dražeň	1010	-	6 966	145
Hlince	1680	-	24 706	68
Holovousy	850	-	13 934	61
Horní Bělá	1528	2301	6 937	552
Hvozd	605	285	3 532	252
Chříč	1215	-	5 956	204
Jarov	508	-	3 735	136
Kaznějov	950	9668	3 436	3090
Kočín	550	-	4 264	129
Kopidlo	900	1241	15 514	138
Koryta	880	-	6 667	132
Kozojedy	1075	2845	6 655	589
Kožlany	1774	17341	13 605	1405
Kralovice	3553	60759	18 359	3503
Líté	510	4684	24 500	212
Loza	-	-	0	252
Manětín	2485	34502	32 416	1141
Mladotice	972	379	2 434	555
Mrtník	1000	-	2 899	345
Nečtiny	1176	7646	14 161	623
Obora	865	49	1 731	528
Pastuchovice	1145	-	15 066	76
Pláně	662	458	4 275	262
Plasy	4075	15923	7 610	2628
Potvorov	1682	-	12 742	132
Rybnice	530	-	1 004	528
Sedlec	126	-	1 299	97
Slatina	815	-	12 348	66
Studená	160	-	4 324	37
Štichovice	1071	222	11 342	114
Tis u Blatna	400	158	5 264	106
Velečín	1001	-	15 641	64
Všehrady	653	-	12 093	54
Výrov	1208	-	2 655	455
Vysoká Libyně	703	-	2 966	237
Žihle	3472	8438	8 738	1363

zdroj: strukturalni-fondy.cz, *online* (cit. 11. 4. 2017), dotace.plzensky-kraj.cz *online* (cit. 11. 4. 2017), szif.cz, *online* (cit. 11. 4. 2017). Upraveno autorem

Sídlo a obec trvalého bydliště: _____

1 2 3 4 5

velmi pozitivní negativní

Ano	Ne (místo stěhování)

Jaké jsou podle vás největší problémy vašeho místa bydliště?

Ano (jakého/jakých) _____ Ne _____

Ano, pozitivní	Ne	Ano, negativní	Nevím
ANO (rozved'te)			

... Jestliže vás k tématu možností rozvoje vaší obce napadají další poznámky, neváhejte využít druhou stranu!

Příloha 8: Pracovní listy (od další strany)

- *Fyzická geografie ORP Kralovice*
- *Socioekonomické prostředí ORP Kralovice*

Jméno: _____

Oblíbené místo venku: _____

Fyzická geografie ORP Kralovice**1) Kam nejdál dohlédnete z nějaké vyhlídky ve vaší obci, či okolí? Jaký nejvýraznější kopec, nebo údolí se nachází v blízkosti vašeho bydliště?**

2) Doplňte geologickou charakteristiku regionu

Horninový podklad SO ORP Kralovice je součástí _____ (Bohemika). Ekonomicky mají dodnes význam karbonské sedimenty, které na jihu u Kaznějova obsahují významné ložisko _____. Tato vrstva je geneticky spojená s dalším ložiskem _____ u Podbořan, Plzeňskou a Kladenskou _____ pánví. Sedimentový podklad většiny regionu proráží na severu čistecko-jesenický pluton tvořený _____. V okolí Manětína jsou sedimenty pronikány třetihorními čedičovými _____. U Rabštejna nad Střelou vnikly metamorfózou _____, které je možné najít např. na střeše chrámu sv. Víta, Prašné bráně, či na Karlštejně.

3) Co se stalo při níže popsané výjimečné srážkové situaci 25. 5. 1872?

"... V Mladoticích u Kralovic pozorováno, kterak venku stojí prázdná nádoba za hodinu na 9 palců čili 237 mm až po svůj okraj vodou se naplnila a za dalšího deště přetékala...". Hodinový úhrn srážek 237 mm byl dlouho považován za nereálný. Teprve měřením doložená průtrž mračen na jižním Slovensku, tzn. v podobné středoevropské klimatické oblasti, z 12. 6. 1957, kdy ve stanici Salka u Štúrova spadlo 225,5 mm srážek za 65 minut, potvrdila reálnost tohoto údaje (JÁNSKÝ 2003 s. 87).

- a) Zaplavením dolu na kyzové břidlice vzniklo Zelené jezírko u Dolní Bělé.
- b) Sesuvem čediče z Chlumské hory bylo zavaleno manětínské náměstí.
- c) Sesuvem svahu narušeného stavbou trati vzniklo na Mladotickém potoce stejnojmenné jezero.
- d) Erozní proud vody u Jezevčin odkryl povrchové ložisko kaolinu mezi Kaznějovem a Mrtníkem.

4) Spojte geomorfologické podcelky s krajinnými prvky a přiřadte název.

žihelská pahorkatina	neovulkanické stolové hory	Rakoluská říční terasa
manětínská vrchovina	těžební jámy velkolomů	Dědek
kralovická pahorkatina	ploché povrchy krystalických hornin	Kozelka (659 m. n m.)
kaznějovská pahorkatina	říční terasy a zahloubená údolí	Soudný (723 m. n m.)
bezdrůžická vrchovina	žokovité žulové balvany	Kaolinka

5) Co víte o vodoteči, která protéká místem vašeho bydliště? (Kde pramení? Jaký je její charakter tam, kde bydlíte? Kam až doteče? Odkud sbírá vodu?)

6) Přečtěte si následující zprávu z 15. 6. 2016 o bleskové povodni

Největší částka, 380 tisíc korun, putuje do severoplzeňského Hvozdu – voda doslova vypláchla ves Hodovíz, která pod něj patří. „Byla to velká přívalová vlna bahna a krup, po které v obci zbyla 1,5metrová vrstva. Na úklid bylo třeba několik nákladních aut," popsal starosta s tím, že povodeň také zanesla požární nádrž bahnem. „Část peněz použijeme na její vyčištění, další část na opravu kanalizace a také na přípravu opatření, která by v budoucnu mohla předejít tomu, aby voda tekla do dvorů a na pozemky," dodal starosta.

Zdroj: http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/kraj-podpori-vyplavene-obce-20160614.html

Může se něco podobného stát i ve vaší obci a proč? Co všechno ovlivňuje vznik takového bahnotoku? Jak zabránit erozi zemědělské půdy?

6) V jakém lese jste byli nejčastěji? Jde o přirozený les/smrkovou monokulturu/smíšený les/bor? Je váš les podobný jinému lesu v regionu?

8) Vyberte si jedno chráněné území, nejdříve jej lokalizujte a určete důvod ochrany. Následně jej představte člověku, co nikdy nebyl v Plzeňském kraji. Využijte osobní zkušenost (jak se tam dostat, zda tam je nějaké zvlášť hezké místo, co se tam dá dělat, co se vám tam může stát, atd.)

NPR Odlezelské jezero, PR Dubensko, PR Střela, PR Kozelka, PR Krašov, PP Čertova hráz, PP Osojno, PP UBáby – U Lomu, PP Malenický pramen, PŘP Horní Střela, PŘP Manětínská (oblast klidu), PŘP Rohatiny, PŘP Hřešihlavská (oblast klidu)

Vysvětlivky: NPR – národní přírodní rezervace PR – přírodní rezervace PP – přírodní památka PŘP- přírodní park

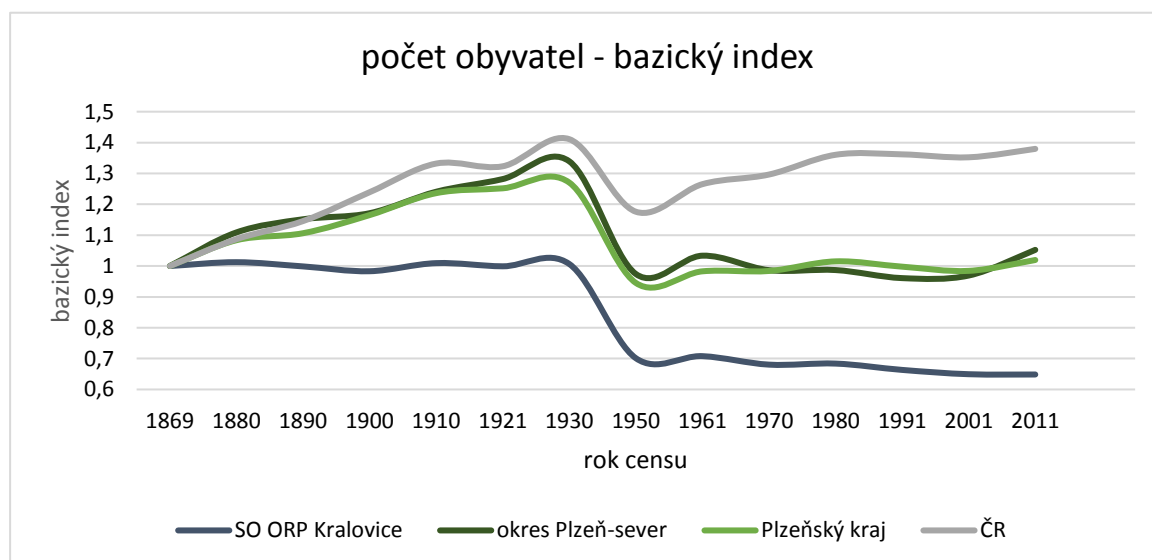
jméno: _____

Mám nejradši toto město: Kaznějov-Kožlany-Kralovice-Manětín-Plasy (nehodící se škrtněte)

Socioekonomické prostředí ORP Kralovice

1) Ukotvěte místo, kde žijete: Kde lidé pracují? Kam jezdí nakupovat? Kam chodí děti do školy? Vzpomeňte si na okolní obce. Jsou na tom podobně, nebo spádují jinam (kam?)

2) Bazický index slouží pro porovnání trendu různých měřítek. Konstruuje se tak, že se všechny hodnoty vztáhnou k počáteční hodnotě (matematicky: $k_i = x_i / x_z \cdot 100 (\%)$). V tomto případě byl zpracován počet obyvatel.

Jaký vývojový trend se projevil ve všech územních celcích? (historicky zdůvodněte)

Počet obyvatel určitého území ovlivňuje buď přirozený přírůstek/úbytek, nebo stěhování. **Která z uvedených možností je správně?**

- SO ORP Kralovice byl v 19. století velmi zaostalým regionem, proto zde byla vyrovnaná porodnost s úmrtností a počet obyvatel se tak neměnil.
- Kvóty v bývalém politickém okrese Kralovice z roku 1866 určily, kolik lidí smí v jaké obci žít, proto se počet obyvatel do roku 1918 neměnil.
- Populační růst ČR, Plzeňského kraje a okresu Plzeň-sever byl v 19. století podporován přistěhovalectvím z Uher a Rakous. Tito lidé se však neusazovali na území SO ORP Kralovice.
- Populační růst Plzeňského kraje a okresu Plzeň-sever byl v 19. století dotován lidmi, kteří se stěhovali ze SO ORP Kralovice kvůli nedostatku pracovních příležitostí.

3) Doplňte tabulku.

obec	počet obyvatel ve věku			index stáří
	0-14	15-64	65+	
Rybnice	96	350	82	
Mladotice	101		102	101 %
Velečín	5	32		119 %
Studená	0	26	11	

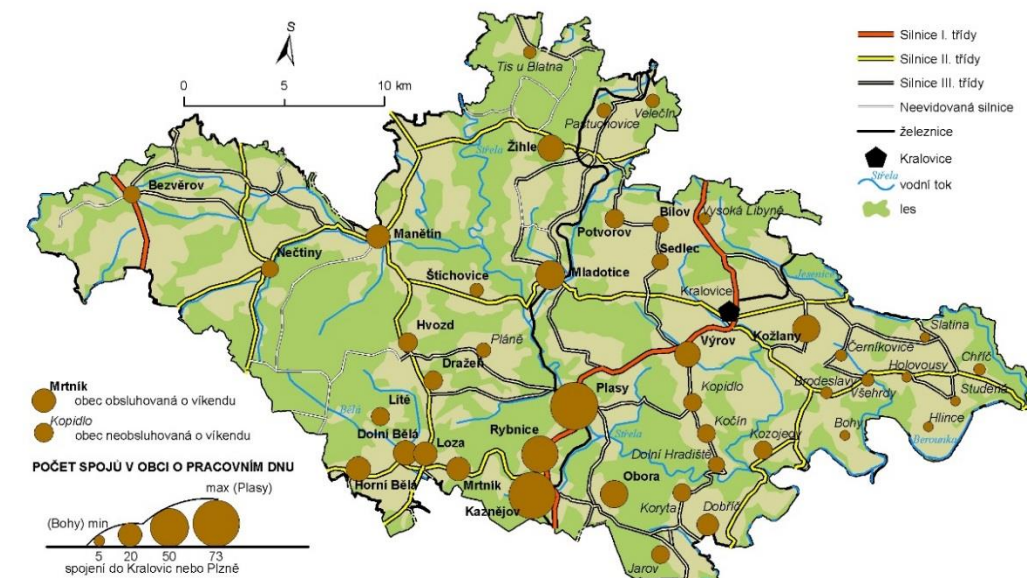
4) Podle mapy dopravní obslužnosti rozhodněte, odkud kam se potřebuji dostat.

Normálně bych nasednul na autobus a byl bych s přestupem v Kaznějově, nebo Kralovicích bych se tam dostal, i když mi jede jenom 6 autobusů. Jenže o víkendu ani jeden. Pokud nechci stopovat, budu muset dojít na vlak, který nestaví ve vedlejší vesnici, ale až o vesnici za ní. Bude to hezká cesta, 8 km přes pole, pak lesem po svahu dolů k potoku. Vlakem pojedou půl hodiny a pak budu muset ještě jít kus ze stejnojmenné zastávky, která je ale 2 km daleko.

Jedu z:

Jedu do:

SO ORP KRALOVICE DOPRAVA A OBSLUŽNOST VEŘEJNOU DOPRAVOU

Zdroj: Mapové podklady: databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.).
Data: IDOS - jízdní řády

Čestmír KOUBA
GÚ MU Brno 2017

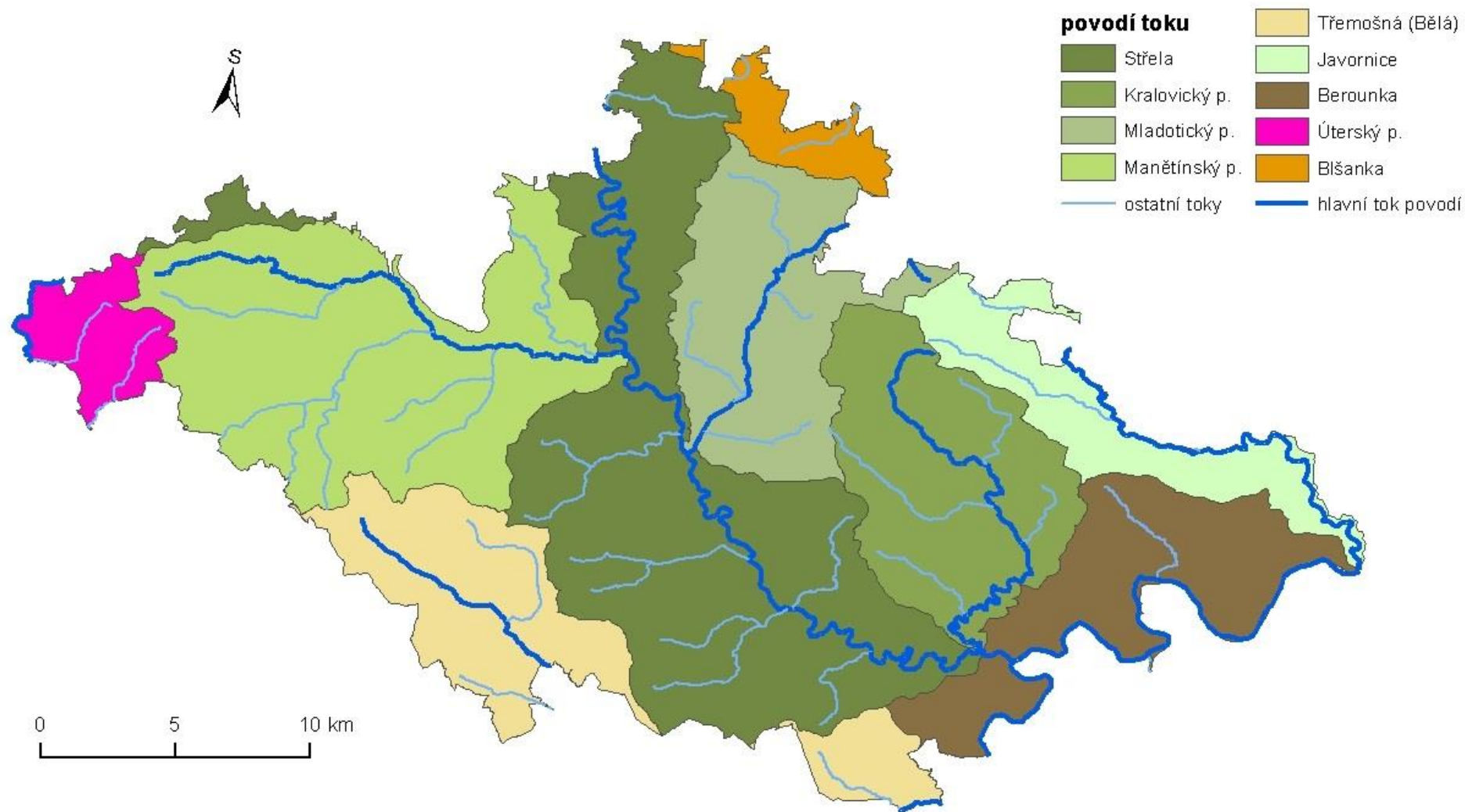
5) Na základě poznatků z fyzickogeografické a socioekonomické charakteristiky rozdělte ORP Kralovice do menších regionů (zakreslete do mapy) a toto rozdělení zdůvodněte. Kam patří vaše bydliště? (jestliže bydlíte v jiném ORP napište, vymezte region své obce.)

příloha 9: Tabulka pro žádost o dotaci ve hře Místní akční skupina

název projektu	fiche opatření	celkové náklady	požadovaná výše dotace	schváleno/ ve výši
popis projektu			přínos pro rozvoj	
navaznost na fiche opatření			navaznost na strategickou dokumentaci	

příloha 10: sada tematických map SO ORP Kralovice (od další stránky)

SO ORP KRALOVICE POVODÍ

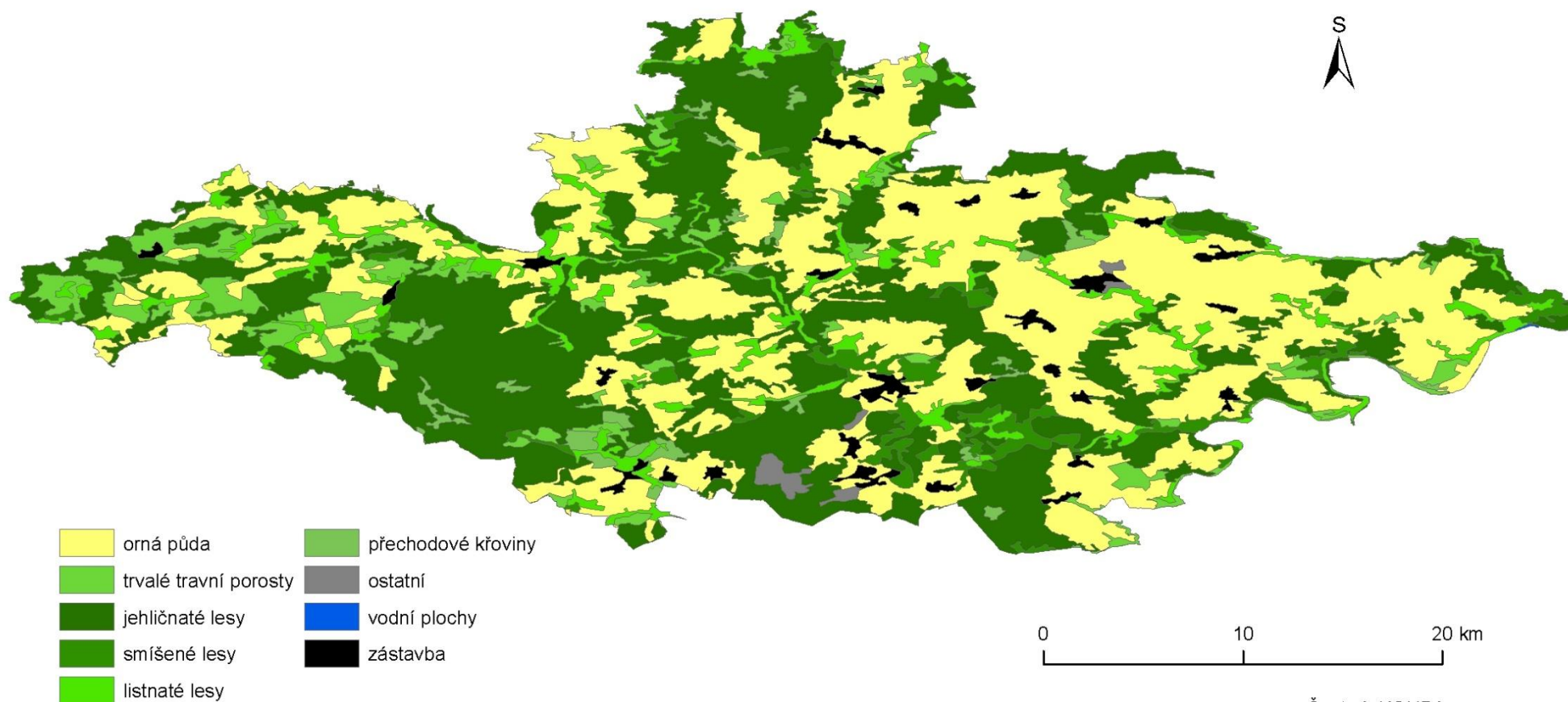

Zdroj: Autor. Mapové podklady: databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.).
DIBAVOD (Digitální báze vodohospodářských dat). (Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.)

Čestmír KOUBA
GÚ MU BRNO 2017

SO ORP KRALOVICE

KRAJINNÝ POKRYV

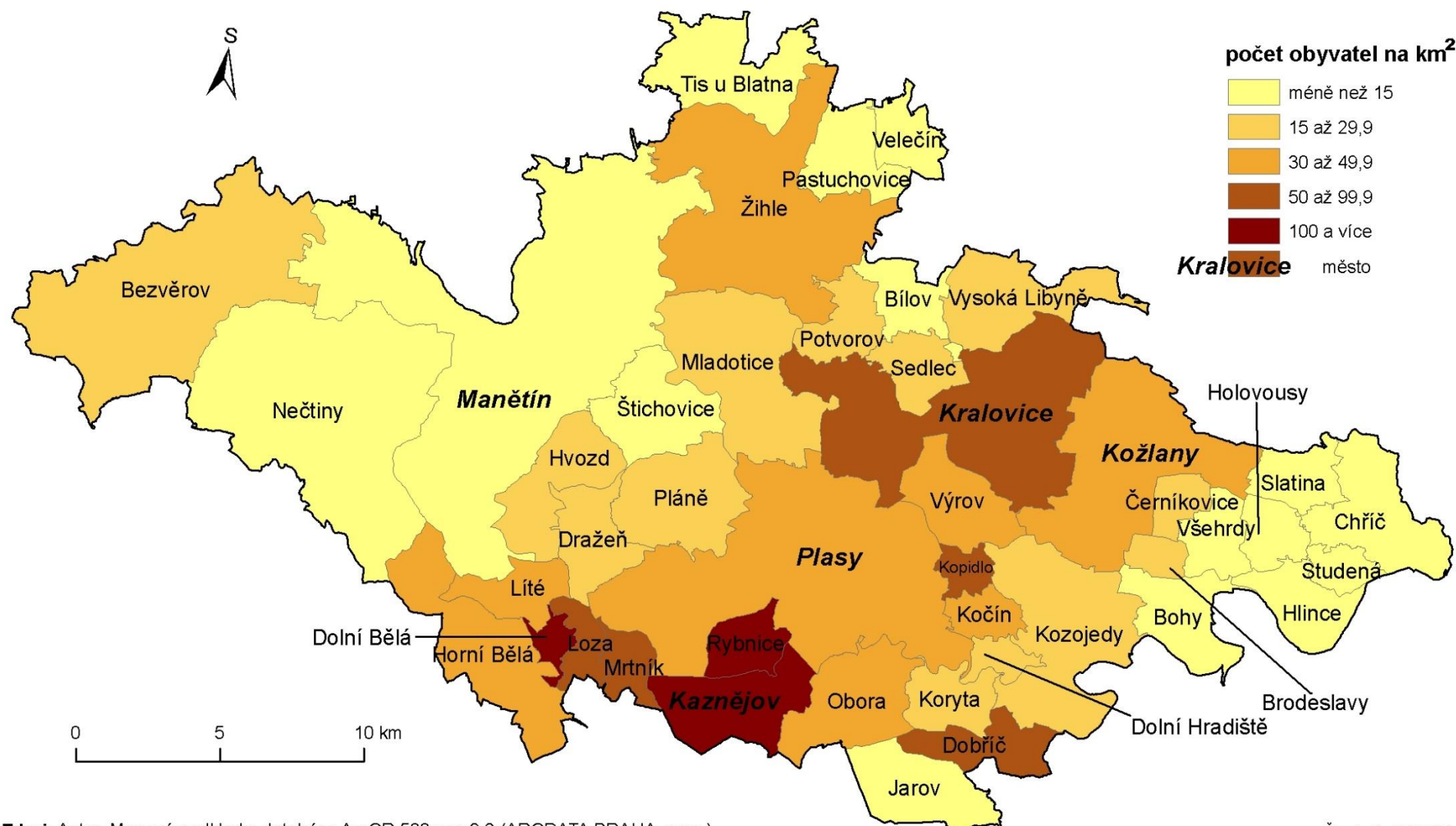

Čestmír KOUBA
GÚ PřF MU, Brno 2017

Zdroj: CORINE Land Cover 2012 databáze České republiky (CLC12_CZ). (European Environment Agency), *upraveno* databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.)

SO ORP KRALOVICE

HUSTOTA ZALIDNĚNÍ OBCÍ

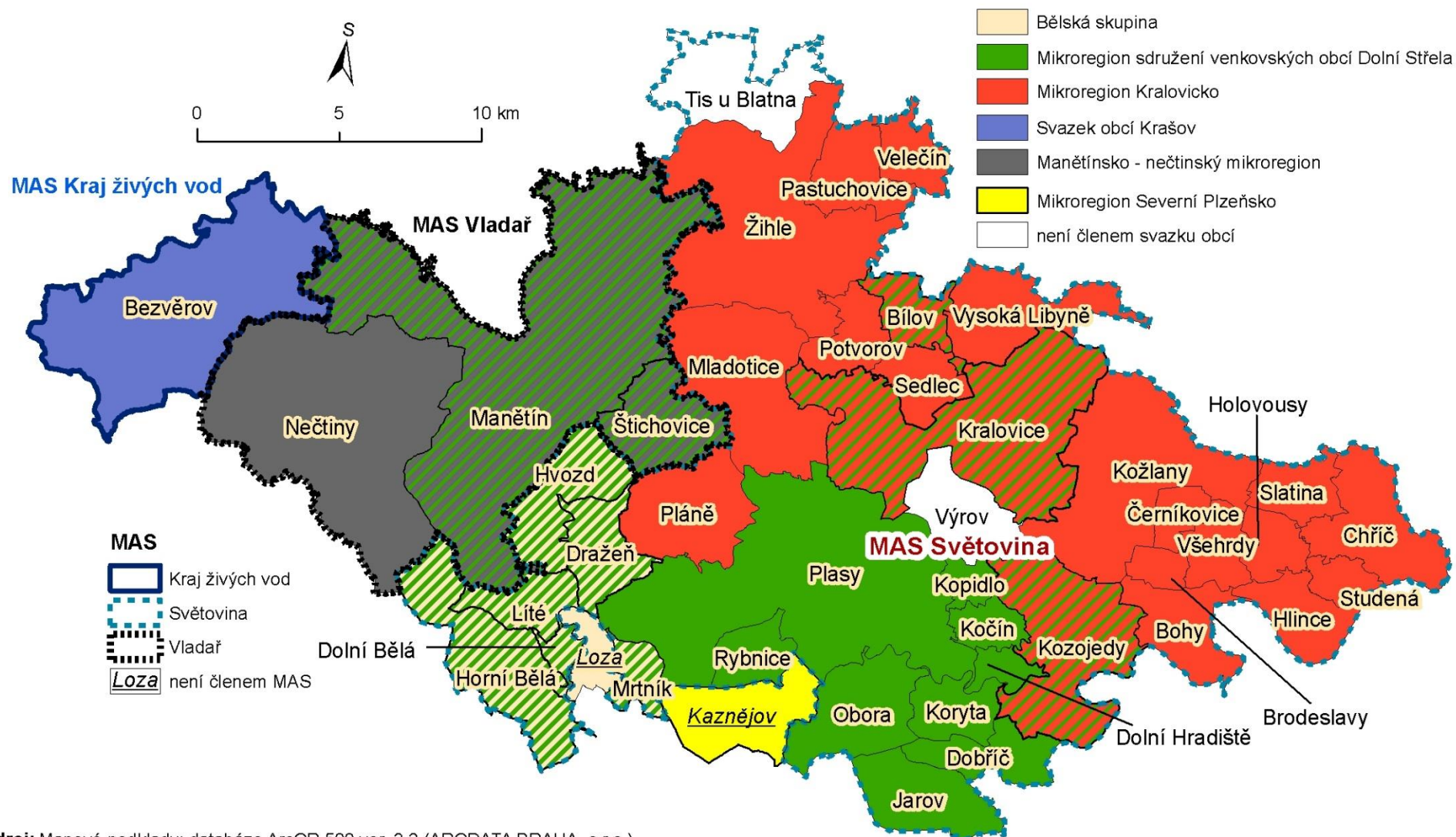

Zdroj: Autor. Mapové podklady: databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.).
Data ČSÚ aktuální k 1.1.2016

Čestmír KOUBA
GÚ PŘF MU, Brno 2017

SO ORP KRALOVICE

DOBROVOLNÁ SDRUŽENÍ OBCÍ

Zdroj: Mapové podklady: databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.).

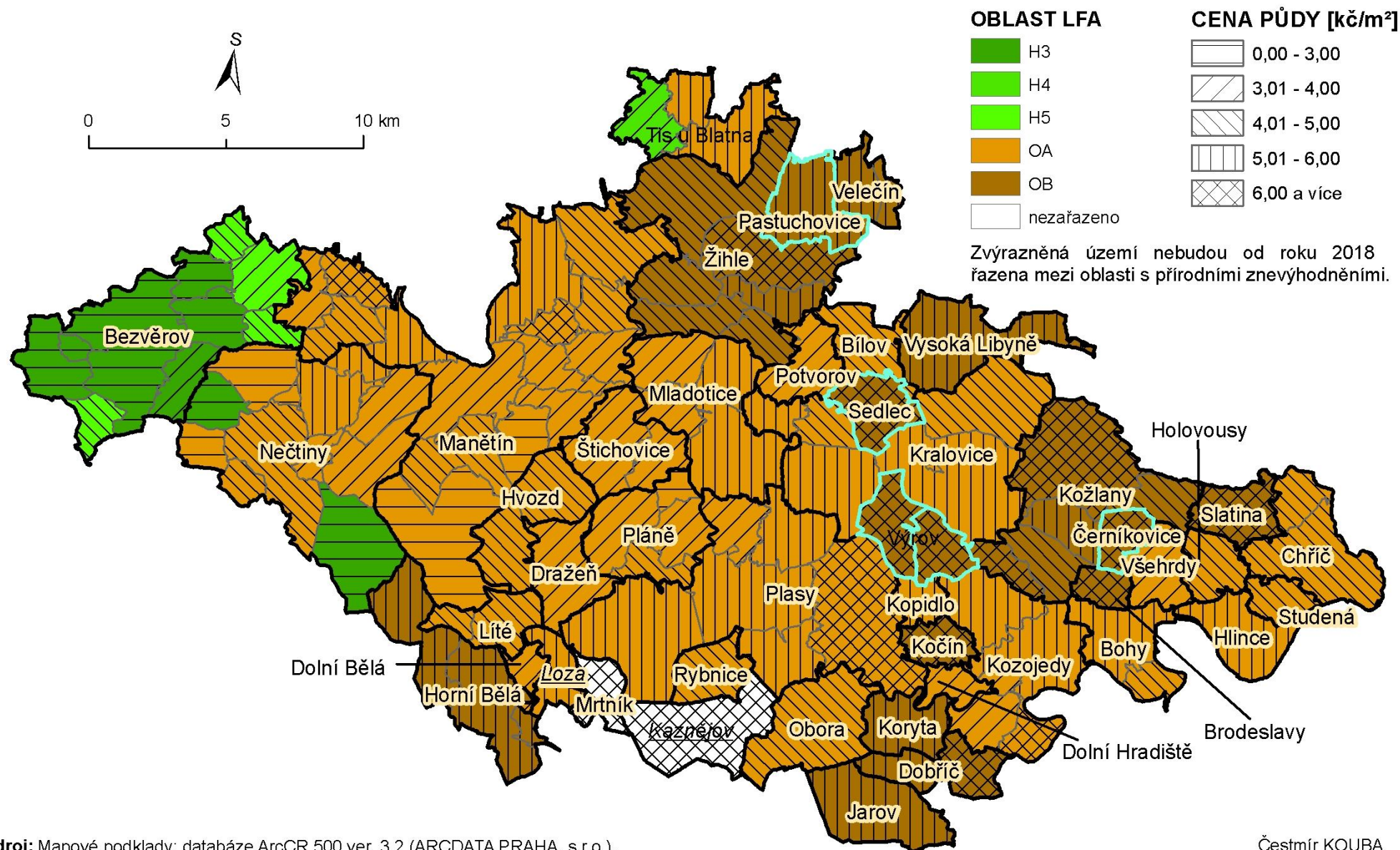
Data: risy.cz (online) URL: risy.cz/cs/vyhledavace/mikroregiony. MAS Světovina (online) URL: mas-svetovina.cz.

MAS Kraj živých vod (online) URL: krajzivychvod.cz. MAS Vladař (online) URL: vladar.cz.

Čestmír KOUBA
GÚ PFF MU, Brno 2017

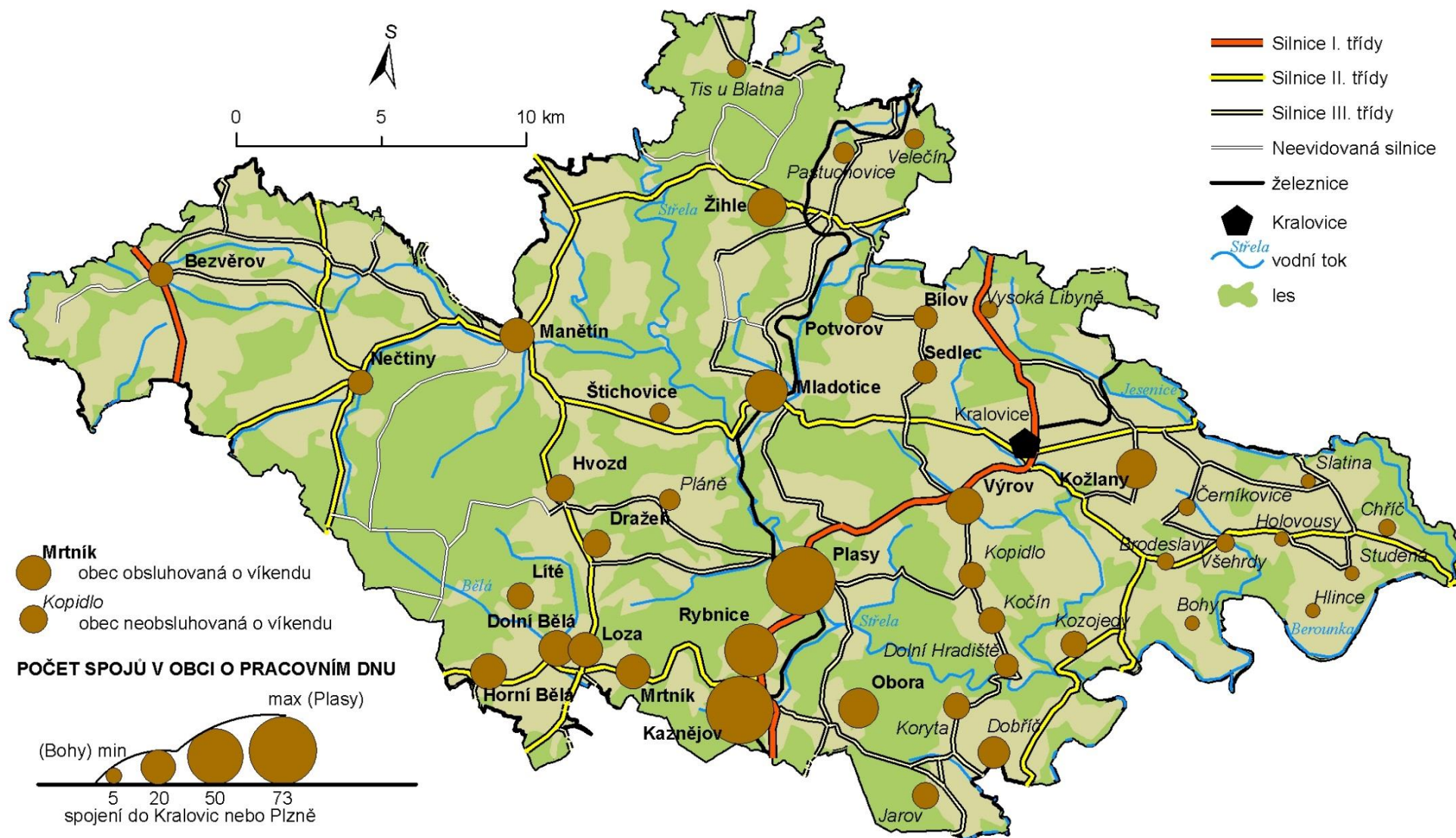
SO ORP KRALOVICE

ZEMĚDĚLSTVÍ - LFA A CENA PŮDY

SO ORP KRALOVICE

DOPRAVA A OBSLUŽNOST VEŘEJNOU DOPRAVOU

Zdroj: Mapové podklady: databáze ArcCR 500 ver. 3.2 (ARCDATA PRAHA, s.r.o.).
Data: IDOS - jízdní řády

Čestmír KOUBA
GÚ PŘF MU, Brno 2017

SO ORP KRALOVICE

VYJÍŽDKA DO ZAMĚSTNÁNÍ

